

Sakskart for møte i Programrådet for masterstudiet i rettsvitenskap

Tid og sted: 14. feb. 2019 12:00 - 15:15, Kollegieværelset, DA

[Legg til i kalender](#)

J.nr.: 2019/2139

Sak 1	Protokoll Protokoll fra PMR møte 4. desember
Sak 2	Erfaringer fra PMRS medlemmer
Sak 3	Diskusjonssaker: Sensur ved Det juridiske fakultet <ul style="list-style-type: none">• Det eksterne sensorkorpset<ul style="list-style-type: none">○ Fremleggsnotat fra Randi Saunes○ Statistikk○ Diskusjonspunkt○ Det er ønskelig å få PMRs synspunkter til hvordan det er ønskelig at vi organiserer arbeidet rundt rekruttering og oppfølging av sensorgruppen for studieårene.• Internes eksamensplikt<ul style="list-style-type: none">○ Fremleggsnotat fra Kristin Steen Slåttå○ Diskusjonspunkt○ Som del av prosessen knyttet til endringer i Regler for undervisningsplikt og undervisningsregnskap ble det innført et krav om at ansvarlig faglærer og faglærer skal undervise i eget

fag. PMR bes diskutere om man bør innføre et likt krav på eksamenssiden, dvs. at man som ansvarlig faglærer eller faglærer i ett fag må sensurere enten hvert eller annethvert semester.

- **Ekstra nivåkontroll på studieårene**
 - [Fremleggsnotat fra Kristin Steen Slåttå](#)
 - [Karakterfordeling](#)
 - **Diskusjonspunkter**
 - Hva er PMRs kommentarer til karakterfordelingen ved fakultetet og på studieårene?
 - Bør fakultetet rutinemessig undersøke karakterfordelingen på studieårene før publisering av sensur, dette som en ekstra nivåkontroll, hvor sensorene gis beskjed – og mulighet til å korrigere nivået - ved signifikante avvik?

**Sak
4**

Orientering- og diskusjonssaker: Lovdata Pro

Orienteringssaker

- Muntlig orientering om prosjektet digitale hjelpemidler til eksamen høsten 2018, og gjennomføring av eksamen med Lovdata Pro for JUS1111, JUS1211, JUS2111 og JFEXFAC.
- Muntlig orientering om innfasing av Lovdata pro våren 2019 - JUS2211, JUS3111 og JUS3212 og norskspråklige juridiske valgemner på BA og MA-nivå.

Diskusjonssak: Lovdata Pro og faglærerutvalg

- [Fremleggsnotat fra Hilde Westbye](#)
- [Vedlegg](#)

Diskusjonspunkter

- Skal det være krav om faglærerutvalg i alle obligatoriske emner? Eventuelt om det begrenses til tidlig i studiet.

- Hvilken funksjon skal faglærerutvalgene ha i læring og til eksamen? Skal de ha innvirkning på hvordan eksamensoppgavene blir utarbeidet, og skal de tas med ved utarbeidelsen av sensorveiledninger?
- Skal de bestå av prioriterte rettskilder eller ha et mer vidt omfang hvor kriteriene kan være at rettskildene nevnes i undervisning og/eller litteraturen. Eller skal dette være opp til faglærerne/lærerne?
- Skal det gis retningslinjer for faglærernes arbeid med faglærerutvalg, i planleggingen av pensum, læringsmål og undervisning? Dette omfatter også når faglærerutvalgene må være ferdige og det ikke lenger kan gjøres endringer i disse.

Diskusjonssak: Fusk og Lovdata Pro.

Studentene har mange spørsmål om hva som er fusk i Lovdata Pro. Hjelpemiddelreglementet sier: «I Lovdata kan du gjøre innarbeidelser som uthevinger, understrekninger og henvisninger til andre rettskilder. Lovdata setter rammer for hva som er tillatt under eksamen, bevisst omgåelse av disse rammene er å anse som fusk». Både studenter og lærere etterspør tydeligere presisering av dette reglementet.

Diskusjonspunkter

- Hvilket presisjonsnivå bør hjelpemiddelreglementet ha for innarbeidelser og bruk av Lovdata Pro? Bør hjelpemiddelreglementet endres?
- Hvordan bør arbeidet med hjelpemiddelreglementet for digitale hjelpemidler følges opp?

**Sak
5**

Disusjonssak: Forslag om endringer på 4. studieår

- [Fremleggsnotat fra Kristin Steen Slåttå](#)
- [Diskusjonsnotat fra Johan Boucht](#)
- [Skriftlig hørings svar fra JSU](#)
- [Referat fra møte blant de ansvarlig faglærerne på 4. studieår](#)

	<p>Diskusjonspunkt</p> <p>PMR bes gi uttrykk for sine meninger om valgdelen kan/bør reduseres for å gjøre større plass til straff- og prosessfagene.</p>
Sak 6	<p>Diskusjons- og orienteringssak: Forslag om overgang til bestått/ikke bestått på JUS1111</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forslag fra Erling Hjelmeng sendt studieårsansvarlig Eirik Østerud • Muntlig orientering fra faglærermøte på 1. studieår 28. januar 2019
Sak 7	<p>Orienterings- og vedtakssak: Rapport til PMR om erfaringer med endringer i JUS5070 Forhandlinger</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rapport fra ansvarlig faglærer • For bakgrunn se sak 3 fra PMR-møte 19. april 2018 og referat fra diskusjonen <p>Forslag til vedtak</p> <p>PMR bes om å vurdere om ordningen med gruppeleder og undervisningsassistent, hjemmeksamen og de øvrige endringer som gjengitt i vedtaket videreføres og gjøres permanente.</p>
Sak 8	<p>Diskusjonssak: Programevaluering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap Universitetet i Oslo <p>Diskusjonspunkter</p> <p>PMR bes gjennomgå evalueringsrapporten og diskutere særlig:</p>

- Det eksterne panelet kommenterer at det kan se ut som flere studenter søker jusstudiet for prestisjen, ikke på grunn av interessen og foreslår en alternativ opptaksordning.
- Har PMR innspill til hvordan mottak av studentene, første studieår kan bedres?
- Det eksterne panelet foreslår tydeligere ferdighets- og kompetansemål for hvert av studieårene, hvordan stiller de studieårsansvarlige seg til dette punktet?
- Hvordan stiller PMR seg til forslagene om færre eksamener, flere obligatoriske arbeidskrav og andre eksamensformer?
- Har PMR innspill til hvordan fakultetet burde arbeide for å bedre kontakten med de eksterne lærerne og sensorene?
- Har PMR innspill til forslagene om mer studentaktive læringsformer, hvordan engasjere studentene inn i mer kollektive læringsformer?
- Det eksterne panelet har oppsummert med en liste over fire punkter fakultetet bør prioritere, hvordan stiller PMRs seg til denne prioriteringen?

Det er ønskelig å gjennomgå hvert studieår for å identifisere ferdighetsbaserte aktiviteter, studiedekanen vil diskutere dette med de studieårsansvarlige i møtet.

Sak 9

Orienteringssaker:

- [Sluttrapport fra arbeidsgruppe for integrering av kjønnsperspektiv i rettsstudiet fra Anne Hellum](#)
- [Faglig eksamensledere våren 2019](#)
- Rammevilkår for valgmemner
 - [Fremleggsnotat fra Kristin Steen Slåttå](#)
 - [Tall for eksamensmøtte høsten 2018](#)
- [Retningslinjer for godskrivning av eksternt avlagte valgmemner i Masterprogrammet i rettsvitenskap](#)

	<ul style="list-style-type: none"> • Juristforeningen arrangerer en valgemne- og masteroppgave messe den 5. februar. Mange fagpersoner fra fakultetet har meldt at de deltar
Sak 10	<p>Saker tatt på fullmakt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Godkjent oppdatert pensum/læringskrav for emnet HUMR5702 Human Rights and Sustainable Development: Interdisciplinary Perspectives on Theory and Practices • Godkjent oppdatert pensum/læringskrav for emnet JUS5440/JUR1440 EU Substantive Law EU substansive Law • Godkjent oppdatert pensum/læringskrav for emnet JUS5801 Selskapsrett • Godkjent oppdatert pensum/læringskrav for emnet JUS5911 International Climate Change and Energy Law • Godkjent mindre endringer i Regulations for master's theses for the international master's programmes at the Faculty of Law • Godkjent to nye faglærere i JUS1111 Erstatningsrett; Henrik Bjørnebye og Erling Hjelmeng • Godkjent to nye faglærere i JUS4111 Metode; Ingunn Ikdahl og Anders Løvlie
Sak 11	Eventuelt

Protokoll fra møte

J.nr.: 2018/1541

Tid og sted: Tirsdag 4. desember kl 12.00-16.15. Kollegieværelset DA 1. etg.

Tilstede: Erling Hjelmeng, Eirik Østerud, Jon Christian Nordrum, Inger Berg Ørstavik, Ingunn Ikdahl, Tobias Mahler, Mads Fredrik Baardseth, Elizabeth Dale og Morten Slind Olsen

Forfall: Johan Boucht

Fra administrasjonen: Julie Orning

Observatører/invitert: Stian Øby Johansen (under sak 1-3)

Referent: Kristin Steen Slåttå

Sakene ble diskutert i følgende rekkefølge: 1-8 (sak 7 ble ikke diskutert)

SAK 1	Protokoll Se oversikt over orienteringssaker og vedtak på fullmakt fra oktober
SAK 2	Erfaringer fra PMRs medlemmer <p>1. studieår: Studieårsansvarlig orienterte om at det er sendt ut et forslag til høring på 1. studieår om mulig overgang til bestått/ikke bestått på JUS1111.</p> <p>2. studieår: Studieårsansvarlig kommenterte at innføringen av Lovdata Pro på JUS2111 har vært krevende, og om en generell bekymring for driftssikkerheten til Lovdata Pro, under eksamen og i oppkjøringen til eksamen må systemet fungere uten feil. Hjelmeng orienterte om det særskilte beredskap fakultetet og Lovdata har planlagt for under eksamen.</p> <p>3. studieår: Studieårsansvarlig kommenterte at innsparingene som alle studieår har måttet gjennomføre er uheldig på 3. studieår, i lys av prosessen som nylig ble gjennomført for å endre undervisningen slik at gruppestørrelsen på kurs ble redusert, med innsparingen som setter krav til færre kursgrupper blir gruppestørrelsene igjen økt.</p> <p>4. studieår: Studieårsansvarlig hadde forfall til møtet. Hjelmeng orienterte kort om at det er sendt ut et forslag til de ansvarlige faglærerne om å skille ut sivilprosessen som eget emne. Det er avtalt et høringsmøte i januar. JSU vil komme med et selvstendig høringsinnspill til dette men kommenterte allerede i møtet at JSU var av den mening at hovedproblemet på 4. studieår er knyttet til at fagene på JUS4211 er større enn dis tildelte studiepoeng, dette må løses enten ved å kutte antall sider pensum eller kutte ett annet fag på 4. studieår for å gi nok plass.</p> <p>5. studieår: Studieårsansvarlig informerte om at det er gjennomført et innledende planleggingsmøte om hvordan fakultetet kan bedre informasjonen til studenter som skal velge valgemner og tema for masteroppgaver. For førstkomende semestre er det vanskelig å få til et nytt opplegg, men nybygget gir fakultetet bedre lokaler for å kombinere</p>

informasjonsmøter, stands og mingling mellom studenter, faglige og eksterne.

Engelskspråklige masterprogrammer: De engelskspråklige masterprogrammene arbeider med økt samarbeid, herunder å bedre opplæringen knyttet til masteroppgaver ved å samle ressursene for alle fire studieprogrammer.

JSU: Ingen spesielle kommentarer.

Nytt fra Erling: Ingen spesielle kommentarer.

Administrasjonen: ingen spesielle kommentarer

SAK 3

Vedtakssak: Valgemneporteføljen for perioden høsten 2019-høsten 2023 **Generelt**

Hjelmeng orienterte kort om prosessen og forslag til hvilke valgmemner som skal tilbys for porteføljeperioden H19-H23. Hvert institutt har fått en ramme som er beregnet ut fra den øvre rammen på 50 valgmemner som går en gang i året. Gjennom prosessen har det vært mange spørsmål knyttet til "dekanpotten", her ble det konkretisert at dette ikke er en pott for å løfte emner ut av rammen, men informasjon om en åpning for å øke rammen og opprette nye valgmemner i løpet av porteføljeperioden der det er aktuelle emner av særlig strategiske hensyn som inngår som del av avtale om ekstern finansiering. Ved prosess-start og tildeling av rammen var det tre emner som ble "løftet ut av instituttets ramme", dette gjaldt emnene JUS5010 Praksisordning, JUS5041/JUS5040 Prosedyrekonkurransse/Moot Court og JUS5912 Legal Writing and oral Advocay, dette da disse emner er som er ferdighetsemner uten ordinært undervisningstilbud.

Forslagene får ikke særlig store konsekvenser for det engelskspråklige valgmemnetilbudet, og de engelskspråklige masterprogrammene. Johansen, som er programleder for Public International Law (PIL), kommenterte her at det er foreslått at et obligatorisk emne i en av PIL-programmets spesialiseringer skal gå kun annethvert år, og dette vil få konsekvenser for de studenter som ønsker å velge denne spesialiseringen.

Om valgmemnet Konkurs- og panterett og om prosessen

JSU kommenterte at forslaget om at valgmemnet Konkurs- og panterett ikke videreføres er særlig uheldig, studentene vil ikke stille seg bak et forslag til valgmemnetilbud uten dette faget. Studieårsansvarlig for 3. studieår la til at fra studieårets ståsted var det svært uheldig at det eneste undervisningstilbudet i dette faget nå legges ned.

PMR er det organet som skal vurdere det samlede valgmemnetilbudet, men flere i rådet mente det var uheldig om PMR skulle gå langt i å diskutere enkeltfag, tatt i betraktning den prosess som nå er gjennomført på instituttene. Ansvar er lagt til instituttene og slik diskusjon i PMR kan skape en uheldig presedens, videre ble det poengtert at det ikke var

utarbeidet underlagsmateriale som kunne gi et godt diskusjonsgrunnlag for å faktisk gå inn i de enkelte emnene. JSU poengterte PMRs funksjon som sikkerhetsventil og mente at utvalget burde kunne gå inn i vurderingen av enkeltfag der en så at prioriteringene til instituttene har fått uheldige følger.

Som del av prosessen ved instituttene er det gjennomført et instituttleder møte hvor forslag, høringsinnspill til forslagene, enkeltfag og porteføljen som helhet ble diskutert i plenum. De endelige innstillingene er levert etter denne diskusjonen.

Prosessmodellen har noen klare svakheter. For dette konkrete emnet ble det poengtert at ansvarlig faglærer ikke lenger har arbeidssted ved instituttet som har hatt emnet som del av sin ramme. Det ble også kommentert at dette fagområdet er på "rødlisten" med tanke på rekruttering. Når faget ikke tilbys ved UiO i det hele tatt vil det ytterligere svekke et langsiktig rekrutteringsgrunnlag til fagene. Et viktig premiss i denne prosessen var at vurderingene og ansvaret skulle ligge i fagmiljøene. Selv om instituttmodellen har noen svakheter, så har det noen vesentlige fordeler i forhold til de andre alternativene. Det ble reist spørsmål om det hadde vært mer heldig å organisere prosessen ut fra fagmiljøer, ikke ut fra institutter, via ansvarlig faglærers arbeidssted.

Det er flere måter å angripe problemstillingen for dette faget på. Dersom det er slik at fakultetet mener at det bør gis et undervisningstilbud i faget kan man vurdere om det er deler av faget som bør innlemmes i det obligatoriske. Det er videre mulig å se særlig på dette fagområdet når man tildeler stipendiatutlysninger via basisbevilgningen.

Hjelmeng åpnet for en votering over om PMR ønsket å sende innstillingen tilbake til instituttet med anmodning om å prioritere faget inn i rammen. På bakgrunn av de synspunktene som var fremkommet i diskusjonen ble det ikke gjort noen formell votering over dette. De 2 JSU representantene ønsket følgende protokollført; JSU sin prinsipale stilling er at valgemnet bør videreføres, sekundært er det ønskelig at innstillingen sendes tilbake til instituttet med oppfordring til å prioritere emnet inn i rammen. PMR sender ikke innstillingen tilbake til instituttet.

Antall valgemner

De endelige innstillingene summeres opp til en portefølje bestående av 52 valgemner. IKRS hadde ved prosess-start sagt fra seg den mulige rammen på 1 valgemne, men har fremmet et forslag om ett valgemne i samarbeid med faglærere fra IOR. Videre har IFP har fremmet forslag om ett valgemne over sin ramme.

Det ble diskutert hvordan PMR burde stille seg til dette. Dekanen vedtok i mars en ramme på 50 emner. I vedtak fra PMR ble det understreket at dekanen også har en generell anledning til å utvide rammen for valgemneporteføljen, for å kunne ta inn emner av særlig strategisk betydning hvor det er knyttet til eksternfinansiering. Det ble påpekt at alle emner kan karakteriseres som strategiske og at enkelte medlemmer i PMR mener at det må være krav om eksternfinansiering for å øke rammen.

Matematikken i denne saken har vært av stor betydning ved fordelingen av den samlede rammen mellom instituttene. Det er oppdaget noen uklarheter rundt hvordan man teller emner som går to ganger i året. Det må påpekes at instituttene i all hovedsak har forholdt seg lojalt til sin ramme. Dersom PMR eller dekan vedtar emner utover rammen kan det kommenteres fra instituttene at de ville ha prioritert annerledes dersom de hadde kjent til muligheten for dette. Å "løfte emner ut av rammen" er også vanskelig - det er minst to emner som allerede kan knyttes opp mot eksternfinansiering, men instituttene har oppfattet det slik at det var naturlig at disse også ble prioritert inn i egne rammer. Dersom man løfter disse ut, for å så ta emner fra andre institutter inn, kan også oppfattes som uheldig for institutter som har forholdt seg lojalt til de gitte rammene.

Hjelmeng kommenterte at de to emnene som i dag lå som "utenfor" er Empiriske rettsstudier og English Law of Contract. For førstnevnte er det aktuelt å knytte emnet opp mot CELL og søknad om eksternfinansiering. For English Law of Contract ble studenttallene undervurdert på grunn av en misforståelse knyttet til at emnet går to ganger i året, videre bør dette emnet vurderes opp mot emnetilbudet i Engelsk for jurister som vurderes nedlagt - uten at det er endelig besluttet.

Vedtak

- PMR vedtar valgmemneporteføljen for perioden H2019-H2023 i henhold til instituttenes endelige innstillinger.
- PMR vedtar opprettelse av en portefølje bestående av alle 52 emner som er foreslått i de endelige innstillingene, under den forutsetning at dekanen utvider den totale rammen fra 50 til 52 emner.
- Det presiseres at et emne telles som ett emne der det tilbys en gang i året, to emner telles som ett emne der det tilbys annethvert år, og et emne som tilbys to ganger i året teller som to emner.
- Det protokollføres at JSU representantene ikke stiller seg bak instituttenes forslag, da fagområdet Konkurs- og panterett nå utgår.

SAK 4

Vedtaks sak: Forslag om endring av karakterregel for semesteroppgaven på JUS2211 Forvaltningsrett og EØS-rett

Studieårsansvarlig presenterte forslaget og bakgrunnen for det. Det viktigste i saken er overgangen fra karakter A-F til bestått/ikke bestått, det var ønskelig med PMR synspunkter på spørsmålene knyttet til videreføring av muntlig eksamen og overgang til én sensor.

Baardseth minnet om at da semesteroppgaven ble innført var det ment som forberedelse til å skrive masteroppgave og at en overgang til B/IB kan det føre til at studentene legger mindre arbeid i semesteroppgaven. Videre kommenterte han at 4 t skriftlig skoleeksamen var for kort dersom dette skulle være eneste karaktergrunnlaget i emnet og fremmet et alternativt vedtaksforslag om overgang til B/IB for semesteroppgaven, at

skoleeksamen økes fra 4 til 6 timer og at muntlig eksamen opprettholdes med egen karakter hvor tema for prøvningen er hele pensum.

Studieårsansvarlig svarte at det er et konkret ønske om å redusere arbeidsbelastningen på emnet, dette er videre et forbyggende tiltak for å hindre at legitimiteten til semesteroppgaven reduseres. Det ble presisert at det for våren 2019 ikke vil være mulig å justere opp fra 4 til 6 t skoleeksamen og flere i PMR kommenterte at en 4 timers eksamen i ett semesteremne ikke nødvendigvis er for lite.

PMR stiller seg i utgangspunktet positive til den muntlige prøven, og flere syntes det var uheldig at den bortfaller, men etter diskusjon i plenum ble det begrunnet i at muntlig er en arena for tilbakemelding til studentene. Dersom den nye ordningen kan suppleres av et økt tilbud om tilbakemelding til studentene underveis i skrivningen vil dette behovet være ivaretatt. Dette vil da være et eksempel på hvor man reduserer ressursene i prøvningssituasjonen for å øke tilbakemeldingen til studentene i læringssituasjonen. Det ble foreslått at studentene kan gis tilbakemelding på semesteroppgaven før innlevering som en ordning med tilbakemelding på utkast/disposisjon, det er også mulig å stille krav til skriftlig tilbakemelding på semesteroppgaven fra sensor, og det er mulig å ha en ordning hvor studenter som ikke består kan gis anledning til å levere revidert oppgave til utsatt frist.

PMR diskuterte også forslaget til den kvalitative beskrivelsen for nivået for bestått, og stilte seg bak beskrivelsen som var fremlagt i notatet.

Hjelmeng formulerte et nytt vedtaksforslag i møtet basert på diskusjonen. Dette ble votert over, hvor 7 medlemmer stemte for det reviderte vedtaksforslaget, de 2 JSU medlemmene stemte mot vedtaksforslaget - dette da muntlig utgår som prøvningselement - men de stilte seg i hovedsak bak resten av vedtaksforslaget.

Vedtak

- For våren 2019 endres vurderingsformen for JUS2211 til følgende:
 - En semesteroppgave med ordgrense på 4000 ord med karakterregel B/IB.
 - 4 timers skriftlig digital skoleeksamen med karakterregel A-F
 - Semesteroppgaven sensureres av en sensor.
- Det er ønskelig at studenter som får resultatet ikke bestått gis anledning til å levere i bearbeidet form til ny frist i løpet av inneværende semester. Bearbeidet versjon skal sensureres av to sensorer.
- Studentene skal sikres tilbakemelding på semesteroppgaven, eksempelvis gjennom tilbakemelding på utkast/disposisjon til semesteroppgaven som del av undervisningstilbudet på JUS2211 og /eller skriftlige tilbakemeldinger på semesteroppgaven fra sensor.
- For å bestå JUS2211 må både semesteroppgave og skriftlig skoleeksamen bestås, endelig karakter i emnet vil være den bokstavkarakteren som oppnås på skoleeksamen. Det er mulig å

påklage hver eksamensdel for seg selv. Ved gjentak av eksamen må både semesteroppgave og skriftlig skoleeksamen gjentas.

- Det gjennomføres en evaluering av vurderingsformen på JUS2211 i løpet av høsten 2019 basert på de erfaringene fakultetet har gjort seg med ordningen våren 2018, høsten 2018 og våren 2019. Basert på denne gjøres det et endelig vedtak om vurderingsform.
- PMR stilte seg bak forslaget til den kvalitative beskrivelsen for resultatet bestått «Kandidaten har oppfylt kravene til læringsutbytte slik det fremgår av emnebeskrivelsen, og har tilfredsstillende kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse».

SAK 5

Vedtaks sak: Utelatelse av konkrete rettsspørsmål i praktikumsoppgaver på 2. studieår

Saken er først og fremst en oppfølging i forhold til det som ble vedtatt om 1. studieår i 2017. Det diskutert om ikke 4. studieår også har en praksis for å gi hjelpespørsmål og om vedtaksforslaget favner for bredt med å angi at alle obligatoriske emner ikke skal gi slike hjelpespørsmål.

Det bør være opp til oppgaveutvalget å utforme oppgaven slik de ønsker, en angivelse av hjelpespørsmål vil også være en mulighet for å justere på vanskelighetsgraden. Samtidig ble det minnet om at det er et konkret ferdighetsmål for studiet å kunne identifisere de rettslige problemstillingene, og da vi ser at studentene innretter seg særlig etter eksamensoppgavene, må eksamensoppgavene innrettes slik at studentene oppnår sentrale ferdighetsmål.

Vedtaksforslaget ble justert i møtet med å innta at oppgaven "som hovedregel" utarbeides uten hjelpespørsmål. Dette vil sørge for at studentene forstår at hjelpespørsmål er et eventuelt unntak, ikke praksis på noen studieår og at de må forberede seg på å identifisere slike rettslige problemstillinger under eksamen, samtidig gir det en åpning for oppgaveutvalgene å gi hjelpespørsmål dersom de tenker det er ønskelig.

Vedtak:

Med virkning fra våren 2019 skal praktikumsoppgaver til eksamen i de obligatoriske emnene på rettsstudiet som hovedregel utformes uten angivelse av konkrete rettsspørsmål som et supplement til oppgaveteksten. Faglig eksamensleder skal sørge for at praktikumsoppgaver som gis til eksamen er utformet på en slik måte at studentene kan ta stilling til parter, krav, rettsgrunnlag og rettsspørsmål uten at konkrete spørsmål er angitt i oppgaven.

I august 2019 endres § 2-1 (4) slik:

Praktikumsoppgaver til eksamen i de obligatoriske emnene på rettsstudiet skal som hovedregel utformes uten angivelse av konkrete rettsspørsmål som et supplement til oppgaveteksten. Faglig eksamensleder skal sørge for at praktikumsoppgaver som gis til eksamen er utformet på en slik måte

	<p>at studentene kan ta stilling til parter, krav, rettsgrunnlag og rettsspørsmål uten at konkrete spørsmål er angitt i oppgaven.</p>
Sak 6	<p>Vedtakssak: Opprettelse av redaksjonsutvalg for antologi om kjønn og rett.</p> <p>Ikdahl som er foreslått som leder for redaksjonsutvalget orienterte kort om bakgrunnen for forslaget. Hjelmeng foreslo at PMR stilte seg bak vedtaksforslaget og at PMR anbefaler ovenfor dekanen at det gis noe uttelling i regnskapet for de som deltar i redaksjonsutvalget.</p> <p>Vedtak</p> <p>PMR oppretter et redaksjonsutvalg for antologi om kjønn og rett. Redaksjonsutvalget skal arbeide for at en antologi bestående av artikler som tar opp temaer som berører ulike aspekter ved forholdet mellom juss og kjønn i ulike fag. Redaksjonsutvalget skal bestå av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingunn Ikdahl, IOR, leder • Anne Hellum, IOR • May-Len Skilbrei, IKRS • John Asland, IFP • Maria Astrup Hjort, IOR • Herman Bruserud, IFP • Frøydis Patursson, JURK <p>PMR anbefaler ovenfor dekanen at det gis noe uttelling i regnskapet for de som deltar i redaksjonsutvalget.</p>
Sak 7	<p>Diskusjonssak: Programevaluering og periodiske emneevalueringer</p> <p>Saken ble utsatt til møtet i februar. Hjelmeng orienterte kort anbefalingen fra det eksterne panelet om at fakultetet bør legge mer vekt på ferdigheter, det er ønskelig å gjennomgå hvert enkelt studieår med tanke på sentrale ferdighetsmål og naturlig progresjon.</p>
Sak 8	<p>Orienteringssaker: Muntlige orienteringssaker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orientering fra undervisningsfrokosten fredag 30. november • Søknad til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku). Søknad om prosjektmidler: Den digitale jurist <p>Hjelmeng orienterte kort om etableringen av CELL. Eventuelle midler fra en DIKU søknad vil kunne anvendes til å videreutvikle erfaringsbaserte undervisningsformer som eksempelvis rollespill, prosedyreøvelse, skrivelaboratorium.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering av CELL – Centre for Experiential Legal Learning (Senter for erfaringsbasert juridisk læring) • Forslag om ny emnestruktur på 4. studieår er sendt ut til alle ansvarlige faglærere og JSU, det arrangeres et møte for å diskutere forslaget i januar. • Utdanningslederprogrammet 2019 • Orientering om endringen i UH-lovens § 5.3 (6) om ny vurdering dersom klagesensuren avviker med opprinnelig sensur med to karakterer eller mer. <p>Slåttå orienterte om lovendringen og den praksis som er lagt til grunn ved UiO og fakultetet for ny vurdering ved avvik mellom ordinær og klagesensur. JSU kommenterte at denne nye vurderingen må sees i forhold til retten til partsinnsyn og muligheten til å uttale seg i henhold til forvaltningsloven. JSU blir invitert til et møte med eksamensadministrasjonen og studiedekan for å se på dette nærmere.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orientering om Intern høring - generelle karakterbeskrivelser <p>Skriftlige orienteringssaker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mandat for Arbeidslivspanel for rettsvitenskap • Årsplan for PMR våren 2019 • Møtedatoer for våren 2019 er publisert, merk at møtedato i mai 2019 er torsdag 2. mai • Statusrapport om arbeidet med utarbeidelse av Generelle sensorveiledninger ved Det juridiske fakultet
<p>Sak 9</p>	<p>Saker tatt på fullmakt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Godkjent overgang til Åpen bok eksamen på emnet JUR1440/JUS5440 EU Substantive Law • Godkjent overgang til Åpen bok eksamen på emnet JUR1230/JUS5230 International Commercial Law • Godkjent alle forslag til endringene av pensum/læringskrav/emnebeskrivelser/hjelpemidler på 1-5 studieår. • Godkjent endring av det obligatoriske kildesøk-kurset på JUS2111, krav om obligatorisk oppmøte øker fra en dobbelttimer til to dobbelttimer, det gis kildesøkkurs innenfor menneskerettigheter og folkerett.
<p>SAK 10</p>	<p>Eventuelt</p> <p>Det var ingen saker til eventuelt</p>

Til PMR
Fra Eksamensseksjonen

Sakstype: Vedtakssak
Møtedato: 14. februar 2019
Notatdato: 6. februar
Arkivsaksnummer: 2019/2139
Saksbehandler: Randi Saunes

Sensur ved Det juridiske fakultet – Det eksterne sensorkorpset

Bakgrunn

- Denne gjennomgangen har tatt utgangspunkt i sensorene til rettsstudiet 1. til 4. studieår. For valgmenne har vi en egne sensorer og egne rutiner. En del av sensorene på studieårene sensurerer også på valgmenne og også på masteroppgavene.
- Høsten 2018 har studieårsansvarlig for 2. studieår spilt inn til PMR at det er ønskelig å se nærmere på sensuren ved Det juridiske fakultet, herunder blant annet sensorkorpset. Flere interne lærere har også spilt inn en bekymring om at andel eksterne sensorer er for høy og at de eksterne sensorene er strengere enn de interne sensorene. Fra 2. studieår er det spilt inn et ønske om flere kvinner i sensuren for å bedre kjønnsbalansen i sensorkorpset, og et ønske om flere yngre sensorer i sensorgruppen.
- Universitetetsledelsen anmoder i møtet med fakultetet om å sikre en høyere andel interne lærere i sensuren (se egen sak om internes deltakelse i sensuren.)
- Det er en nedgang i behovet for sensorer fra og med inneværende semester grunnet vedtak om bestått/ikke bestått på semesteroppgaven i JUS2211 med 1 sensor Videre planlegges det innført endringer på JUS1111 som på sikt vil kunne medføre bortfall av privatister, og overgang til 1 sensor.
- Høsten 2018 hadde vi i overkant mange sensorer.

Dagens ordning

Høsten 2018 deltok 95 sensorer i sensuren på 1. til 4. studieår hvorav 66 personer var menn og 29 var kvinner. I tillegg fikk 6 nye tilbud om å delta i sensuren hvorav 5 var kvinner. Antallet sensorer som får tilbud hvert semester og som tilhører den faste sensorgruppen er ca. 130 personer.

En stor andel av sensorgruppen har deltatt i sensuren i mange år, det er en stabil gruppe. Et naturlig «frafall» balanserer likevel med at vi har et tilfang av nye sensorer med ca. 2-4 sensorer hvert semester, samtidig som det er et naturlig opphold i sensuren for enkelte sensorer enkelte semestre. Sensorgruppen er fordelt med ca 1/3 kvinner og 2/3 menn. Den største andelen sensorer er i alderen 36-45 år, de utgjør ca. 35% av sensorgruppen. Aldersgruppen 26-35 år utgjør ca. 16%

Sensorene deltar normalt med full sensur (to kommisjoner), det tilsvarer normalt ca. 70 besvarelser.

Karaktervedtak fastsettes av to sensorer (unntatt semesteroppgaven på JUS2211 fra og med inneværende semester). Ettersom vi har en lav andel interne sensorer blir de interne alltid plassert med en ekstern fremfor to interne sammen, for å spre de interne på flest eksterne.

Høsten 2018 har vi rekruttert flere nye eksterne sensorer, med et særlig fokus på å øke antall kvinnelige sensorer. Sensorgruppen vi har i dag vil nok være i overkant av hva vi har behov for.

De eksterne sensorene utgjør ca. 80% av sensorene på studieårene.

Rekruttering av sensorer

Hvem som kan være sensor på rettsstudiet fremgår av Instruks for eksamen og sensur, se:

https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/sta/enheter/jus/instrukser-regler-jurfak/instruks_for_eksamen_og_sensur.html

§ 3.1.

«Sensorer oppnevnes av prodekan for studier etter forelagt vurdering fra eksamensadministrasjonen.»

§ 3.2

*«a. For eksterne sensorer gjelder følgende minstekrav til karakterer: Cand.jur.-eksamen etter 1984-ordningen eller eldre skal være bestått med hovedkarakter 2,55 eller bedre. Cand.jur.-eksamen etter 1996-ordningen skal være bestått med karakteren A på fellesdelen. Mastergradseksamen skal være bestått med minst fire forekomster av A på tredje, fjerde og femte studieår eller tilsvarende nivå.
b. Eksterne sensorer må ha oppnådd mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende senest to år før deltakelse i sensur.»*

I tillegg kommer noen spesifikke krav til kvalifikasjoner for sensorer som ikke selv har hatt etikk i studiet - de må ha et eget kurs for å sensurere på JUS4111.

Det er ikke angitt noen øvre aldersgrense og det er ikke uttalt krav til kvalifikasjoner ut over karakterkrav.

Fakultetet har tilstrekkelig med sensorer og har hatt det de siste årene. Det er mange som ønsker å sensurere, og kravet til karakter har ikke vært vanskelig å overholde. Blant de arbeidsplassene som best representert er Justisdepartementet, Lovavdelingen, domstolene og advokatstanden generelt. Vi har hatt et jevnt tilfang av nye sensorer, og rekrutterer hovedsakelig ved at enkeltpersoner henvender seg til oss og ønsker å delta i sensur. Dette skjer hvert semester, og vi har hatt 3-4 nye sensorer hvert semester. Vi rekrutterer også sensorer etter anbefaling fra våre eksterne sensorer, og enkelte ganger også etter anbefaling fra lærere ved fakultetet. Generelt er det flere menn enn kvinner som har henvendt seg direkte til oss, men i de senere år har dette jevnet seg ut.

Høst 2018 gikk vi offensivt ut for å rekruttere kvinner til 2. studieår, og tok da aktivt kontakt med personer som var anbefalt av lærerne og studieårsansvarlig fra dette studieåret. Dette resulterte i 6 nye kvinner i sensuren på 2. studieår.

Søkere leverer CV, og vi forsøker å få med de som er kvalifiserte og som har henvendt seg til oss. Ofte deltar de første semester med 1/2 sensur (1 kommisjon). Dersom vi ikke kan ta med alle som søker om å delta, prioriterer vi i fht om de har deltatt i undervisning og i fht arbeidserfaring/

stilling. De som peker seg ut med særlig gode karakterer vil også bli prioritert. Referanse på søkerne har vi hittil ikke sjekket.

Kvalitetssikring av sensorgruppen og av sensuren

Det er ingen direkte kvalitetssikring av den enkelte sensor utover de kvalifikasjonene som er nevnt over. I sensuren har vi imidlertid kvalitetssikring i form av at den enkelte sensor sensurerer med to ulike sensorer og vi setter sammen kommisjoner slik at erfarne sensurerer med nye sensorer, interne med eksterne, kvinner fordeles på mannlige sensorer. I tillegg sørger vi for å bytte om fra semester til semester med hvem som sensurerer sammen.

Dersom vi får klager på en sensor forelegges klagen rutinemessig for studiedekanen. Årsak til klagen kan være forsinkelser i sensur, manglende/dårlig sensurbegrunnelse eller annet som tilsier manglende kvalitet i sensuren, f.eks. dersom en sensor skiller seg ut mht flere sprik i karakterer mellom ordinær sensur og klagesensur. Enkelte ganger har vi mottatt klager fra eksterne medsensorer eller interne lærere som har erfaring gjennom sensormøter eller som medsensor, eller klager kommer fra studentene gjennom sensuren. Enkelte klager kan også komme fra oss i administrasjonen. Det har imidlertid vært få klager. Avhengig av hva klagen gjelder kan utfallet bli at sensoren ikke lenger får oppdrag.

Vi har hittil ikke hatt noen formell aldersgrense, og har i dag ca. 5 sensorer som er over 70 år, to som er over 75.

Våren 2018 og høsten 2018 har faglig eksamensleder gjennomført en kvalitetssikring av deler av sensur for hhv 4. studieår og 2. studieår. Bakgrunnen for dette var at A har vært lav på de spesifikke studieårene. Sensorene ble bedt om å levere sensurvedtak 3 dager før opprinnelig frist for at karakterfordelingen kunne undersøkes, større avvik ble informert ut om til sensorene som kunne gjøre en ny vurdering dersom en da ser at nivået i sensuren ser feil ut. Dette fungerte etter hensikten. Se også egen sak om dette.

Kommentarer til statistikken

Uttrekk fra datasystemet Tableau (som henter data fra FS)

Statistikken som er hentet frem skal gi faktainformasjon om karakterfordeling på kjønn, fordeling interne/eksterne sensorer og fordeling på alder for å kartlegge om eksterne er strengere enn interne, om eldre er strengere enn de yngre og fordelingen mellom kvinner/menn.

Hovedkonklusjonen er at vi ikke finner større avvik i karakter fordeling, hverken på kjønn, alder eller fordeling interne/eksterne;

- Vedlegg 1 og 2 viser sensurvedtak fordelt på eksterne og interne for de obligatoriske emnene for hhv 2017-2018 og for hele perioden 2011-2018. Statistikken viser ingen signifikant forskjell mellom de karaktervedtak de interne og eksterne setter. For perioden høst 2017 og vår 2018 fant vi at de interne ga 0,3 % flere A og 0,3 % færre B enn de eksterne, videre ser at interne ga 0,4 % flere F enn de eksterne.
- Vedlegg 3 og 4 (Fordeling på kjønn): Statistikken for 2017-2018 viser at kvinner gir noe lavere andel A og B og noe høyere andel D, E og F. Ser man imidlertid på perioden 2011-2018 er det ingen signifikant forskjell. A er lik, B har 0,7 lavere andel hos kvinnelige sensorer.

- Vedlegg 3 og 4 (Fordeling på alder) Ser man på aldersfordelingen ser man at aldersgruppen 26-35 og 46-55 (og 76-85) er de som gir høyest andel A og B. Det er imidlertid liten grad av ulikhet mellom aldersgruppene.
- Overordnet: Ser man på andel A og andel B (totalt) og sammenligner statistikken for 2017-2018 med 2011-2018 ser man at andelen A og B har økt i perioden 2017-2018.
- Statistikkene samlet viser lite avvik.
- Statistikkene samlet viser at det er lite avvik i fht en normalfordeling, se https://nn.wikipedia.org/wiki/Karakter#Karaktersystem_i_Noreg
 - A 10% (8-12)
 - B 25% (20-30)
 - C 30% (24-36)
 - D 25% (20-30)
 - E 10% (8-12)
 - F Strykkarakter

Om sensuren for valgemnene

Vi har omtrent like stor sensorgruppe for valgemnene som for studieårene, ca. 130 sensorer totalt. Til skoleeksamen har vi omtrent 80% eksterne sensorer, mens vi på de engelske valgemnene (hjemmeeksamen) har en høy andel interne sensorer (opp mot 40%). På de engelske emnene som har skoleeksamen er andelen interne høyere enn på de norske valgemnene.

Det er den enkelte faglærer som godkjenner sensorene i valgemnene etter forslag fra administrasjonen. Karakterkravet er det samme for sensorene her og kontrolleres av administrasjonen, men har avveket noen ganger dersom det er gode grunner for det.

Hovedproblemstilling

Dersom vi ønsker å øke andelen interne lærere, rekruttere ytterligere flere kvinner og samtidig ta imot flere nye, mannlige sensorer er det nødvendig å gjøre noen grep for å redusere det antallet sensorer vi har i dag. Hvordan kan vi vurdere hvem vi ønsker å beholde fremfor andre? Det vil i alle fall være sentralt at vi vurderer en slik reduksjon ut fra nøytrale og relevante kriterier.

Noen alternativer:

- Sensorene får mulighet for å delta i vår- eller høstsemesteret og at de engasjeres over flere år av gangen. Dersom vi fikk til en slik løsning, ville vi få variasjon, ha et godt tilfang av sensorer og samtidig også beholde dyktige, eksterne sensorer.
- Det foretas en helt ny vurdering der man starter med et «nullpunkt», og vurderer hvem som skal bli med videre (fra og med høst 2019). (Her vil det kreves relevante kriterier som kan gi et nøytralt grunnlag.)
- Flere sensorer gis tilbud om halv sensur (1 kommisjon) i stedet for full sensur (to kommisjoner) til flere av sensorene. Da er det rom for flere sensorer i sensorgruppen. Det er slik vi hittil har organisert dette.

I denne diskusjonen er det viktig å påpeke at det er behov for en viss størrelse på sensorgruppen ut over det som er behovet fra semester til semester, dette fordi det er behov for ekstra sensorer ved sykdom og annet forfall, og fordi vi trenger å ha tilstrekkelig med sensorer også i klagesensuren.

Andre problemstillinger som ønskes diskutert:

- Bør det innføres en øvre aldersgrense for sensorene, og i så fall hvor bør den ligge? Innfører man en aldersgrense på 70 år vil dette utgjøre ca 6-7 sensorer av den faste sensorgruppen. Det vil også innebære at vi ikke kan ha med pensjonerte lærere (emeriti) i sensuren.
- Bør kvinnelige sensorer foretrekkes fremfor mannlige for å bedre kjønnsbalansen?
- Har fakultetet tilstrekkelig kvalitetssikring ved rekruttering av nye sensorer?
- Har fakultetet tilstrekkelig med kvalitetskontroll/sikring av sensorene som deltar i sensuren?
- Er det ønskelig å prioritere sensorer som også underviser?
- Er det ønskelig med andre krav enn karakterkrav ved rekruttering av sensor til fakultetet?

Til diskusjon

Det er ønskelig å få PMRs synspunkter til hvordan det er ønskelig at vi organiserer arbeidet rundt rekruttering og oppfølging av sensorgruppen for studieårene.

Vedlegg: Statistikk:**Vedlegg 1**

Sensurvedtak fordelt på eksterne og interne sensorer for perioden **høsten 2017 og våren 2018** for alle fakultets emner

Vedlegg 2

Sensurvedtak fordelt på eksterne og interne sensorer for perioden **2011 -2018** for alle fakultets emner

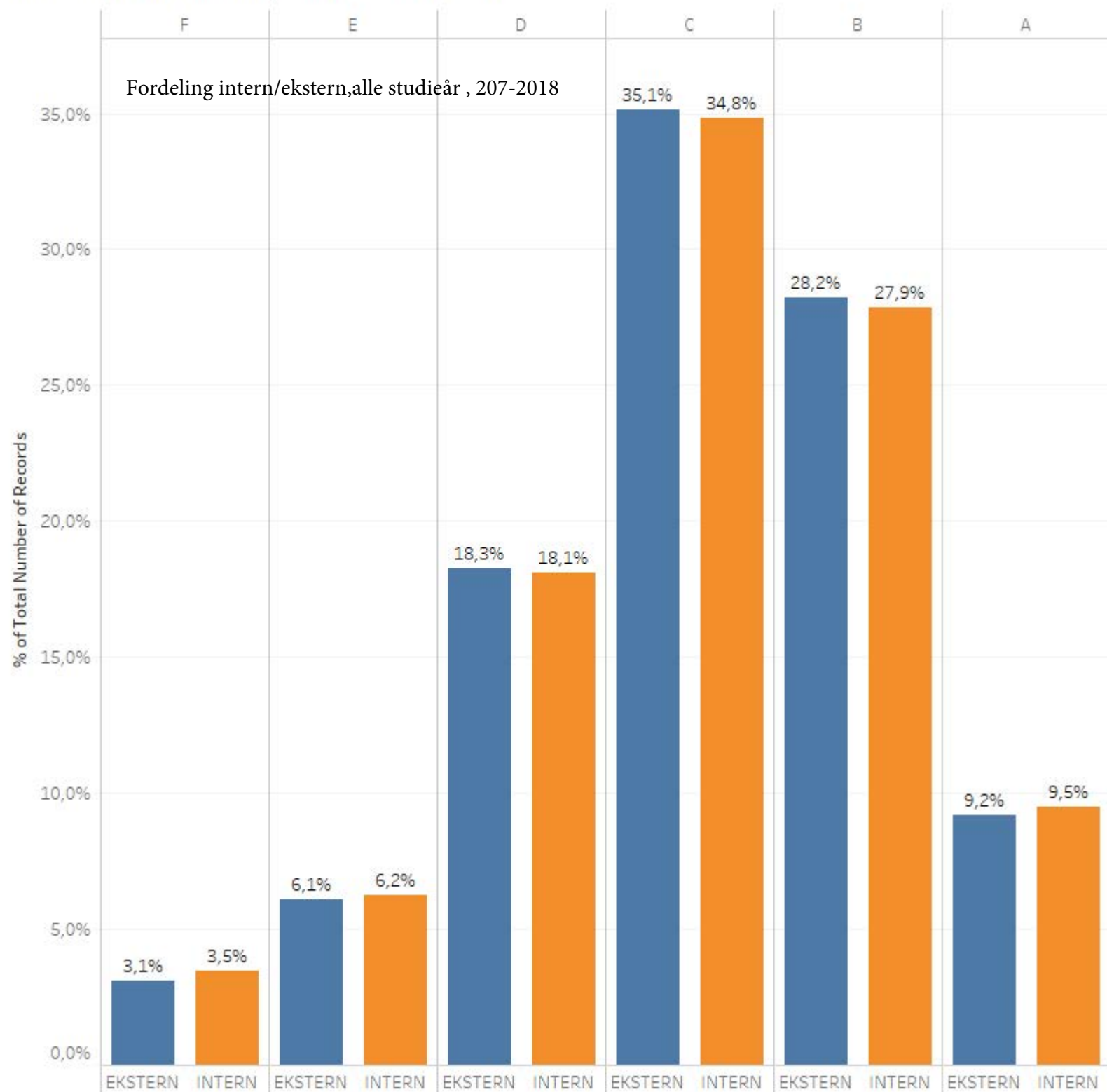
Vedlegg3**Gjelder for perioden 2017-2018 for 1. til 4. studieår**

- Sensurvedtak fordelt på kjønn
- Andel sensorer pr kjønn
- Sensurvedtak pr alder
- Andel sensorer pr aldersgruppe

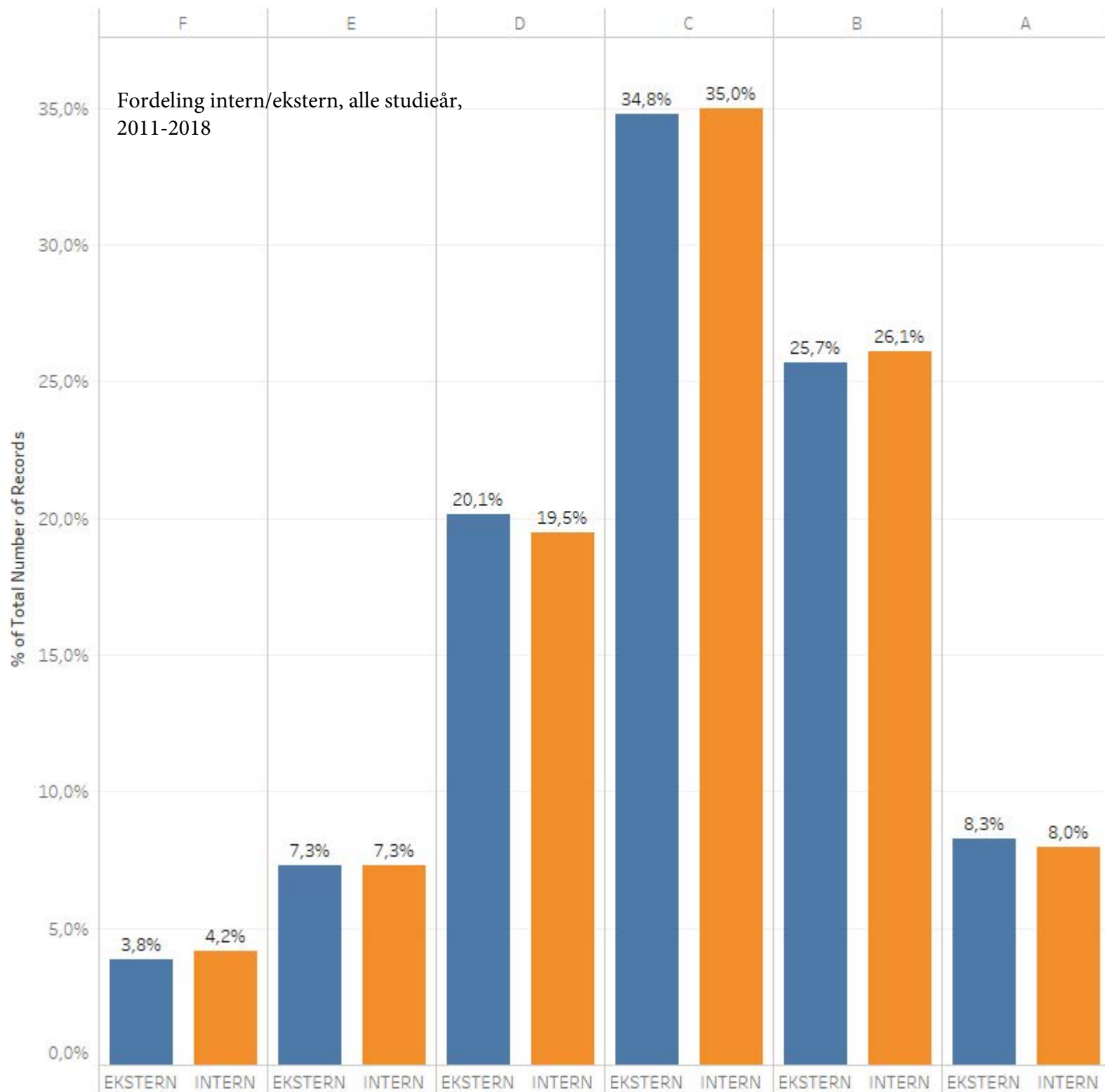
Vedlegg4**Gjelder for perioden 2011-2018 for 1. til 4. studieår**

- Sensurvedtak fordelt på kjønn
- Andel sensorer pr kjønn
- Sensurvedtak pr alder
- Andel sensorer pr aldersgruppe

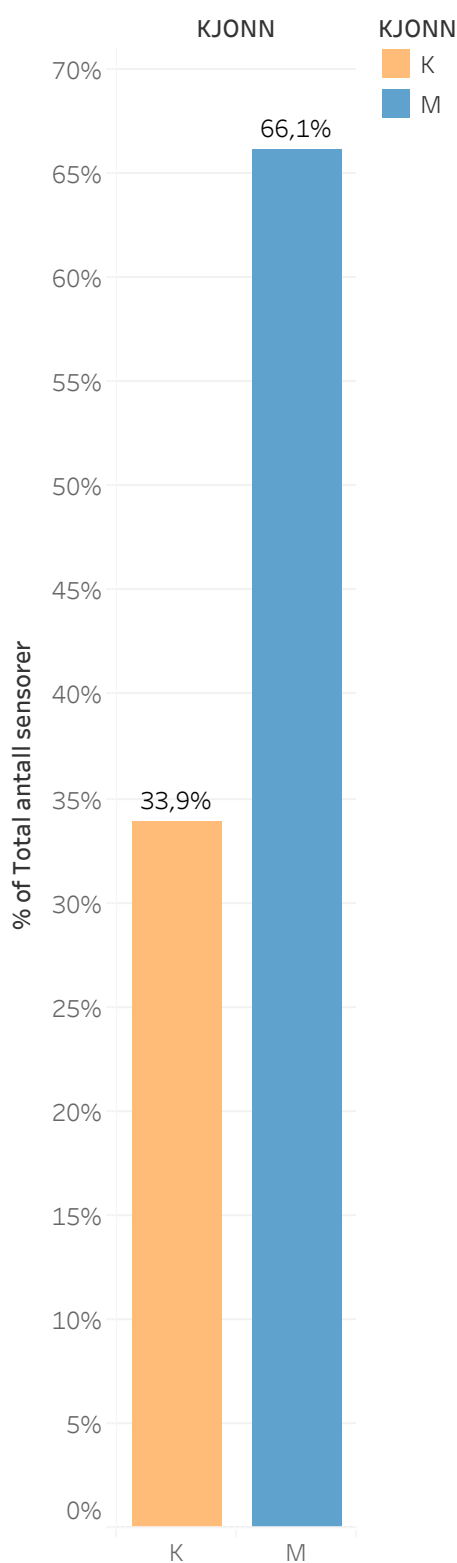
Andel sensurvedtak pr sensorrollekode

Andel sensurvedtak pr sensorrollekode 2011-2018

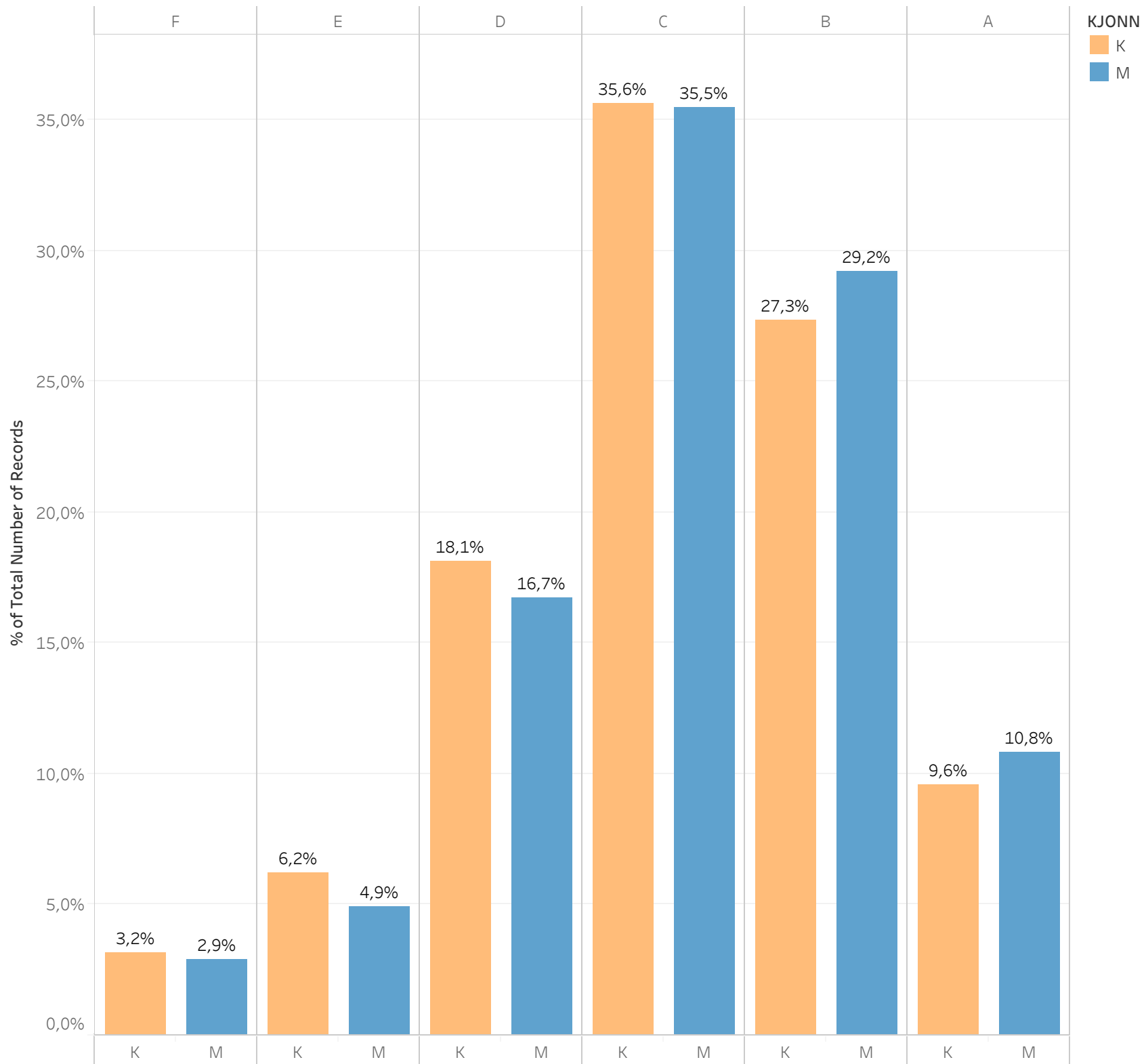

Andel sensorer pr kjønn 2017-2018

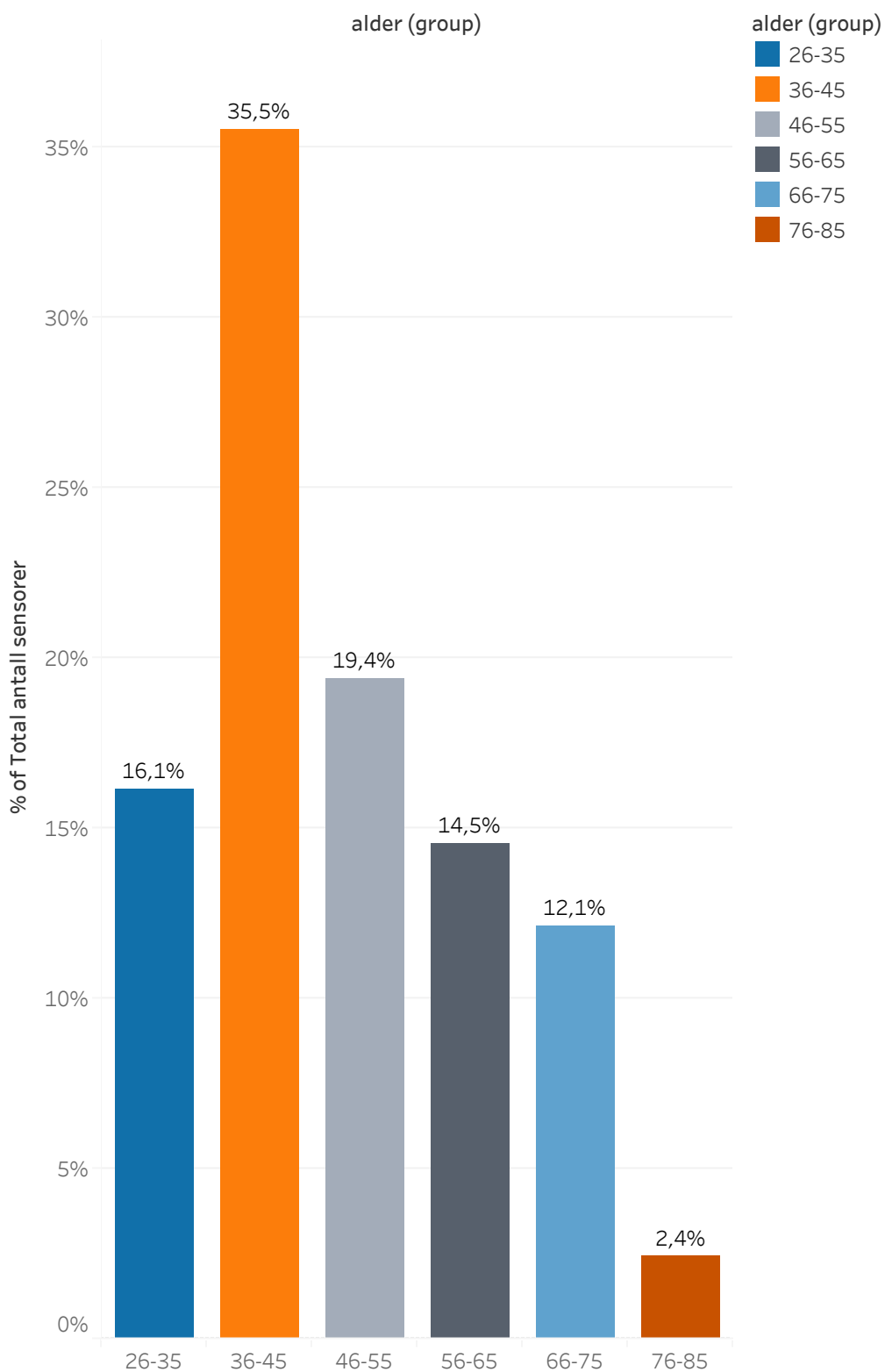
% of Total antall sensorer for each KJONN. Color shows details about KJONN. The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE, STATUS_KLAGEKOMMISSJON and KARAKTERTALL. The ARSTALL_REELL filter keeps 2017 and 2018. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISSJON filter keeps N. The KARAKTERTALL filter excludes Null.

Andel sensurvedtak pr kjønn 2017-2018

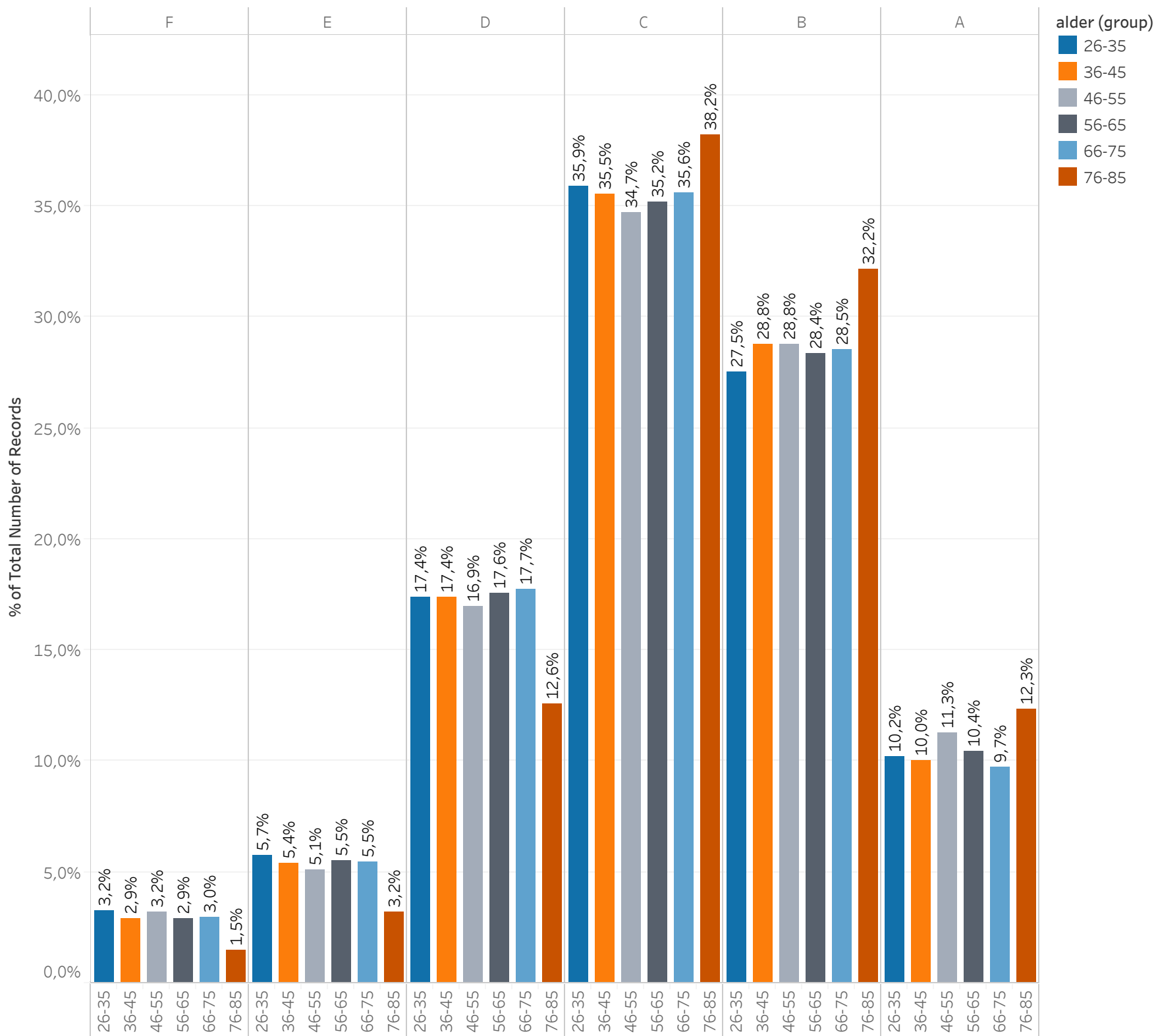
% of Total Number of Records for each KJONN broken down by KARAKTERTALL. Color shows details about KJONN. The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE and STATUS_KLAGEKOMMISJON. The ARSTALL_REELL filter keeps 2017 and 2018. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISJON filter keeps N. The view is filtered on KARAKTERTALL, which excludes Null.

Andel sensorer pr aldersgruppe 2017-2018

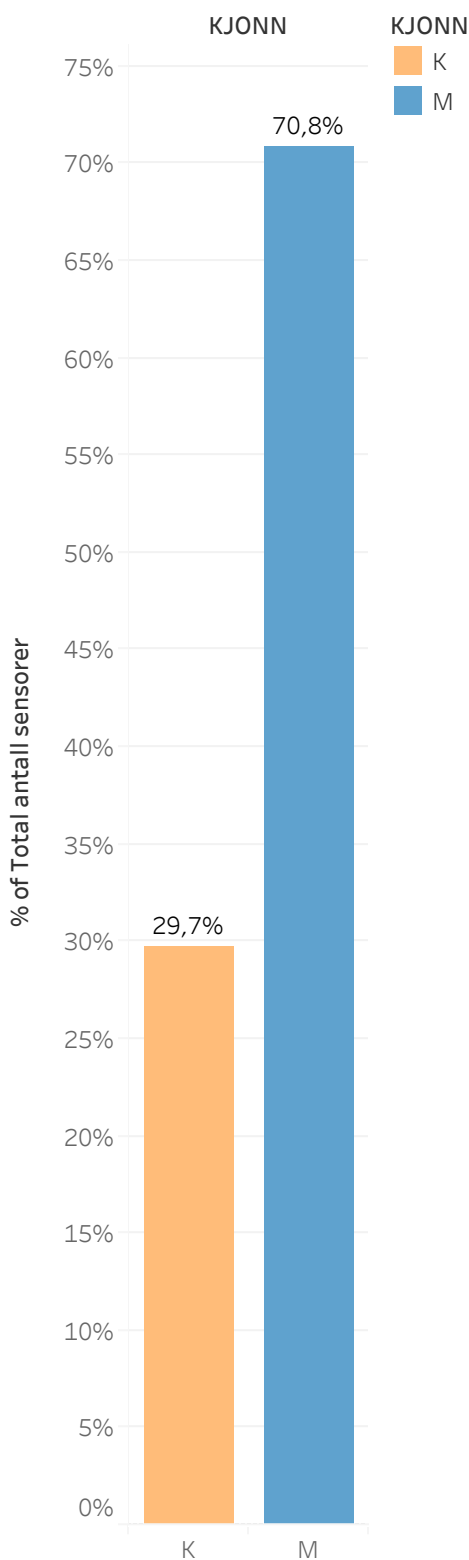
% of Total antall sensorer for each alder (group). Color shows details about alder (group). The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE, STATUS_KLAGEKOMMISJON and KARAKTERTALL. The ARSTALL_REELL filter keeps 2017 and 2018. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISJON filter keeps N. The KARAKTERTALL filter excludes Null.

Andel sensurvedtak pr alder 2017-2018

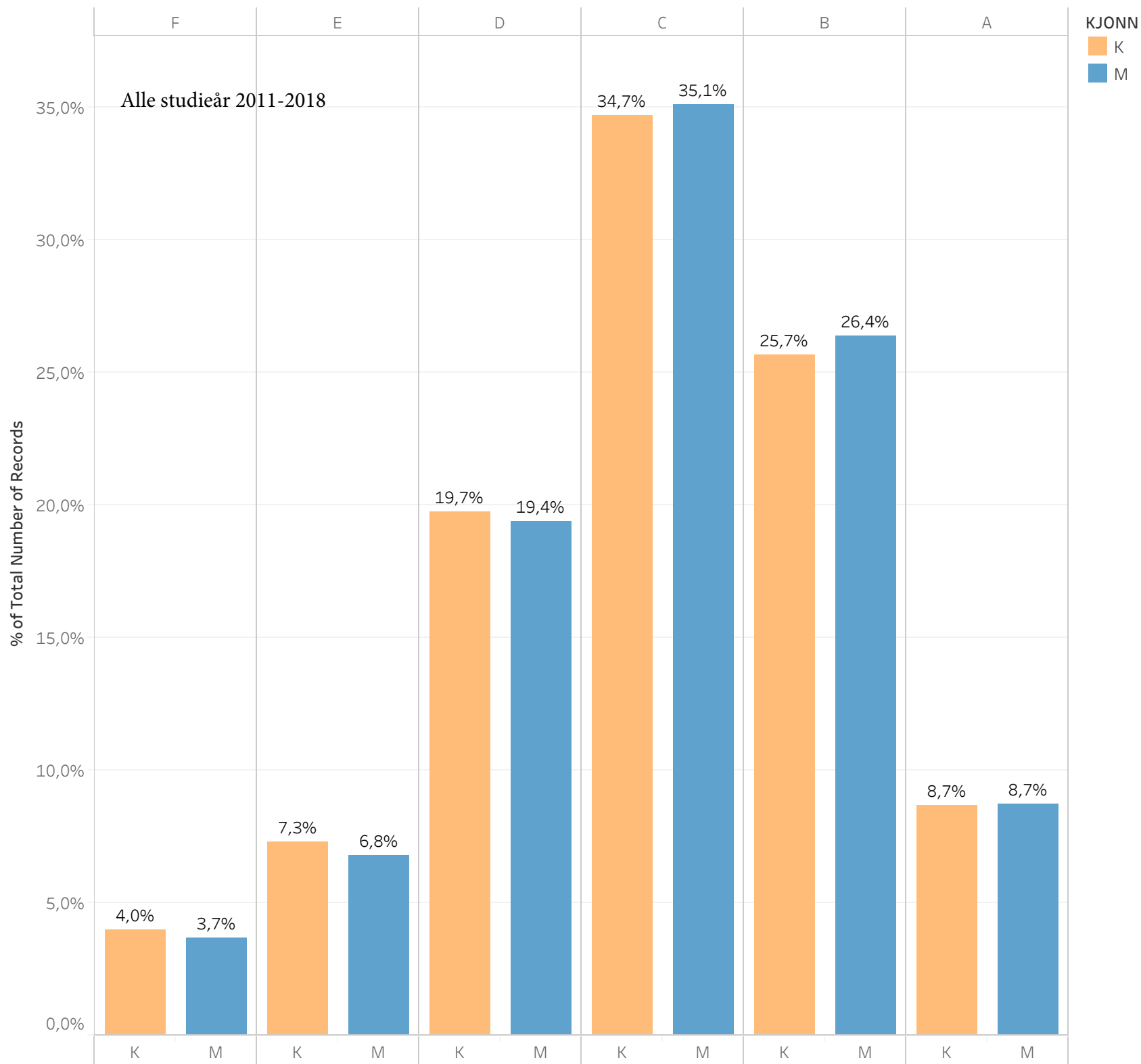
% of Total Number of Records for each alder (group) broken down by KARAKTERTALL. Color shows details about alder (group). The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE and STATUS_KLAGEKOMMISSJON. The ARSTALL_REELL filter keeps 2017 and 2018. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISSJON filter keeps N. The view is filtered on KARAKTERTALL, which excludes Null.

Andel sensorer pr kjønn

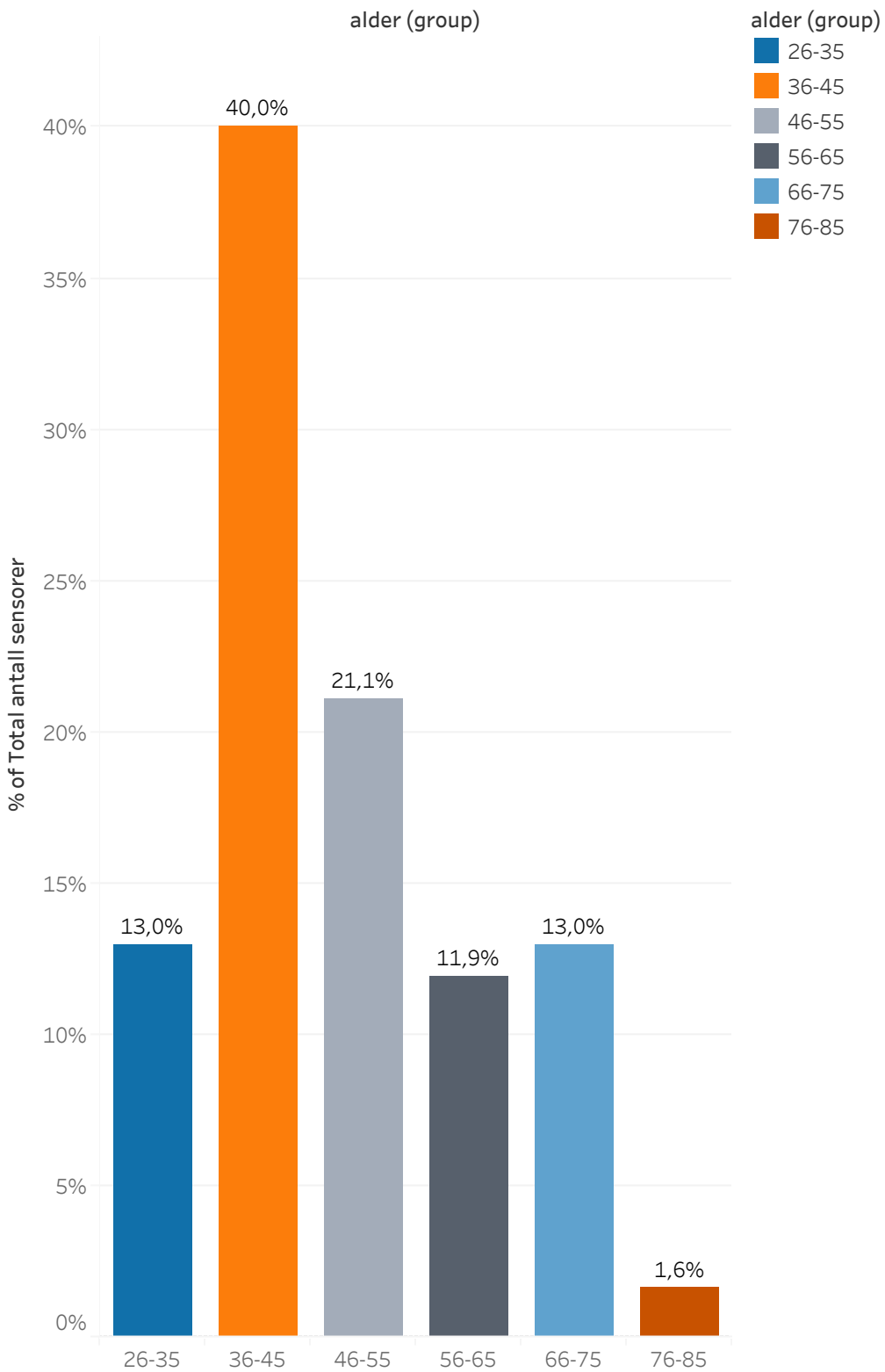
% of Total antall sensorer for each KJONN. Color shows details about KJONN. The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE, STATUS_KLAGEKOMMISJON and KARAKTERTALL. The ARSTALL_REELL filter keeps 8 of 102 members. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISJON filter keeps N. The KARAKTERTALL filter excludes Null.

Andel sensurvedtak pr kjønn

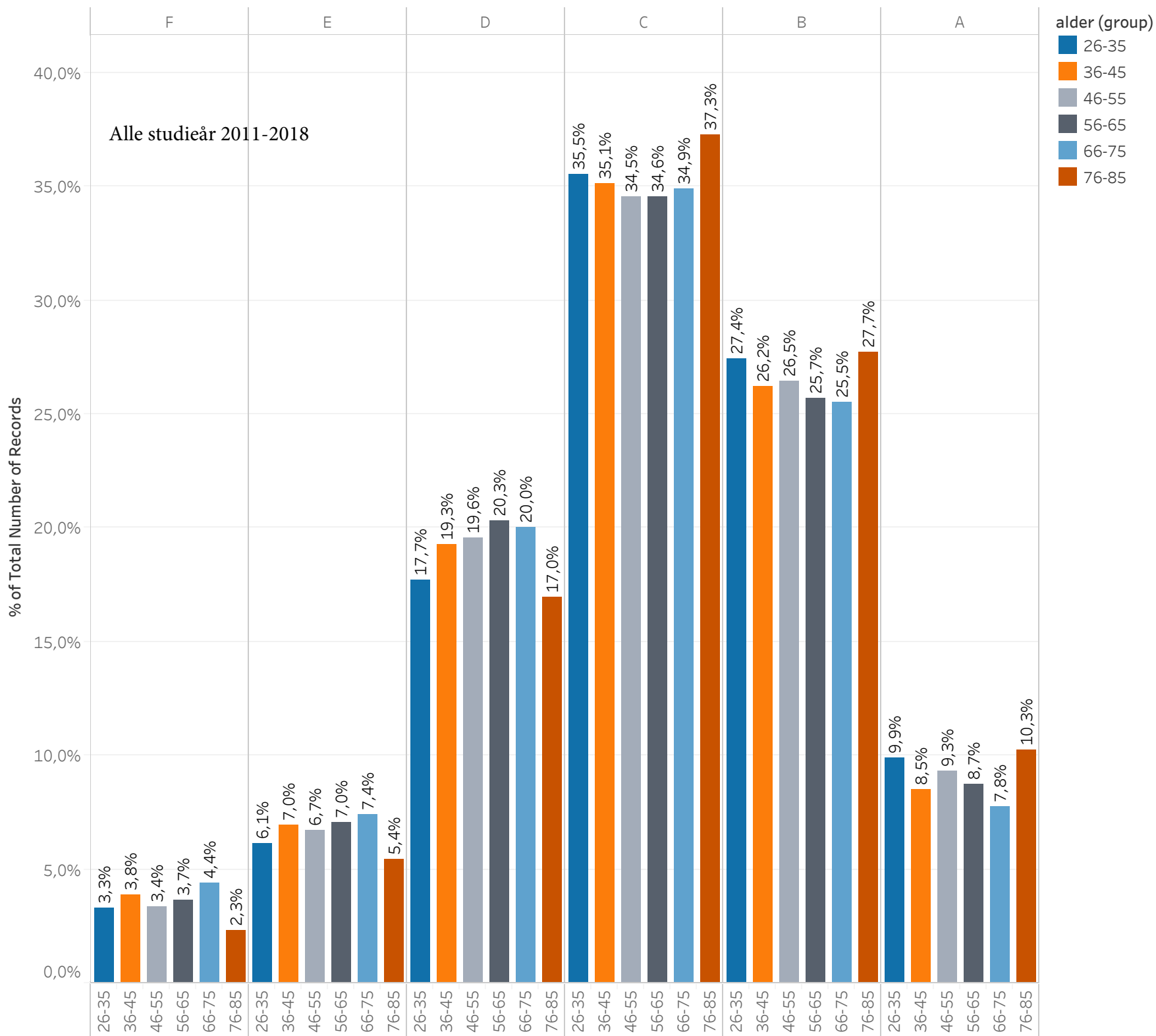
% of Total Number of Records for each KJONN broken down by KARAKTERTALL. Color shows details about KJONN. The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE and STATUS_KLAGEKOMMISJON. The ARSTALL_REELL filter keeps 8 of 102 members. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISJON filter keeps N. The view is filtered on KARAKTERTALL, which excludes Null.

Andel sensorer pr aldersgruppe

% of Total antall sensorer for each alder (group). Color shows details about alder (group). The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE, STATUS_KLAGEKOMMISJON and KARAKTERTALL. The ARSTALL_REELL filter keeps 8 of 102 members. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISJON filter keeps N. The KARAKTERTALL filter excludes Null.

Andel sensurvedtak pr alder

% of Total Number of Records for each alder (group) broken down by KARAKTERTALL. Color shows details about alder (group). The data is filtered on ARSTALL_REELL, VURDTIDKODE_REELL, EMNEKODE and STATUS_KLAGEKOMMISSJON. The ARSTALL_REELL filter keeps 8 of 102 members. The VURDTIDKODE_REELL filter keeps 11 members. The EMNEKODE filter keeps 9 of 15 888 members. The STATUS_KLAGEKOMMISSJON filter keeps N. The view is filtered on KARAKTERTALL, which excludes Null.

Til PMR
Fra Eksamensseksjonen

Sakstype: Diskusjonssak
Møtedato: 14. februar 2019
Notatdato: 25. januar 2019
Arkivsaksnummer: 2019/2139
Saksbehandler: Kristin Steen Slåttå

Diskusjonssak: Sensur ved Det juridiske fakultet - Internes eksamensplikt

Bakgrunn

Høsten 2018 har studieårsansvarlig for 2. studieår spilt inn til PMR at det er ønskelig å se nærmere på sensur ved Det juridiske fakultet, herunder blant annet sensorkorpset. Flere interne lærere har spilt inn en bekymring om at andel eksterne sensorer er for høy og at de eksterne sensorene er strengere enn de interne sensorene. Det har blitt konkret ønsket inn flere interne sensorer, flere yngre eksterne sensorer og flere kvinner for å bedre kjønnsbalansen i sensorkorpset. I forbindelse med utarbeidelse av sakene knyttet til sensur er det hentet ut statistikk som viser at det ikke er noen stor signifikant forskjell mellom karakterer som blir satt når man sammenligner gruppene interne/eksterne, kvinner/menn og yngre/eldre sensorer.

Høsten 2018 bestod opprinnelig det eksterne sensorkorpset av 95 sensorer, hvorav 66 personer var menn og 29 var kvinner. Høsten 2018 fikk 6 nye tilbud om å delta i sensuren hvorav 5 var kvinner. Videre er andel interne noe høyere denne høsten enn normalt på noen emner. På 1. studieår var andel interne 25 %. På 3. studieår var andel interne sensorer 28 %. På 4. studieår var andel interne sensorer 33 % (kun 20 % på emnene JUS4111 og JUS4211 til sammen, de semiobligatoriske emnene har en noe høyere intern sensorandel enn de obligatoriske emnene). Ordinært ligger intern sensorandel på mellom 5 -20 % på de obligatoriske emnene, med lavest lavest på JUS4111 og høyest andel på 1. og 2. studieår.

Faste ansatte ved fakultetet skilt ut en egen del av undervisningsplikten til eksamensarbeid, denne er 70 klokke timer plikt hvert semester, dette tilsvarer sensur av 1,5 kommisjon for en 6 t eksamen.

Interne kan imidlertid fritt velge om de vil oppfylle eksamensplikten ved å delta hvert, annethvert eller hvert tredje semester. [Se § 2-3 \(2\) i Regler for undervisningsplikt og undervisningsregnskap.](#) Videre er det ikke fastsatt at eksamensplikten innebærer å sensurere på de obligatoriske emnene, flere av de faste ansatte oppfylder eksamensplikten ved å kun sensurere på valgemner og masteroppgaver.

Hovedproblemstillinger

Ca. 70 personer er ansatt i faste vitenskapelige stillinger ved fakultet med eksamensplikt og fagkompetanse til å sensurere juridiske eksamensoppgaver.¹ Høsten 2018 deltok 27 faste ansatte som sensor på studieårene, våren 2018 deltok 22 faste ansatte og høsten 2017 deltok 19 faste ansatte. Høsten 2018 hadde vi 77 kommisjoner fordelt på de obligatoriske emnene på studieårene.

¹ Av totalt 87,5 faste vitenskapelige stillinger ved fakultetet

Dersom vi skulle oppnådd en intern sensor i hver kommisjon måtte ca. 50 interne lærere delta med 1-2 kommisjoner. Vi ligger i dag langt unna å oppnå et slikt mål.

Det er ikke realistisk at alle faste tilsatte skal delta i sensuren hvert eneste semester, vi må ta høyde for gjennomføring av forskningsterm, sykdom og det at flere har ledelsesverv som fritar for eksamensplikt. Det må videre understrekes at alle faste ansatte ved fakultetet oppfyller i dag sin eksamensplikt. Ved gjennomgang av undervisningsregnskap finnes det ikke en fast ansatt ved IOR og IFP som har minustimer på eksamens-siden. Eksamensplikten er i dag fullt utnyttet, det vil si at en økning av internes deltagelse i sensur på studieårene vil måtte gå utover andel interne på andre områder, som sensor til masteroppgaver, valgmemner og/eller undervisning.

Som del av prosessen knyttet til endringer i Regler for undervisningsplikt og undervisningsregnskap ble det innført et krav om at ansvarlig faglærer og faglærer skal undervise i eget fag. PMR bes diskutere om man bør innføre et likt krav på eksamens-siden, dvs. at man som ansvarlig faglærer eller faglærer i ett fag må sensurere enten hvert eller annethvert semester.

PMRs diskusjon bør ta høyde for følgende:

Sensur på studieårene vs. Sensur på masteroppgaver og valgmemner

Det er i dag ikke fastsatt i Regler for undervisningsplikt og undervisningsregnskap at eksamensplikten må oppfylles ved å sensurere studieårssensur. Noen faste ansatte oppfyller sin eksamensplikt ved å sensurere kun masteroppgaver og på valgmemner. Grunnet et stort eksternt sensorkorps har vi dag ikke problemer med å få nok sensorer på studieårene, men vi kan ha vanskeligheter med å få på plass sensorer på masteroppgaver og valgmemner da dette krever særlig fagkompetanse innenfor mange ulike fagområder. Man må derfor være oppmerksom på at innføring av et krav om faste ansatte skal sensurere på studieårene kan gjøre det vanskelig å finne kompetente sensorer på valgmemner og masteroppgaver.

Krav om hyppigere deltagelse vil gi mindre deltagelse når man deltar

I Regler for undervisningsplikt og undervisningsregnskap fremgår det at som hovedregel skal undervisnings- og eksamensplikt oppfylles hvert semester, imidlertid kan man velge om man oppfyller eksamensplikt ved å delta hvert, annethvert eller hvert tredje semester. Flere ansatte velger å delta jevnlig med en kommisjon hvert semester, mens andre deltar mindre hyppig, men når de deltar tar de to kommisjoner og deltar kanskje samtidig i oppgaveutvalget og som medforfatter på eksamensoppgave og/eller sensorveiledning. Grunnet vårt store eksterne sensorkorps er det mulig å ha et så fleksibelt system. Et krav om hyppigere deltagelse vil gå utover den fleksibiliteten faste ansatte har, og ha den konsekvens at man trolig ikke kan ta på seg mer enn en kommisjon hvert semester.

Øking av eksamensplikten vil gå på bekostning av undervisningsplikten

Dersom en skal øke andel interne sensorer på studieårene uten at det skal gå på bekostning av den sensur faste ansatte gjennomfører på valgmemner og masteroppgaver vil eksamens-delen av stillingen økes på bekostning av undervisnings-delen. Fakultetet har jobbet målrettet de siste årene med å øke andel interne undervisere på de obligatoriske fagene, det må diskuteres om det er ønskelig å øke eksamensplikten på bekostning av undervisningsplikten.

Til PMR
Fra Eksamensseksjonen

Sakstype: Vedtakssak
Møtedato: 14. februar 2019
Notatdato: 25. januar 2019
Arkivsaksnummer: 2019/2139
Saksbehandler: Kristin Steen Slåttå

Diskusjonssak: Sensur ved Det juridiske fakultet - Ekstra nivåkontroll på studieårene

Bakgrunn

Høsten 2018 har studieårsansvarlig for 2. studieår spilt inn til PMR at det er ønskelig å se nærmere på sensur ved Det juridiske fakultet, herunder en diskusjon om mekanismer for fordeling av karakterer.

Kriteriebasert vurdering

Universitetet skal gjennomføre kriteriebasert vurdering, det vil si at hver kandidat skal vurderes opp mot de enkelte læringskravene ikke opp mot hverandre, det fordeles ikke i henhold til en normalfordelingskurve. Det rettslige grunnlaget for dette er konkretisert i forarbeidene til UH-lovens 3-9:

UH-loven § 3-9 Eksamen og sensur: 6) *Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått*

Ot.prp.nr.79 (2003–2004) merknad til § 3-9: *«To prinsipper må ligge til grunn ved anvendelsen av karakterskalaen. Det første er at karaktersettingen i det enkelte tilfelle skal ta utgangspunkt i den verbale beskrivelsen som er gitt av de enkelte nivåene. Det andre er at i utgangspunktet skal den enkelte student vurderes opp mot hele skalaen, uansett studium og nivå. Disse prinsippene innebærer at det ikke på forhånd er definert en fast karakterfordeling som hvert enkelt kull eller hver enkelt studieenhet skal presses inn i. Departementet antar imidlertid at for større populasjoner og over tid vil en få en karakterfordeling som i det vesentlige tilsvarer den bestemt fordeling ECTS benytter¹. Dette innebærer at det ikke vil være nødvendig å benytte ECTS som et middel for å oversette det norske karaktersystemet»*

Normalfordeling er dermed ikke noe som skal aktivt anvendes ved sensur, men det forventes allikevel å oppnås over tid. Karakterfordelingen er noe som vi jevnlig undersøker, og større avvik fra normalfordelingskurven er noe som vi undersøker nærmere.

Høsten 2017 gjennomførte [NOKUT et frokostmøte hvor tema var «Er en A en A?»](#). Dette var på bakgrunn av [UHRs karakterrappport fra 2016](#), her hadde man konkludert med at interne sensorer var noe snillere enn eksterne, og de hadde også gjort funn som indikerte at institusjoner med lavere inntakskvalitet gav høyere karakterer enn institusjoner med høyere inntakskvalitet. Dette er interessante momenter for vårt fakultet da vi har en høy andel eksterne sensorer og høy

¹ 10 % A, 25 % B, 30 % C, 25 % D, 10 % E

inntakskvalitet². Rapporten gir et bilde av at kriteriebasert vurdering er vanskelig i praksis. Dette er noe som innføringen av blind klagesensur også har vist oss. Til tross for kvalitetskriterier i sensuren som at vi bruker to sensorer, utarbeider detaljerte sensorveiledninger, gjennomfører sensormøter og at klagesensorene har deltatt i ordinær sensurrunde, ser vi sprik mellom ordinær og klagesensur. Kriteriebasert vurdering er vanskelig i praksis der en har eksamensoppgaver som må sensureres med skjønn.

Karakterfordeling på rettsvitenskap

Det er hentet ut tall for karakterfordelingen for fakultetet som helhet, for studieårene, masteroppgaver og valgmenner. For fakultetet som helhet avviker karakterfordelingen fra normalfordelingskurven med høyere andel A, B og C, samtidig er andel D og E er mye lavere enn normalfordelingskurven, se figur 1.

Når vi henter ut fordeling for kun 1.-4. studieår ser vi noe lavere andel A, forventet andel B, noe høyere andel C og mye lavere andel D og E. Dette mønsteret gjentar seg både når vi undersøker for et kortere tidsrom og ser på hvert studieår for seg, se figur 2-5 og 7-9. Lavere andel D og E enn normalfordelingskurven kan vi forklare med høy inntakskvalitet, studenter på rettsvitenskap er blant de med høyest poengsnitt i hele landet.

1. studieår utmerker seg med lavest andel A av alle studieårene, se figur 4. En mulig forklaring for dette er at studieåret har en svært heterogen kandidatgruppe. På 1. studieår er det fortsatt en stor gruppe privatister, ordinære førsteårsstudenter og til slutt studenter som tar gjentar eksamen som kanskje er på 4. eller 5. studieår.³

Karakterfordelingen på masteroppgaver avviker sterkt fra normalfordelingskurven, tallene viser fordeling for hele perioden 2011-2018, men det må bemerkes at A og B er noe redusert etter overgang til at veileder ikke lenger er sensor på oppgaven, se figur 10. Karakterfordelingen på valgmenne avviker også noe, først og fremst med en høy andel A, andel B og C er ca. som normalfordelingskurven, se figur 11. Dette kan forklares med at dette er spesialemner som kandidatene har valgt selv etter interesse.

Ekstra nivåkontroll våren og høsten 2018

Våren 2018 mottok faglig eksamensleder flere meldinger fra studenter om at eksamensoppgaven på JUS4111 var særlig krevende. Da sensorene hadde levert sensurvedtak, men før publisering, undersøkte faglig eksamensleder fordelingen av karakterer på emnet og fant et vesentlig avvik i forhold til normalfordelingskurven for karakteren A og B. Etter avklaring med prodekan for studier og dekan sendte faglig eksamensleder ut en e-post til sensorene hvor de ble bedt om vurdere nivået på sensuren i lys av informasjonen om andel A og B. Etter dette økte andel A til det som er innenfor forventet fordeling.

I løpet av høsten 2018 spilte fagmiljøet på 2. studieår inn en bekymring rundt nivået på sensur for studieåret. Karakterfordelingen på 2. studieår er som de andre studieårene når man ser på perioden 2011-2018, men ved undersøkelse av 2017 særskilt ser man at både andel A og B er mye lavere enn normalfordelingskurven skal tilsi, se figur 6. Faglig eksamensleder gjennomførte derfor en lik undersøkelse av karakterfordelingen før publisering av sensur. Også her fant faglig eksamensleder grunn for å opplyse sensorene om en særlig lav andel A og ba sensorene vurdere om noen av vedtakene skulle oppjusteres. Etter dette økte andel A til det som er innenfor forventet fordeling.

² Poenggrensen for opptak i 2018 var 55,0 for høstopptak og 52,6 for våropptak for søkere med førstegangsvitnemål.

³ Forslag om overgang til B/IB og innføring av obligatoriske krav vil stenge for privatister på 1. studieår, og emnesperren vil sperre for at studenter som har kommet langt på studiet kan gjenta 1. studieår.

Faglig eksamensleder har i sin dialog kun informert om karakterfordelingen, det har vært helt opp til sensorene å avgjøre om noen konkrete besvarelser skulle oppjusteres i lys av informasjonen.

Diskusjonspunkter

- Hva er PMRs kommentarer til karakterfordelingen ved fakultetet og på studieårene?
- Bør fakultetet rutinemessig undersøke karakterfordelingen på studieårene før publisering av sensur, dette som en ekstra nivåkontroll, hvor sensorene gis beskjed – og mulighet til å korrigere nivået - ved signifikante avvik?

Vedlegg

- Karakterfordeling på studieårene

Figur 1: Karakterfordeling alle emner ved Det juridiske fakultet (2011-2018):

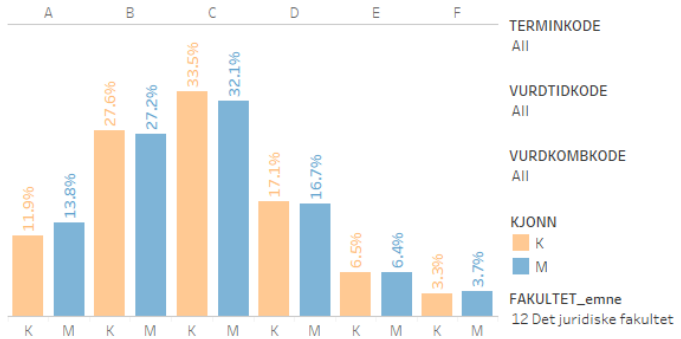
Velg emne her:

All

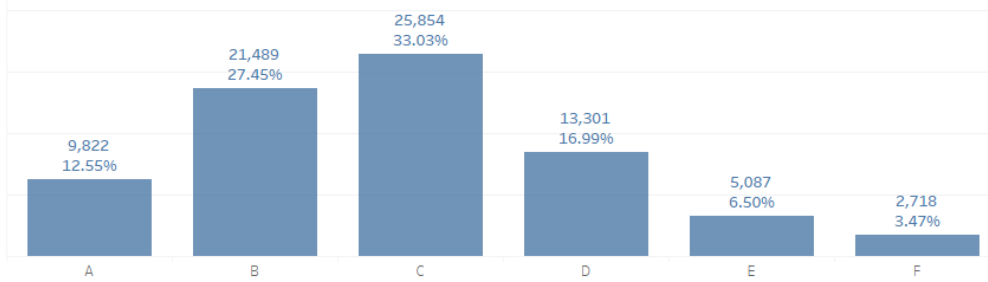
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	838	1,558	1,654	824	280	165
2012	1,114	2,370	2,989	1,540	605	355
2013	1,193	2,576	3,232	1,816	708	374
2014	1,274	2,747	3,358	1,809	664	366
2015	1,270	2,802	3,580	1,770	699	367
2016	1,345	3,225	3,836	1,988	815	371
2017	1,418	3,219	3,678	1,902	748	363
2018	1,370	2,992	3,527	1,652	568	357

Karakterdistribusjon på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

ARSTALL
Multiple values

TERMINKODE
All

VURDTIDKODE
All

VURDKOMBKODE
All

KJONN
K
M

FAKULTET_emne
12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne
All

STUDIEPROGRAM
All

STUDIERETNING
All

Figur 2: Karakterfordeling alle obligatoriske og semiobligatoriske emner på 1.-4. studieår (2011-2018):

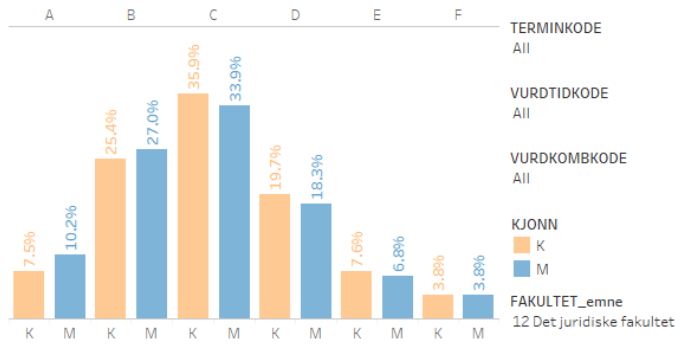
Velg emne her:

Multiple values

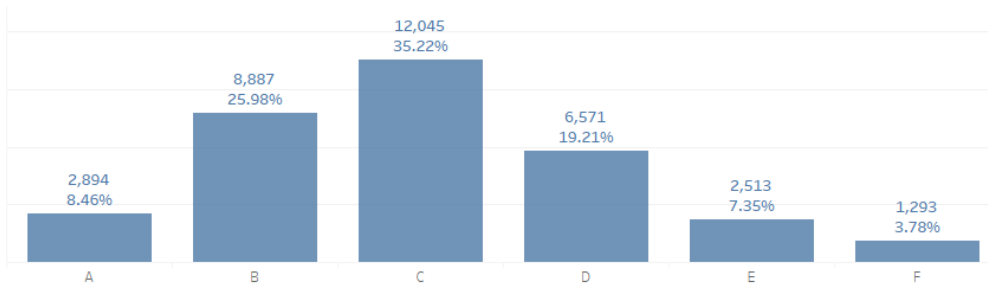
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	156	378	452	262	105	64
2012	307	947	1,442	799	321	182
2013	341	1,100	1,574	947	371	186
2014	395	1,139	1,482	896	348	192
2015	382	1,192	1,695	858	315	139
2016	399	1,392	1,786	981	400	185
2017	471	1,405	1,805	970	367	164
2018	443	1,334	1,809	858	286	181

Karakterdistribusjon på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

ARSTALL

Multiple values

TERMINKODE

All

VURDTIDKODE

All

VURDKOMBKODE

All

KJONN

K

M

FAKULTET_emne

12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne

All

STUDIEPROGRAM

All

STUDIERETNING

All

Figur 3: Karakterfordeling 1.-4. studieår (kun 2017 og 2018):

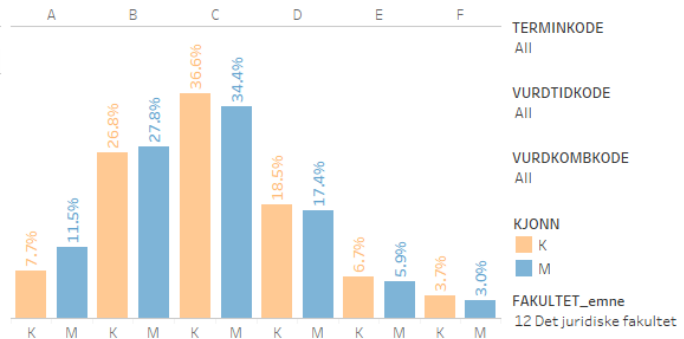
Velg emne her:

Multiple values

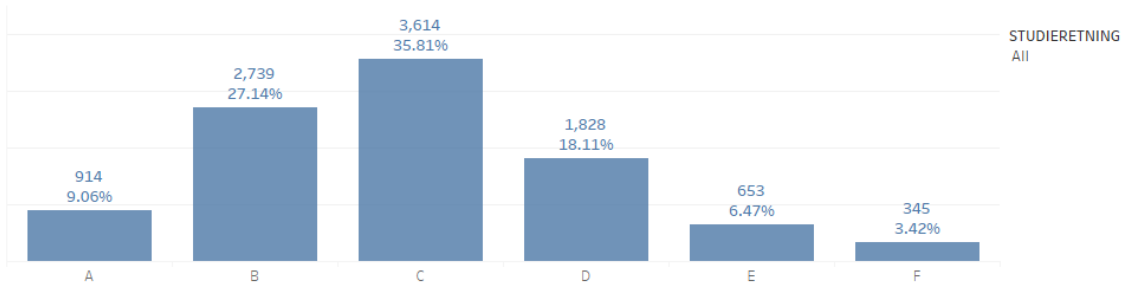
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2017	471	1,405	1,805	970	367	164
2018	443	1,334	1,809	858	286	181

Karakterdistribusjon på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 4: Karakterfordeling 1. studieår (2011-2018):

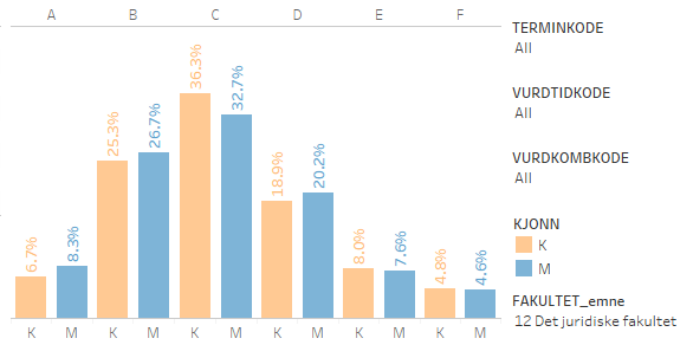
Velg emne her:

Multiple values

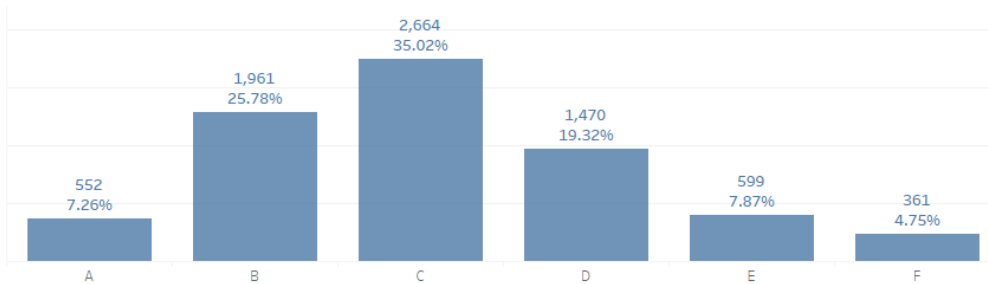
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	16	51	63	52	11	5
2012	61	241	362	161	80	42
2013	57	256	433	225	88	63
2014	69	284	365	223	89	56
2015	79	263	390	185	69	33
2016	94	304	368	219	111	67
2017	93	280	339	192	81	46
2018	83	282	344	213	70	49

Karakterdistribusjon på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

ARSTALL

All

TERMINKODE

All

VURDTIDKODE

All

VURDKOMBKODE

All

KJONN

K

M

FAKULTET_emne

12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne

All

STUDIEPROGRAM

All

STUDIERETNING

All

Figur 5: Karakterfordeling 2. studieår og ex.fac (2011-2018):

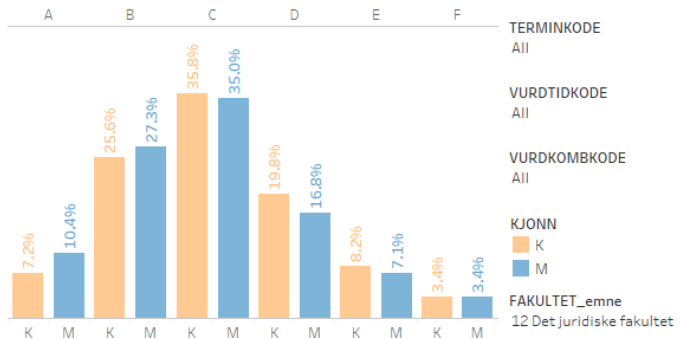
Velg emne her:

Multiple values

Karakterfordeling tabell

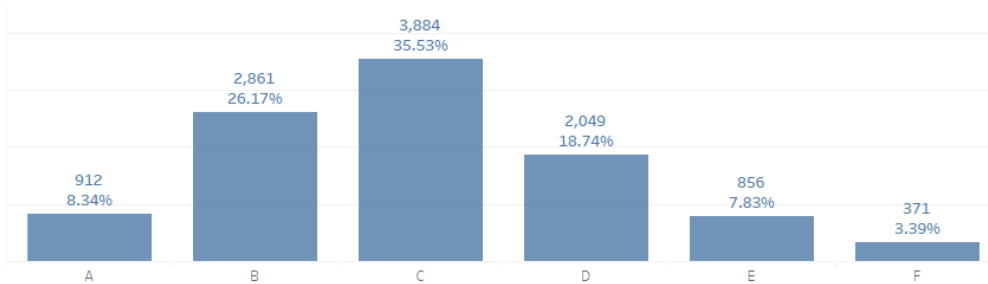
	A	B	C	D	E	F
2011	69	179	194	113	60	36
2012	121	356	491	232	108	53
2013	124	424	547	340	132	66
2014	169	452	584	309	108	42
2015	137	442	640	282	148	56
2016	111	397	566	290	112	40
2017	99	280	421	271	127	44
2018	82	331	441	212	61	34

Karakterdistribusjon på kjønn

- ARSTALL
Multiple values
- TERMINKODE
All
- VURDTIDKODE
All
- VURDKOMBKODE
All
- KJONN
K
M
- FAKULTET_emne
12 Det juridiske fakultet
- INSTITUTT_emne
All
- STUDIEPROGRAM
All
- STUDIERETNING
All

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 6: Karakterfordeling JUS211 og JUS2211 kun 2017:

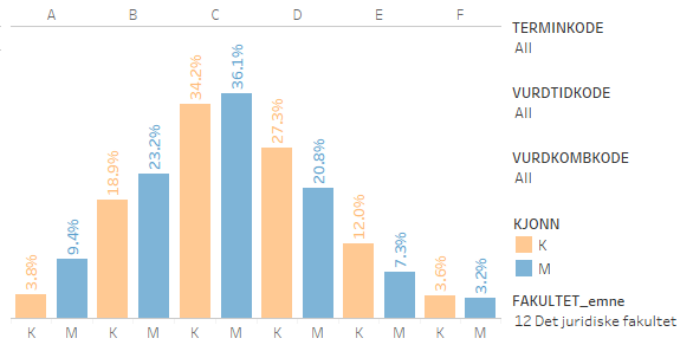
Velg emne her:

Multiple values

Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2017	53	183	311	221	91	31

Karakterdistribusjon på kjønn

ARSTALL
2017

TERMINKODE
All

VURDTIDKODE
All

VURDKOMBKODE
All

KJONN

K

M

FAKULTET_emne

12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne

All

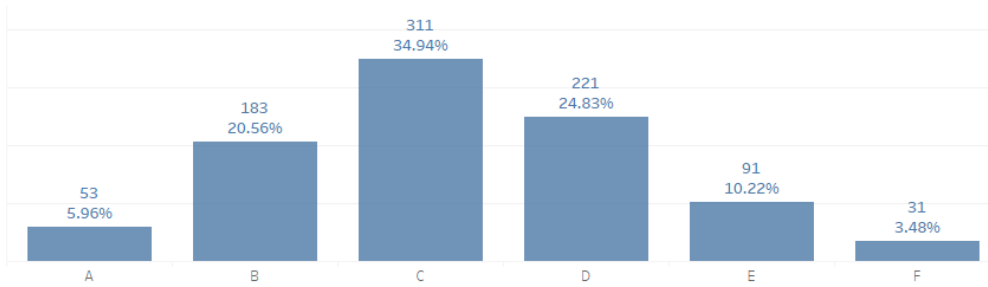
STUDIEPROGRAM

JFM5-RV Rettsvitenskap..

STUDIERETNING

All

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 7: Karakterfordeling 3. studieår (2011-2018):

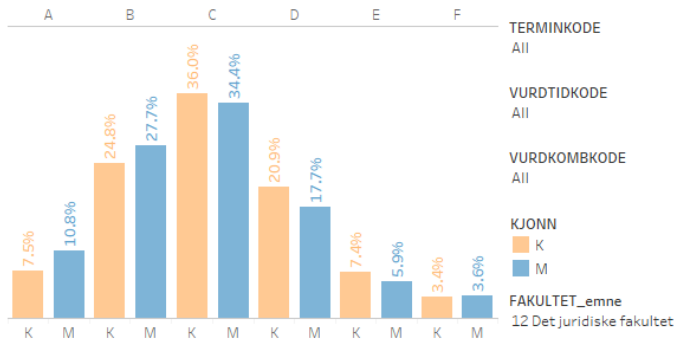
Velg emne her:

Multiple values

Karakterfordeling tabell

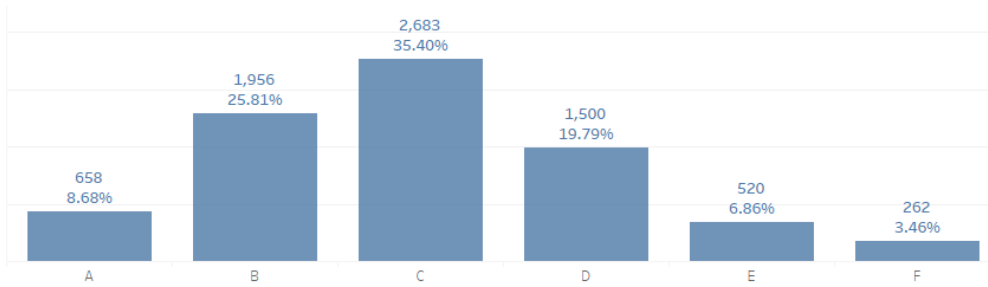
	A	B	C	D	E	F
2011	8	31	50	24	11	12
2012	66	143	269	170	61	34
2013	75	200	253	190	75	41
2014	88	210	307	193	67	22
2015	74	266	364	181	60	25
2016	107	359	440	223	90	32
2017	125	399	491	288	79	36
2018	115	348	509	231	77	60

Karakterdistribusjon på kjønn

- ARSTALL
All
- TERMINKODE
All
- VURDTIDKODE
All
- VURDKOMBKODE
All
- KJONN
K
M
- FAKULTET_emne
12 Det juridiske fakultet
- INSTITUTT_emne
All
- STUDIEPROGRAM
All
- STUDIERETNING
All

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 8: Karakterfordeling 4. studieår inkl. semi-obligatoriske (2011-2018):

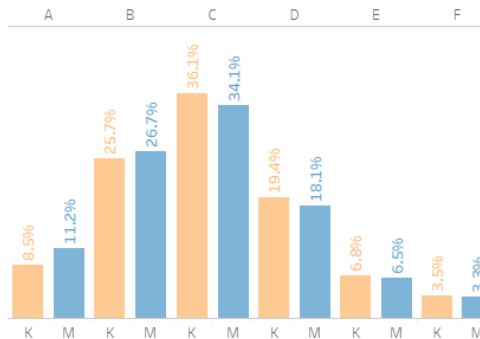
Velg emne her:

Multiple values

Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	63	117	145	73	23	11
2012	91	277	444	301	97	61
2013	113	312	463	273	109	32
2014	106	290	395	246	108	78
2015	132	355	487	271	67	36
2016	112	415	523	298	103	52
2017	154	446	554	219	80	38
2018	163	373	515	202	78	38

Karakterfordeling på kjønn

ARSTALL

All

TERMINKODE

All

VURDTIDKODE

All

VURDKOMBKODE

All

KJONN

K

M

FAKULTET_emne

12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne

All

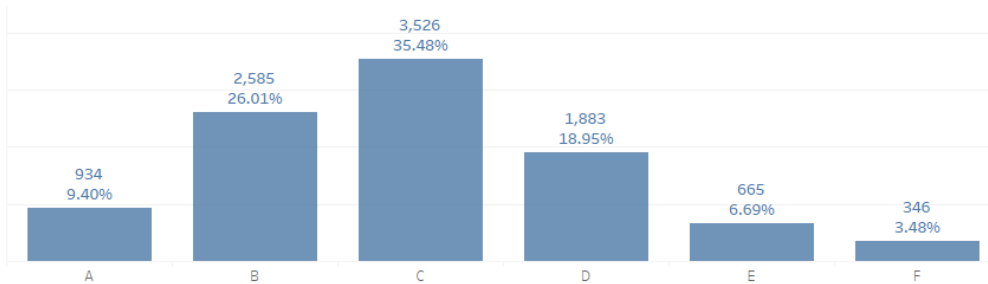
STUDIEPROGRAM

All

STUDIERETNING

All

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 9: Karakterfordeling kun JUS4111 og JUS4211 (2011-2018):

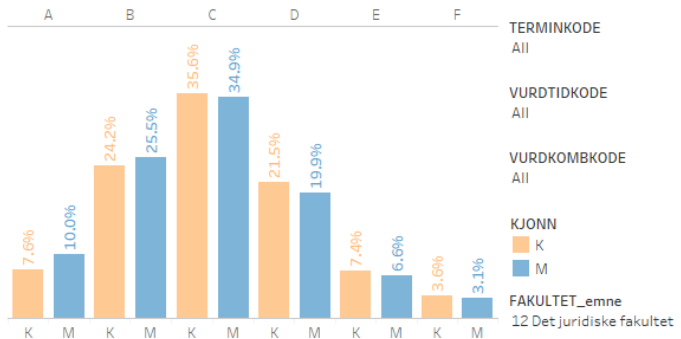
Velg emne her:

Multiple values

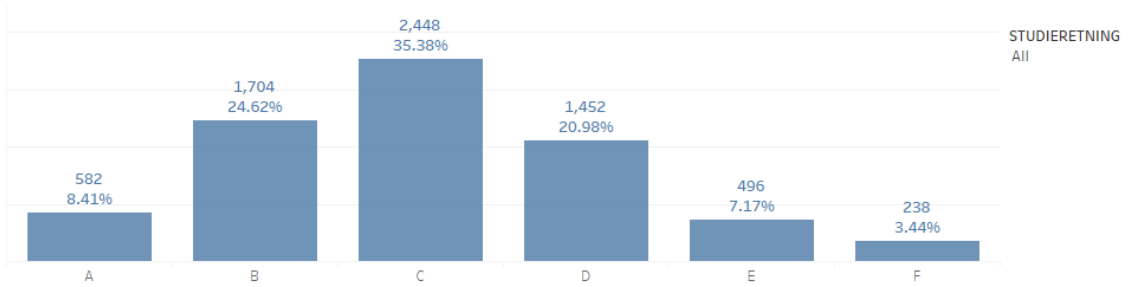
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	36	62	69	42	10	4
2012	41	173	296	231	62	29
2013	83	242	363	216	81	19
2014	76	189	275	189	81	57
2015	84	246	329	214	53	29
2016	71	268	362	219	81	39
2017	90	296	385	182	65	31
2018	101	228	369	159	63	30

Karakterdistribusjon på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 10: Karakterfordeling masteroppgaver (både 30 og 60-stp) (2011-2018):

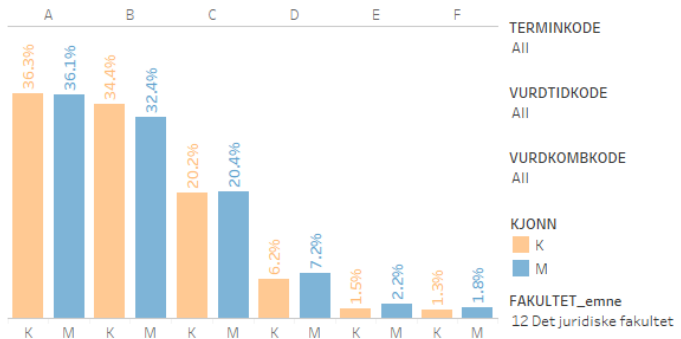
Velg emne her:

Multiple values

Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	228	186	63	19	6	3
2012	220	165	55	23	1	2
2013	220	167	99	26	5	5
2014	180	192	137	33	6	3
2015	148	181	128	47	12	10
2016	185	205	159	48	14	10
2017	190	184	128	53	20	22
2018	144	131	80	26	9	7

Karakterdistribusjon på kjønn

ARSTALL
Multiple values

TERMINKODE
All

VURDTIDKODE
All

VURDKOMBKODE
All

KJONN

K
M

FAKULTET_emne

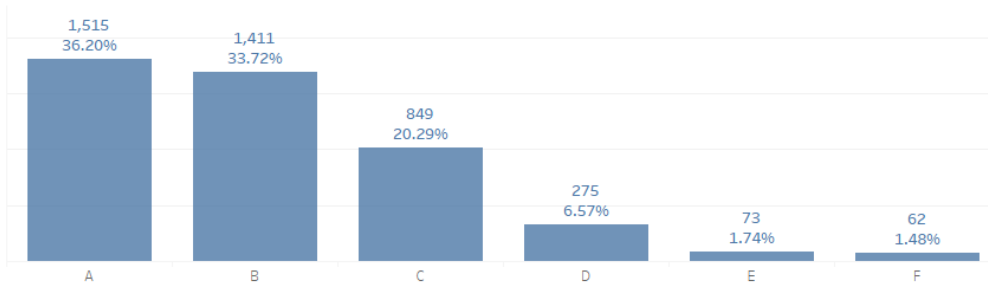
12 Det juridiske fakultet

INSTITUTT_emne
All

STUDIEPROGRAM
All

STUDIERETNING
All

Karakterfordeling i hele perioden.

Figur 11: Karakterfordeling alle valgemenner (både ba- og ma-nivå) (2011-2018):

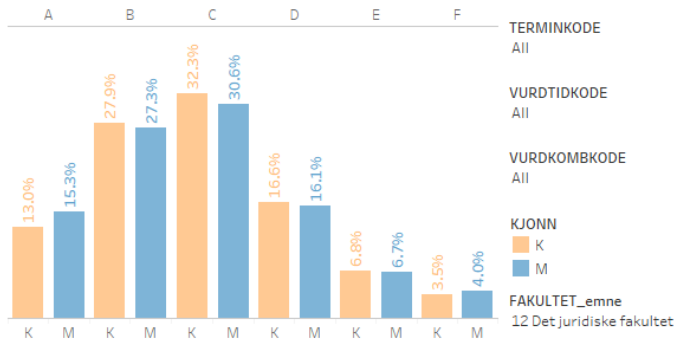
Velg emne her:

Multiple values

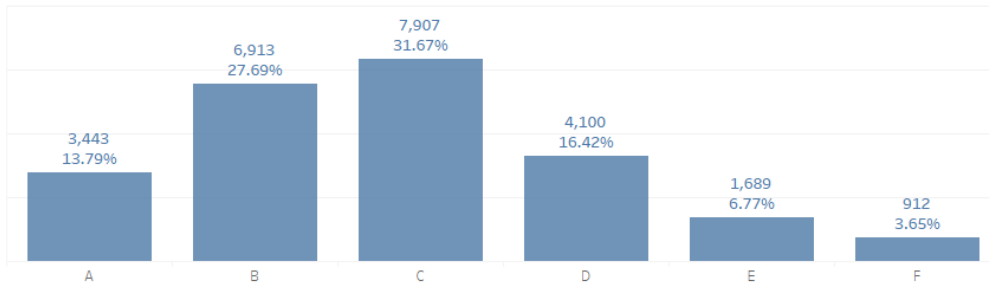
Karakterfordeling tabell

	A	B	C	D	E	F
2011	119	251	324	165	65	31
2012	345	773	870	444	183	110
2013	416	847	1,016	550	221	128
2014	489	948	1,174	617	231	115
2015	514	953	1,171	599	268	167
2016	548	1,109	1,250	674	296	129
2017	490	1,058	1,111	566	246	117
2018	522	974	991	485	179	115

Karakterfordeling på kjønn

Karakterfordeling i hele perioden.

- ARSTALL
All
- TERMINKODE
All
- VURDTIDKODE
All
- VURDKOMBKODE
All
- KJONN
K
M
- FAKULTET_emne
12 Det juridiske fakultet
- INSTITUTT_emne
All
- STUDIEPROGRAM
All
- STUDIERETNING
All

Til PMR
Fra

Sakstype: Diskusjonssak
Møtedato: 14. februar 2019
Notatdato: 6. februar 2019
Arkivsaksnummer: 2019/2139
Saksbehandler: Hilde Westbye

Lovdata Pro - faglærerutvalg

Bakgrunn

- Ved innføring av Lovdata Pro som digitalt hjelpemiddel til eksamen ble det bestemt at det skulle lages utvalg med dommer og eventuelt andre rettskilder i Lovdata Pro tilpasset fagene eller emnene. Ansvaret for disse ble lagt til faglærerne. Utvalgene kalles faglærerutvalg og ble innført for å begrense rettskildetilfanget på eksamen, samt hjelpe studentene til å identifisere de relevante kildene i et fag eller emne. Det er ikke blitt presisert ytterligere hva som menes med et slikt faglærerutvalg, hvilke rettskilder som bør inngå i disse, eller hvilken funksjon de skal ha i studiet. Det er sagt at utvalgene skal være ferdig før undervisningen begynner. På valgemnene utarbeides i utgangspunktet ikke faglærerutvalg, fordi det har vært stor forskjell i hvilke hjelpemidler som har vært tillatt til eksamen for de enkelte emnene.
- Sluttrapporten fra arbeidsgruppen for digitale hjelpemidler til eksamen behandlet i noe grad spørsmål om faglærerutvalg, se særlig s. 7 https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/ledelses-og-utvalgsmoter/pmr/moter/2017/pmr4/vedlegg/sak4_2.pdf. Det var noen merknader fra PMR i møtet som diskuterte og vedtok rapporten. Se sak 4 i møtet 6. juni 2017: <https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/ledelses-og-utvalgsmoter/pmr/moter/2017/pmr4/protokoll.html>
Se også sak 5 fra PMR 14. desember 2017 for endringen i Instruks for ansvarlig faglærer hvor ansvaret for å utarbeide faglærerutvalg ligger hos ansvarlig faglærer: <https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/ledelses-og-utvalgsmoter/pmr/moter/2017/pmr7/sakskart.html>
Protokoll fra dette møtet: <https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/ledelses-og-utvalgsmoter/pmr/moter/2017/pmr7/protokoll.html>

Hovedproblemstillinger

- Fordi faglærerutvalg ikke har vært definert eller hatt fastsatte retningslinjer har det vært opp til faglærerne hva dette er og hva de inneholder. Det kan være forskjellig tolkning av et faglærerutvalgs funksjon i undervisning og læring. Dette semesteret innføres Lovdata pro i de obligatoriske emnene JUS2211, JUS3111 og JUS3212. Studentene på JUS2211 har sterkt kritisert mengden dommer i faglærerutvalgene i emnet, som de mener er for omfattende. Tilbakemeldingene viser at studentene ønsker at faglærerutvalgenes funksjon bør være å inneholde en prioritert mengde rettskilder som studentene skal konsentrere seg om å lese i studiene.
- Faglærere og lærere har diskutert hva faglærerutvalgene skal være, og hvilken betydning de bør ha i studiene. Ved Institutt for privatrett tok de opp temaet på en undervisningslunsj. Kort oppsummert fra diskusjonen er det litt forskjellige meninger om dette, men hovedsynspunktet er at de ønsker at studentene skal lære seg å jobbe selvstendig med kildene. De fleste ønsker at det ikke utarbeides faglærerutvalg. Studentene får forventninger om at et faglærerutvalg er

pensum og må studeres grundig «fra perm til perm». Et alternativ er at det utarbeides faglærerutvalg på de første semestrene eller studieårene, og at det etter hvert forventes at studentene har lært seg å vurdere selv hvilke kilder som er viktige. På andre studieår er faglærerne som har uttalt seg enige om at et faglærerutvalg inneholder viktige dommer og eventuelt andre rettskilder som nevnes i undervisningen og i litteraturen. Studentene bør øve seg på å finne frem til viktige deler av rettskildene. Et faglærerutvalg bør heller ikke være uttømmende, det bør være anledning til å forvente at andre rettskilder som er relevante kan trekkes inn.

- Hvis det lages faglærerutvalg i et emne, stilles det også spørsmål ved hvilken funksjon faglærerutvalgene skal ha i studier, læring, utarbeidelse av eksamensoppgaver og vurderingen av eksamensbesvarelser. Skal disse ha status på linje med å fastsette pensum og læringsmål, og utarbeides i tett tilknytning til undervisningsopplegget når et nytt semesters undervisning planlegges? Skal det tas hensyn til innholdet i faglærerutvalgene ved utarbeidelse av eksamen, og skal det også tas inn i sensorveiledninger? Kan det bare gis eksamensoppgaver som holder seg innenfor rettskildetilfanget i faglærerutvalgene? Faglærerutvalgenes rolle må i så fall inn i føringer som gis oppgaveutvalgene.

Diskusjonspunkter

- Skal det være krav om faglærerutvalg i alle obligatoriske emner? Eventuelt om det begrenses til tidlig i studiet.
- Hvilken funksjon skal faglærerutvalgene ha i læring og til eksamen? Skal de ha innvirkning på hvordan eksamensoppgavene blir utarbeidet, og skal de tas med ved utarbeidelsen av sensorveiledninger?
- Hva er et faglærerutvalg? Skal det bestå av prioriterte rettskilder eller ha et mer vidt omfang hvor kriteriene kan være at rettskildene nevnes i undervisning og/eller litteraturen osv. Eller skal dette være opp til faglærerne/lærerne?
- Skal det gis retningslinjer for faglærernes arbeid med faglærerutvalg, i planleggingen av pensum, læringsmål og undervisning? Dette omfatter også når faglærerutvalgene må være ferdige og det ikke lenger kan gjøres endringer i disse.

Vedlegg

- Oppsummering av tilbakemeldingene fra studentene i forhold til store faglærerutvalg på JUS2211
- Referat fra undervisningslunsj på IFP onsdag 30. januar 2019

Oppsummering av tilbakemeldingene fra studentene i forhold til store faglærerutvalg på JUS2211

Saksopplysning: Utvalgene ble lagt ut litt sent på grunn av forskjellige omstendigheter. De første utvalgene som ble lagt ut var for EØS-rett og forvaltnings- og miljørett og inneholdt 131 dommer tilsammen. Dommene er de som trekkes inn i undervisningen, og er høyst relevante for denne. Infosenteret, fagansvarlig og prosjektleder for digitale hjelpemidler til eksamen fikk med en gang flere henvendelser på e-post om at dette var en for stor mengde dommer å forhold seg til.

Studentenes spørsmål og tilbakemeldinger oppsummert og omformulert:

Vil det ha innvirkning på eksamen hvis jeg ikke leser alle dommene?

Kan vi få en prioritert liste over hvilke dommer vi bør lese? Kan det presiseres hva som er relevant i utvalgene? Eller kan noen dommer tas ut av utvalgene?

Mange dommer må leses grundig fra første til siste side, og det er vanskelig å kunne finne de relevante delene. Mengden dommer vil være uoverkommelig å komme gjennom.

Det er nettopp det å bli tipset om hvilke dommer som er verdt å lese mer nøye vi trenger faglærerutvalg til.

Ekstra dommer fra forelesning, litteratur etc. kan man legge til selv i egne utvalg.

Jeg lurer på om antallet dokumenter i faglærerutvalgene fraviker i stor grad fra det studenter før har hatt i sine domssamlinger.

Jeg er redd det forventes mer av vårt kull enn av tidligere studenter.

Ut fra sensorveiledningene tidligere semestre ser det ut til at det var forventet å kunne dommene som var i domssamlingene, siden det ble vist til disse og at studentene burde kjenne til denne og denne dommen. Vil det sammen gjelde for faglærerutvalgene?

Jeg føler at innføringen av digitale hjelpemidler går ut over studentene, og at vi får dårligere vilkår enn før. Det er et spørsmål om det stilles andre krav til vår kjennskap til rettspraksis enn før Lovdata Pro ble innført.

Faglærerutvalgene mangler et studentperspektiv, noe domssamlingene hadde fordi de var utarbeidet av JSU.

Faglærerutvalgenes innhold av dokumenter burde være i antall som domssamlingene, så kunne det få betydning om man på egen hånd klarte å finne gode dommer ved siden av domssamlingen, slik det var før.

Mengden dommer går utover det vi ellers får gjort i studiet. Vi må derfor nedprioritere kollokviearbeid, oppgaveskriving etc.

Referat fra undervisningslunsj på IFP onsdag 30. januar 2019

På tredje studieår har det blitt spørsmål fra faglærere og lærere hvilken funksjon faglærerutvalg skal ha og om det skal lages på emnene for tredje studieår.

IFP har jevnlig undervisningslunsjer: Denne var satt av til temaet faglærerutvalg i Lovdata Pro.

Rebecca JF Bergstrøm fra biblioteket innledet om hvordan faglærerutvalg lages og deles i Lovdata Pro, og hvordan studentene henter og bruker dem i egen konto. Harald Irgens-Jensen og Geir Stenseth innledet om sine erfaringer med faglærerutvalg på første studieår.

Fra diskusjonen – referert av Rebecca JF Bergstrøm:

Det er spørsmål om hvilke forventninger studentene får i forhold til at det er laget faglærerutvalg.

Hva er statusen til faglærerutvalgene? Er de bestemmende for hva studentene skal kunne eller danner de bare et grunnlag for å nå læringsmålene. Og hvis faglærerutvalget skal fremgå i sensorveiledningen, hvilken betydning har dette? Kan det føre til at faglærerne for eksempel lager utvalg med mange kilder for å «sikre» seg. Må man utføre en avveining mellom kvalitet kontra kvantitet. Det er ikke alltid faglærere som lager utvalgene er de som har oversikt over de nyeste kildene. Det er heller ikke alltid man har i tankene å oppdatere utvalgene når man reviderer opplegg til undervisningen.

Hvordan forholder studentene seg til pensum, læringskrav og eksamen? Bør de få utvalg eller bør de utarbeide dem selv på grunnlag av pensum og undervisning. Studentene tror de har tilgang til flere kilder i Lovdata Pro enn de har på eksamen, for eksempel tingrettsdommer. Det er ikke hele Lovdata studentene har tilgang til på eksamen, bare en mindre del.

Domssamlingene var litt vel førende for studentene. Det var disse de i stor grad forholdt seg til. De har overført dette til en forventning til at utvalgene er pensum. Faglærerutvalg kan bli en hvilepute for studentene.

Det kan legges opp til at studentene lærer seg bruk av rettskilder på en mer selvstendig måte, ved å jobbe med Lovdata Pro aktivt, slik at de også lærer seg metoden i praksis. Studentene kan lage mapper og dermed disponere rettskildene. Men for å gjøre nyttiggjøre seg dette på eksamen må de ha arbeidet med materien og skaffet seg oversikt. De har en stor nytte av å jobbe med rettskildene på egen hånd.

De fleste ønsker ikke faglærerutvalg. Et alternativ er å lage utvalg for laveregradsstudenter, for eksempel 1. og 2. studieår. I begynnelsen av studiet er det vanskeligere å vite hva som er relevant eller hvordan vurdere om noe er relevant. Man kan forvente at de på 3. studieår og oppover skal være i stand å vurdere selv og lage utvalg. Hvordan studentene skal forholde seg til rettskildene blir dermed viktig å ta inn i undervisningen.

Det var også noen som mente at studentene trenger hjelp til å sortere i rettskildematerialet slik at faglærerutvalgene kan være en hjelp til å finne ut hvilke kilder som er viktigst å prioritere. Men disse var i mindretall.

Til PMR
Fra Sekretær for PMR

Sakstype: Diskusjonssak
Møtedato: 14. februar 2019
Notatdato: 6. februar 2019
Arkivsaksnummer: 2019/2139
Saksbehandler: Kristin Steen Slåttå

Forslag om endringer på 4. studieår

Bakgrunn

- Studieårsansvarlig sendte i november 2018 ut et diskusjonsnotat om emnestrukturen på 4. studieår til alle ansvarlige faglærere på studieåret. Bakgrunnen for ønske om diskusjon om endret emnestruktur var tilbakemeldinger fra studenter om at JUS4211 er et svært krevende semester, at mange studenter utsetter å gjennomføre JUS4211 fra høst til vår og svært høye takk for gjentak av eksamen på JUS4211.
- Det ble gjennomført et møte med alle ansvarlig faglærere på 4. studieår den 9. januar 2019. JSU hadde rett før møtet sendt et skriftlig innspill til diskusjonsnotatet. Diskusjonsnotatet og JSU sitt forslag ble diskutert på møte den 9. januar.
- Prodekan for studier deltok på møtet og oppsummerte diskusjonen med en oppfordring til fagmiljøet på JUS4211 om å se på en skisse til løsning hvor de tre fagene økes fra 30 stp til 40 stp og legges over to semestre.

Hovedproblemstillinger

- JSU sitt høringsinnspill skisserer å kutte valgemner på 8ende semester og med det frigjøre mer plass for straff- og prosessfagene på studieåret. Dette vil redusere studentens valgdelen og med det valgfrihet på rettsvitenskap. Økt valgdelen og valgfrihet var et førende prinsipp i arbeidet med 2011-studiemodellen.
- Fakultetet har nå gjennomført en større prosess hvor valgemnene er dimensjonert i forhold til at studentene på rettsvitenskap skal avlegge opp til 5 valgemner. Reduksjon i størrelsen av valgdelen kan igjen på sikt få konsekvenser for dimensjoneringen av porteføljen og ressursbruken.

Diskusjonspunkt

- PMR bes gi uttrykk for sine meninger om valgdelen kan/bør reduseres for å gjøre større plass til straff- og prosessfagene.

Vedlegg

- Diskusjonsnotat fra Johan Boucht
- Skriftlig høringssvar fra JSU
- Referat fra møte blant de ansvarlig faglærerne på 4. studieår 9. januar 2019

DISKUJONSNOTAT TIL SPØRSMÅLET OM EMNESSTRUKTUREN PÅ 4. STUDIEÅR

7. semester, som omfatter JUS4211 (sivilprosess, straffeprosess og strafferett), er uten tvil et veldig travelt semester. I egenskap av vervet studieårsansvarlig for 4. studieår har jeg i en periode vært av den oppfatning at strukturen på dette semesteret i sin nåværende utforming ikke er optimal. At dette også er mange studenter mening fremgår tydelig av den studentundersøkelse som ligger til grunn for den periodiske evalueringen av emnet som ble gjennomført høsten 2017. JUS4211 oppfattes som et svært krevende emne med mye pensum og mye undervisning over en relativt kort periode. Omfanget av den mengde stoff som forventes behandlet på JUS4211 er omfattende. I tillegg er balansen sammenlignet med 8. semestret er ujevn; mens 7. semestret inneholder tre tunge fag, inneholder 8. semesteret et obligatorisk emne (JUS4111), og et semi-obligatorisk emne og et valgfag. Hverken det obligatoriske emnet eller det semi-obligatoriske emne består av såkalte rettsdogmatiske fag, som fremstår som tyngst for mange av studentene, både modnings- og læringsmessig. Jeg mener det er åpenbart at arbeidsbelastningen er større på 7. semesteret.

Gjeldende ordning har også ringvirkninger for eksamen, som har vært et sentralt kritikkpunkt fra studentenes side i flere år. Eksamen oppfattes som meget krevende og JUS4211 er det emnet på rettsstudiet som har flest gjentak. Et problem er også at mange studenter velger å utsette JUS4211 til vårsemesteret ettersom dette er lenger enn høstsemesteret. Dette skaper ubalanse mellom semestrene (tall for eksamensmøtte fordeler seg slik på høst og vår: høst 2016 - 268, vår 2017 - 335, høst 2017 - 233 og vår 2018 - 308). Omfanget av de tre store fagene på JUS4211 innebærer i tillegg at det på en seks timers eksamen ikke er tilnærmet mulig med «full» eksaminering av hvert fag. Oppgaveutvalget må derfor gjøre et valg om hvilket fag som skal eksamineres. Det er imidlertid neppe optimalt at et fag som studentene har arbeidet inngående med i lang tid ikke blir gjenstand for eksaminering. At studentene deler dette synspunktet fremgår også tydelig av studentundersøkelsen som ble gjort 2017. Etter min mening bør utgangspunktet være at studentene prøves i samtlige fag til hver eksamen.

Spørsmålet er da om noe kan gjøres for å forbedre situasjonen. Det er ikke hensiktsmessig å vurdere eventuelle endringer i studiestruktur som omfatter de øvrige studieårene. Derimot er det innenfor fullmakten til studieårsansvarlig å se over emnesstrukturen på sitt studieår, dvs. på 7. og 8. semester. Eventuelle endringer bør imidlertid i siste hånd besluttes av PMR.

Høsten 2017 (10.10.2017) skrev jeg et preliminært forslag som gjaldt muligheten for en omstrukturering av fagene på 4. studieår. Det sentrale formålet med en eventuell slik re-allokering ville være å lette opp noe på arbeidsbelastningen på 7. semester. Utgangspunktet var å skille ut et av de store fagene på JUS4211 og flytte til 8. semester, og deretter flytte et av de mindre fagene på 8. semester til 7. semester. Etter en preliminær høring med de fagmiljøer som nærmest ville bli berørt av forslaget ble det opprinnelige notatet oppdatert og noe omarbeidet. Det er dette omarbeidede notat som foreligger her. I notatet drøftes bare studieårets struktur, ikke allokeringen av studiepoeng mellom emnene.

Med den bakgrunn som ble skissert i det opprinnelige forslaget oppstår spørsmålet: hvilket fag bør flyttes fra JUS4211. Svaret er ikke opplagt. Det ville være mulig (i) å flytte ut strafferetten, og behandle sivil- og straffeprosessen sammen. Det ville også være mulig (ii) å flytte sivilprosessen, men beholde strafferetten og straffeprosessen. Alternativt (iii) kan også sivilprosessen og strafferetten beholdes, mens straffeprosessen flyttes.

Det er ulike meninger om hvilke av disse fagene som bør undervises i sammenheng for å oppnå best mulig synergieffekt. Noen mener at sivil- og straffeprosess bør undervises sammen, mens andre mener at det faller mer naturlig å undervise strafferett sammen med straffeprosess.

Å undervise sivilprosess og straffeprosess i sammenheng slik at sivilprosess undervises først har den fordel at flere alminnelige prosessrettslige spørsmål, relevante for begge fagene, kan presenteres før straffeprosessundervisningen innledes. På den andre side er det at det foreligger enkelte likheter mellom sivilprosess og straffeprosess i seg selv ikke nødvendigvis et argument for å knytte fagene sammen undervisningsmessig. Det kan de facto av pedagogiske grunner være fordelaktig å holde disse fagene fra hverandre for å unngå sammenblanding av regelsett og systemer. Det finnes derimot gode grunner å undervise sivilprosess før straffeprosessen, ettersom enkelte tematiske der er felles for begge områdene. Samtidig finnes det gode grunner å behandle strafferetten før straffeprosessen, ettersom straffeprosessens primære formål er å realisere den materielle strafferetten og de straffeprosessuelle reglene knytter sterkt an til denne.

Etter en god del overveielser har jeg landet på følgende standpunkt. Det er etter min mening viktig å holde fast ved utgangspunktet at strafferetten bør undervises før straffeprosessen. Ettersom straffeprosessens primære formål er å realisere den materielle strafferetten får disse reglene altså nok mest mening etter at studentene har gjennomgått undervisningen i strafferett. Denne oppfatningen deles av fagmiljøet i strafferett og straffeprosessrett. Det fremstår også viktig at sivilprosess undervises før straffeprosess.

Dette innebærer at alternativ *ii* og *iii* begge er tentativt mulige. Sammenhengen mellom sivilprosess og strafferett er imidlertid ikke veldig store, og denne kombinasjon synes dermed mindre optimal. Også i dag undervises sivilprosess og straffeprosess rimelig frittstående fra hverandre. Alternativ *ii*, dvs. å flytte ut sivilprosess fra JUS4211, synes mot denne bakgrunn å ha de beste grunnene for seg. Dette ville innebære at strafferett og straffeprosessrett undervises på samme semester, mens sivilprosess undervises et annet semester.

I sammenhengen kan nevnes at dekanatet ved det juridiske fakultet ved UiB i sitt diskusjonsnotat (8.12.2017) om reform av studieordningen i alle de tre alternativ som drøftes også har koblet sammen strafferett og straffeprosessrett på samme semester på 4. studieår, og skilt ut sivilprosessretten til 3. studieår.

I lys av gjeldende struktur skulle en slik re-allokering innebære at sivilprosess flyttes til 8. semesteret, mens et av fagene på 8. semesteret flyttes til 7. semesteret. Ulempene med dette ville imidlertid være blant annet at en del generelle prosessrettslige spørsmål som behandles i sivilprosesssemnet skulle behandles først etter at de straffeprosessrettslige reglene har blitt behandlet. I tillegg kan en del valgemenner på 8. semesteret forutsette prosessrettskjennskap, f.eks. rettslig bevisteori (JUS5501) og konkurs- og panterett (JUS5820).

En mulighet ville være å la 7. og 8. semesteret delvis å bytte plass med hverandre slik at sivilprosess blir igjen på 7. semesteret og straff- og straffeprosessrett flyttes til 8. semesteret. Dette ville innebære at to av de emner som nå undervises på 8. semesteret flyttes til 7. semesteret for å undervises sammen med sivilprosess, mens straff- og straffeprosessretten flyttes til 8. semesteret for å undervises sammen med et av semesterets «gamle» emner. Slik ville hvert semester fortsatt være 30 sp, samtidig som sivilprosess fortsatt undervises før strafferett og straffeprosessretten. De ulemper som ble pekt på kan dermed unngås.

Det spørsmål som da oppstår er hvilke emner som er best egnet til å flytte fra 8. semesteret til 7. semesteret. Alle tre emnene (JUS4111, et semi-obligatorisk emne eller et valgfag) fremstår som mulige kandidater. Det synes imidlertid å finnes gode grunner for å la valgfaget, som i dag undervises på 8. semesteret, bli igjen på dette semesteret. For det første bør, etter opplysning fra ansvarlig lærer for valgfag, valgfagene er

igjen på 8. semestret ettersom de bør passe sammen med valgfagene på 9. semestret. Men valgfaget ville da også komme etter sivilprosessen, hvilket er relevant ettersom enkelte valgfag, som nevnt, kan forutsette grunnleggende prosesskunnskap. Også valgfaget internasjonal strafferett (JUS5570) ville da undervises sammen med straffe- og straffeprosessretten, og ikke før, hvilket faglig er en fordel. I tillegg er undervisningen i valgfag fleksibel, hvilket gjør at undervisningen kan spres over semesteret slik at planleggingen av undervisningen i strafferett og straffeprosess belastes kun i liten grad.

Gode grunner taler altså for å flytte JUS4111 og de semi-obligatoriske emnene til 7. semesteret. Det er mulig at enkelte fag kan oppleve ulemper ved en slik flytting. Samtidig kan det uavhengig av hvilken modell som velges oppstå ulemper sett fra det enkelte fags ståsted. Det sentrale spørsmålet er imidlertid om ulempene blir uproporsjonalt store i forhold til det formål som søkes oppnådd med tiltaket, dvs. å forbedre læringsmiljøet på 4. studieår.

Å flytte JUS4111 til 7. semesteret ville innebære en tilbakegang til den ordning som gjaldt før reformen 2011. At metodekurset da ville komme før straff- og straffeprosessretten, og undervises sammen med sivilprosessen, kan også gi enkelte pedagogiske fordeler. At etikk ville undervises før straff- og straffeprosessrettskurset vil ikke nødvendigvis være til hinder før å bruke eksempler fra disse fagene i etikkundervisningen. Det kan de facto være en fordel med etisk bevissthet før undervisningen i strafferett- og straffeprosessrett begynner istedenfor etterpå. Ettersom JUS4111 er undervisningsmessig omfattende er det ikke hensiktsmessig å undervise kursen sammen med strafferett og straffeprosessrett.

Å flytte de semi-obligatoriske emnene synes ikke å innebære noen åpenbare problem, ettersom de er temmelig selvstendige emner og i tillegg allerede nå undervises sammen med JUS4111.

I lys av dette er altså mitt forslag å la 7. og 8. semestrene delvis bytte plass slik at det på 7. semesteret skulle undervises i metode og etikk, sivilprosess og semi-obligatoriske emner (sammen 30 sp), og på 8. semesteret i strafferett og straffeprosess («kriminalitetsbekjemping») og et valgfag (sammen 30sp). Sivilprosessen ville dermed bli et nytt eget fag på 7. semesteret.

Etter min vurdering fremstår fordelene med en slik omstrukturering som større enn ulempene. Den innebære at JUS4211 (strafferett og straffeprosessrett) blir mindre belastende for studentene, ettersom sivilprosessen flyttes ut til et eget fag. Studentene avlegger emnet sammen med ett valgfag på 8. semesteret samtidig som sivilprosess skulle undervises før både valgfaget og straffeprosessen. Ettersom JUS4211 blir «lettere» er det godt mulig at endringen ville redusere antallet studenter som velger å utsette faget til det lenger vårsemesteret. Endringen har sannsynligvis også positive effekter på eksamen i JUS4211. Dels blir eksamen i JUS4211 begrenset til strafferett og straffeprosessrett, noe som trolig ville være velkomment av studentene. Ettersom mindre står på spill og presset minsker er det godt mulig at endringen også ville bidra til å redusere antallet eksamensgjentak på JUS4211. Men endringen ville også innebære at begge fagene kan bli eksaminert sammen, noe som oppfattes som positivt.

Ettersom sivilprosess skulle bli utskilt til et eget fag, så ville det bli eksaminert separat i en fire timers eksamen (10 sp). En slik separat eksaminering ville også samsvære med sivilprosessens sentrale relevans i studiet. En økning av antallet eksamensdager ville riktignok innebære en tilleggskostnad på ca. 390 000 kr plus kostnadene forbundet med økt administrasjon og oppgaveutvalsarbeid. Etter preliminær opplysning fra studiedekan og studieadministrasjon er imidlertid det økonomiske aspektet ikke nødvendigvis et hinder for en slik endring av studieopplegg om den er nødvendig for å forbedre læringsmiljøet.

Endringen ville i tillegg innebære at sivilprosessen blir et av de tunge hovedfagene på 7. semesteret. En ytterligere, og fra et pedagogisk perspektiv viktig konsekvens, er at det da ville finnes mulighet å spre

undervisningen mer. Istedenfor å ha 5 uker til disposisjon per fag, skulle det finnes ca. 7 uker til disposisjon for undervisningen i strafferett og straffeprosess på 8. semestret. Tilsvarende bør gjelde for sivilprosessen på 7. semestret.

Dette forslag legges nå frem til høring blant de ansvarlige faglærerne på 4. studieår. I tillegg bør juridisk studentutvalg (JSU) høres. Samtidig inviteres miljøene og JSU til å innkomme med mulige alternative opplegg for å komme til rette med den problematikk som underligger forslaget. Frist for å innkomme med synspunkter er **mandag 10.12.2018**. Avhengig av de synspunkter som fremkommer, så legges et endelig forslag frem for PMR senere.

Oslo den 12. november 2018

Johan Boucht
Studieårsansvarlig 4. studieår

-----Original Message-----

From: Mads Fredrik Baardseth <mads.baardseth@gmail.com>

Sent: Wednesday, January 09, 2019 10:00 AM

To: Johan Boucht <johan.boucht@jus.uio.no>

Cc: johanne.r.larsen@gmail.com

Subject: Merknader

Hei Johan,

Her kommer våre merknader til dagens møte. Johanne, i kopi, stiller på JSUs vegne.

Bunnlinjen er at JSU er enig i at noe må gjøres med 4211.

Men vi deler ikke problemanalysen fullt ut. Hovedproblemet, hvilket er kjernen, er at hvert enkelt fag (begge prosessfagene og strafferett) tilsvarer betydelig mer enn de 10 studiepoengene de er gitt. I realiteten ligger nok studiebelastningen for hver enkelt student rundt eller over 15 studiepoeng. Til dette kommer at det foreligger meget mye rettskildemateriale i disse emner, nasjonalt så vel som internasjonalt.

Dette gir seg naturligvis utslag i studentenes progresjon, gjentak, tidsbruk, sensur og klagesensur. Og fungerer som en «flaskehals».

Vi deler derimot ikke notatets tilnærminger til hvordan det skal løses. Etter vårt syn er det bare to mulige løsninger.

1) 10 poeng (valgfaget) må tas ut av fjerde semester, og et av emnene i 4211 må skytes ut til neste semester. Fordelingen blir da 15+15+10 poeng; med to eksamner.

2) Innholdet i hver enkelt emne må reduseres markant, slik at det svarer til 10 poeng.

Løsningen om å flytte inn et emne fra påfølgende semester og sjalte ut sivilprosess mener vi er meget dårlig. Dette er et kosmetisk tiltak, som ikke går på realiteten i problemet. Tvert imot er vårt syn at dette vil gjøre det verre, ved at eksamensbelastningen 4211 semesteret øker fra 1 til 2 eksamner samtidig som at utfordringene ligger der fortsatt. Samlet vil dette kunne gjøre semesteret enda tyngre enn det er.

I lys av hvor viktige de 3 emnene er, mener vi løsning 1 er tilrådelig – og det som vil være best både mht. kvalitet og annet.

Å «fjerne» et valgemne er jo et inngripende virkemiddel, men nødvendigjøres av problemene og deres karakter.

På vegne av JSU,

Mads

Høringsmøte blant de ansvarlige faglærerne på 4. studieår om diskusjonsnotat til spørsmålet om emnestrukturen på 4. studieår sendt ut av Johan Boucht

Tid og sted: Onsdag 9. januar 2019, kl 13-14, Eckhoffs hjørne, DB

Til stede: Johan Boucht, Jo Martin Stigen, Maria Astrup Hjort, Christoffer Eriksen, Svein Eng, Sverre Blandhol, Alf Petter Høgberg, Erling Hjelmeng, Jukka Mähönen, Ulf Stridbeck og Johanne Maria Rohde Larsen (JSU)

Studieårsansvarlig og prodekan for studier:

Johan orienterte kort om bakgrunnen for møtet, diskusjonsnotatet stiller spørsmålet om dagens struktur er så belastende for studentene at man må gjøre noen endringer. Om det er enighet om dette så gjenstår det å finne en ny struktur som kan løse det. Det er mulig å se for seg flere løsninger, diskusjonsnotatet er bare et første utgangspunkt og fagmiljøene er invitert til å komme med egne forslag. Diskusjonsnotatet skisserte en løsning innenfor dagens emnestruktur.

Hjelmeng ville før diskusjonen minne om brevet til de tre juridiske fakultetene fra de tre rektorene ved UiO, UiB og UiT hvor vi er blitt bedt om å gjøre noe med gjennomstrømmingen og antall gjentak av eksamen. Det er fra dekanatets side ikke ønskelig å vedta flere begrensinger for å gjøre gjentak men heller se på faglige grep for å øke studiekvaliteten og med det gjennomstrømming. Det er et faktum at 7ende semester er det emnet som er mest gjentatt, det er derfor naturlig å undersøke om endret struktur kan bedre dette. Karakteren i disse fagene er også særlig relevant for arbeidslivet, og flere karakterer kan kanskje redusere presset. Videre er det et administrativt problem at det er stor forskjell mellom hvor mange som gjennomfører JUS4211 på våren og høsten, siden studentene ønsker å avlegge emnet vår.

JSU:

JSU har før møtet sendt inn et skriftlig svar på diskusjonsnotatet, studentene er ikke positive til forslaget fra studieårsansvarlig da de mener at forslaget ikke tar hensyn til den store arbeidsmengden studentene har på JUS4211, det å kun splitte opp, uten å øke antall studiepoeng eller redusere antall sider vil ikke løse problemet. Derimot vil det øke arbeidsmengden med å legge til en ekstra eksamensdag. JSU foreslår at valgemnet på 4. studieår utgår og at JUS4211 oppjusteres til 40 stp.

Sivilprosess:

Ansvarlig faglærer startet med å kommentere begrunnelsen for behovet for endring, studentundersøkelsen som det er vist til var et semester som trolig ikke er representativt, videre er det høye antall gjentak ikke et godt argument for å omstrukturere, at studentene gjentar 7ende semester kan ha like mye med det at det er et emne studentene har friskt i minne på slutten av studiet. Videre er høst og vårsemesteret like langt med unntak av en uke, det at studenter forskyver emnet til et vårsemester bygger på en feilslutning.

Det ble videre tatt opp at notatet beskriver de tre fagene på JUS4211 som svært tunge, det ble presisert at det ikke betyr at fagene på 8ende semester er lettere. Dersom fagene på JUS4211 er for store i forhold til sine tilmålte studiepoeng så er det ryddige å gi dem de studiepoengene de faktisk er, eller å redusere sidetall, ikke splitte opp et emne. Hjort presiserte at det aldri har vært et mål for

fakultetet å eksaminere i alt pensum, og de store emnene gir studentene tid til å la fagene modnes og se sammenhenger

Strafferett:

Ansvarlig faglærer syntes det var flott at diskusjonen er startet opp, hans inntrykk er at JUS4211 i dag er svært tungt for studentene, noe som også ble bekreftet av studentene som deltok på Whaldalseminaret. Videre la Stridbeck til at det er en oppgradering av faget som blir flyttet ut, siden dette faget er sikret eksamen hvert semester.

Straffeprosess:

Ansvarlig faglærer kommenterte at det rent faglig er suverent å ha et felles emne med de tre fagene som i dag inngår, studentene jobber med de tre fagene som har god sammenheng gjennom hele semesteret. Det er synd å splitte fagene fra hverandre, samtidig bør noe gjøres dersom problemene er store nok.

Når det gjelder hvilket fag som skulle eventuelt gå ut var Stigen åpen, det er mye som taler for å ha de to prosessfagene samlet. Senere i møtet la Stigen til at det er svært mye som taler for å beholde straff og straffeprosess samlet.

Metode:

Flere løsninger bør være mulig, problembeskrivelsen bør vi ta for gitt da studentene melder om at belastningen er for stor, dette kan man alternativt løse ved å redusere på antall sider litteratur. Ansvarlig faglærer presiserte at dette ikke måtte føre til at man kuttet på andre viktige emner på studieåret.

JSU:

JSU representanten la til at fakultetet i slike diskusjoner ofte snakker om plasseringen av fag, flere studenter kommenterer når de tar metode på 8ende semester at dette er et fag de hadde hatt god nytte av å tatt tidligere på studiet.

Videre er JSU sitt standpunkt at det ikke er ønskelig å redusere pensumet på JUS4211, men heller øke studiepoengsvektingen og kutte ett valgemne.

Rettsfilosofi:

Ansvarlig faglærer presiserte at det er utelukket å begynne å vekte fag opp mot hverandre som «tunge» og «lette», det vil føre debatten på feil spor. Eng anmodet om at det burde ligge som et førende premiss i den videre prosessen at de semiobligatoriske emnene og JUS4111 ikke skal splittes og beholde sin plass på 8ende semester, dette bør være de siste fagene studentene avlegger før de begynner på masteroppgaven.

Etikk:

Ansvarlig faglærer stilte seg positiv til forslaget som studieårsansvarlig hadde sendt ut og mente at flere modeller som er mulige, flere 10 stp moduler vil gjøre studieåret mer fleksibelt. Han kommenterte at flere av innspillene i møtet gjorde dette mer komplisert enn nødvendig og at det ikke bør kreves som et premiss at noen fag må ligge på enten 7ende eller 8ende semester, her må man holde alle muligheter åpne for å komme frem til en god fellesløsning. Blandhol stilte også spørsmålet om hva som gjør JUS4211 så tung, kan dette ha med undervisningsmetoder å gjøre?

Rettsøkonomi:

For å få fullt utbytte av de semiobligatoriske emnene må man ha sterk fagkunnskap i de andre obligatoriske fagene. Det er svært viktig at disse fagene får beholde sin plass på 8ende semester slik at studentene ha lest straff og straffeprosess i forkant av rettsøkonomi. De semiobligatoriske gir en mulighet til å se de tradisjonelle fagene i en ny synsvinkel.

Ansvarlig faglærer for sivilprosess la til at det er uheldig dersom etikkundervisningen legges til 7ende semester, dette var ikke ansvarlig faglærer for etikk enig i, hvor han la til at han ikke så de store vanskelighetene med å bytte rekkefølgen.

Alf Petter Høgberg:

Høgberg deltok som prodekan for forskning og la ut om studiepoengsreduksjonen av straff og prosess fra 84-ordningen hvor fagene var gitt 60 stp til dagens studieordning hvor de tre fagene er kun gitt 30 stp. Samtidig økte man sidetallsnormen for emner på masternivå under sist studiereform fra 30 s per stp til 60 sider per stp. 7ende semester er dag svært fullt, forslaget fra JSU hvor man tar ut valgemnet og gir fagene flere studiepoeng har mye for seg.

Fakultetet er nødt for å tenke på gjennomstrømming og gjentak, i dag står vårt fakultetet for 50 % av alle gjentak som gjennomføres ved UiO.

Erling Hjelmeng:

Hjelmeng deltok som prodekan for studier, og oppsummerte diskusjonen med å si at det ser ut til å være en enighet om at det må gjøres noe på 4. studieår. Videre ser det ut til å være viktig at de semiobligatoriske emnene skal ligge på samme semester som JUS4111 og at det er ønskelig at disse fagene beholder sin plass på 8ende semester. Videre er det full enighet om at man ikke kan definere noen fag som «tyngre» og noen «lettere» på 4. studieår.

Mye av diskusjonen i dag tilsier at fagene på JUS4211 burde hatt flere studiepoeng, her peker det seg ut som løsning å kutte valgemnet på 4. studieår for å frigjøre 10 stp.

Hjelmeng oppfordret fagmiljøet på JUS4211 til å diskutere en løsning hvor de tre fagene økes fra 30 til 40 stp, og må legges over to semestre. En mulig modell kan være at strafferett oppjusteres fra 10 til 15 og at 5 stp øremerkes til en introduksjon i prosess. Videre er det ønskelig at fagmiljøet ser på alternative vurderingsformer, eksempelvis gjennomføring av prosedyreøvelse eller skrivning av tiltalebeslutning. Det arbeides med å øke fokuset på ferdigheter og gå over fra summativ vurdering til vurdering som del av undervisning.

Til: Studieårsansvarlig Eirik Østerud
Kopi:

Dato: 13. februar 2019

Overgang til Bestått/Ikke-bestått på JUS 1111

Forslag

Det foreslås med dette en overgang til bestått/ikke-bestått på JUS 1111, i kombinasjon med to obligatoriske skriveøvelser i hhv. kjøps- og avtalerett og erstatningsrett, som må bestås før man kan gå opp til eksamen. Skoleeksamen foreslås krympet til 4 timer.

Formålet er å skape et bedre læringsmiljø på første semester, med målrettet fokus på juridiske basalferdigheter, å dempe karakterpress og å sosialisere studentene inn i konstruktive (sam)arbeidsformer de kan ta med seg videre i studiet. Forslaget er forankret i den eksterne evalueringsgruppens rapport.¹

Bakgrunn

Jusstudiet utfordres av et karakterpress blant studentene. Karakterpress er ikke i seg selv usunt, siden studentene må oppfordres til å prestere og å realisere sine talenter, men presset blir usunt fordi det eksisterer mange myter om hvor gode karakterer som faktisk kreves hos arbeidsgivere, og fordi det motvirker en samarbeidskultur mellom studentene. Fakultetsledelsen er kjent med at det spres mange slike myter blant studentene på første semester.

De tre juridiske fakultetene er gjennom et felles brev fra rektorene bedt om å komme frem til tiltak som kan redusere gjentakene ved fakultetene. Disse er høye sammenliknet med andre studieprogrammer. JUS 1111 har et høyt antall gjentak. Mange av disse gjennomføres av viderekomne studenter, hvilket gjør at førsteårsstudentene konkurrerer med langt mer erfarne studenter, og sosialiseres dermed inn i et karakterpress. Disse effektene forsterkes både ved at det tilstrebes en normalfordeling av karakterene over tid, og at eksterne sensorer lett får et galt bilde av hva som kan forventes av studenter på første semester. Emnesperren som ble vedtatt i juni 2018 vil avhjelpe dette, men vil også kunne føre til at studenter skyver på senere eksamener for å kunne gjenta uten at emnesperren "slår inn". En overgang til bestått/ikke-bestått vil være langt mer effektiv for å hindre gjentak.

¹ Rapporten "Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap Universitetet i Oslo", november 2018, se særlig s. 9.

Det vi ønsker å lære studentene på JUS1111 er først og fremst en innføring i rettskilder og ferdigheter i å finne frem til relevante kilder, en forståelse for rettslige resonnementer og kunnskap i fagene, samt grunnleggende ferdigheter i juridiske drøftelser. Vi forventer likevel at studentene etter få måneder skal være i stand til å håndtere "full-size" eksamensoppgaver, og vi har også i stor utstrekning lukket øynene for effektene av at studenter på senere studieår gjentar slike eksamener.

Et mer spisset fokus både på ferdigheter innenfor anvendelse av jusen (typisk drøftelser) og ferdigheter i å bruke informasjonssystemer som Lovdata Pro for å få oversikt over rettskildebildet er også viktig ut fra an målsetning om arbeidslivsrelevans. Regelverket er både mer komplekst enn tidligere, og utvikler seg også raskere. Det høye endringstempoet innebærer at evnen til å finne frem til regelinnhold er mye viktigere enn før. Regelinnholdet vil i mange tilfeller være endret allerede før studentene er uteksaminerte, og ferdighetstrening av studentene, slik at de selv kan finne frem til innhold, er derfor helt sentralt i et moderne jusstudium. Et mer konkret ferdighetsfokus, der det på hvert studieår bør utvikles en plan om hvilke ferdigheter studentene skal tilegne seg, løftes også frem i den eksterne evalueringsrapporten.²

Et "innføringssemester" der hovedfokus er på å mestre ferdigheter som drøftelser (for eksempel av "vesentlig mangel" eller "culpa"), vil gi studentene en annen trygghet i egne ferdigheter en dagens modell, der de stilles overfor "full-size" eksamensoppgaver allerede i den første kursoppgaven. Skriveopplæringen på første semester bør sannsynligvis fokusere på mindre oppgaver, der hovedformålet er å oppøve grunnleggende ferdigheter i drøftelser, samt å identifisere rettsspørsmål i et gitt faktum. Disse ferdighetene realiseres bedre ved enklere skriveøvelser med umiddelbar tilbakemelding, enn ved løsning av tidligere eksamensoppgaver med tilbakemelding flere uker etter innlevering, slik tilfellet er nå for både kurs- og fakultetsoppgaver. Fakultetet har gode erfaringer med en slik omlegging når det gjelder domsanalyser på JUS 1211. Her ble studentene tidligere bedt om å analysere hele dommer og gjerne flere dommer i sammenheng. Dette er endret slik at studentene nå kun får et utsnitt av en domsbegrunnelse, dvs. noen avsnitt å analysere. Endringene er gjennomført både i undervisning og til eksamener siste par semestrene.

Et annet poeng er at studentene bør sosialiseres inn i en samarbeidskultur, noe som også fremheves som et sentralt poeng av det eksterne evalueringspanelet.³ Allerede på andre studieår vil de måtte samarbeide gjennom den obligatoriske prosedyreøvelsen, og studieopplegget bør allerede fra første semester søke å legge til rette for slikt samarbeid, også gjennom samskriving (som er en helt sentral ferdighet i yrkeslivet). En slik omlegning som foreslås vil gi et fokus på ferdigheter, og mindre på karakterer basert på kunnskap. Forhåpentligvis vil dette føre til mer samarbeid og mindre usunn konkurranse mellom studentene, og etablere samarbeidsformer som studentene vil ta med seg videre i studiet.

² "Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap Universitetet i Oslo", november 2018, s. 8.

³ "Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap Universitetet i Oslo", november 2018, s. 9.

Omlegningen vil også være positivt for læringsutbyttet studentene sitter igjen med etter sitt første semester med jus. Poenget er at skriveøvelsene sikrer innsats og at studentene arbeider målrettet med ferdigheter det er viktig å tilegne seg tidlig i studiet. Samtidig vil fakultetet gjennom skriveøvelsene få bedre innblikk i hva studentene faktisk tilegner seg av ferdigheter, siden skoleeksamen ikke nødvendigvis får frem de reelle ferdighetene på en god måte, men vel så mye forteller noe om for eksempel evne til å takle stress og eksamenspress.

Studentene vil uansett prøves (med karakterer) i de sentrale JUS 1111-fagene. Dette er kanskje mest tydelig for kjøps- og avtalerett, som kommer igjen på 3. studieår gjennom obligasjonsretten. Også erstatningsrettslige kunnskaper vil bli prøvet senere i studiet, og erstatningsutmåling henger tett sammen med velferdsrett på 2. studieår. Dermed er det få rettsdogmatiske temaer som ikke vil være gjenstand for prøving med karaktersetning. JUS 1111 utgjør også bare 20 sp, siden ex. phil. Også ligger på første semester.

Gjennomføring

Opplegget forutsetter at studentene gjennomfører obligatoriske skriveøvelser 1. semesteret. Disse må bestå for å kunne gå opp til eksamen. Dersom man kun valgte å gå over til B/IB på eksamen, ville vi ikke hatt noen garanti for at studentene faktisk arbeider aktivt med fagene 1. semesteret, og det ville være en risiko for at mange ville lagt seg like over grensen for stryk. Obligatoriske skriveøvelser 1. semesteret, med en reell prøving, er derfor en forutsetning for innføring av forslaget.

Studentene på JUS 1111 tilbys i dag både kurs- og fakultetsoppgaver. Det foreslås at fakultetsoppgavene beholdes, men at kursoppgavene utfases og at ressursene i stedet benyttes til to obligatoriske skriveøvelser der studentene får umiddelbare tilbakemeldinger (1. noen dager) på en mindre tekstoppgave, typisk sentrale drøftingstemaer som erfaringsmessig faller vanskelig for studentene, men som representerer sentrale ferdigheter å ta med seg senere i studiet.

Kurslærere bør kunne være ansvarlige for "retting" – da slik at tilbakemeldinger kun gis til de som ikke består. En form for tilbakemelding som vil kunne gi læringsutbytte til flere er gjennomgang av utvalgte anonymiserte besvarelser enten i kurset eller i plenum. Typisk vil lærer da kunne forklare hva som fungerer og hva som ikke fungerer basert på studentenes egne innleveringer. Frigjorte ressurser fra kursoppgavene kan også bli benyttet til å arrangere skriveverksteder med viderekomne studenter, der studentene for eksempel kan presentere et utkast muntlig og få umiddelbare tilbakemeldinger. Dette ville sannsynligvis økt læringsutbyttet betydelig.

Eksamen gjennomføres som vanlig skriftlig skoleeksamen, men krympes til 4 timer. Studentene bør da prøves i andre ferdigheter enn skriveøvelsene, for eksempel oppgaver der forståelse for systemet i kjøpsretten, tolkning av avtaler eller forholdet mellom de ulike stegene i en erstatningsvurdering testes ut. Videre kan skoleeksamen utfordre studentene på oversikt over rettskildene ut fra den innsatsen de har nedlagt i Lovdata Pro gjennom semesteret.

Fakultetsoppgavene må tilpasses dette opplegget, for det første slik at de ikke karaktersettes, for det andre at de tilpasses et eksamensformat på 4 timer. Fravær av karaktersetting vil forhåpentligvis føre til at feedback til studentene blir kvalitativt bedre, fordi man ikke lenger kan "kommunisere gjennom karakter". Forhåpentligvis kan dette også stimulere til mer fruktbar dialog mellom studenter, siden spørsmål om hvordan "det gikk" ikke lenger kan besvares med en henvisning til karakteren man ble gitt (evt. at man skryter på seg bedre karakter enn reellt). Endelig vil en overgang stimulere til et tryggere læringsmiljø der eksamensangsten er redusert, hvilket også vil gi et bedre læringsutbytte.

Ressurser

Skriveøvelsene foreslås finansiert ved at kursoppgaver utfases, og at disse ressursene dekker merkostnadene ved retting og gjennomgang av skriveøvelser. Det vil være reelle besparelser knyttet til eksamen, dels ved begrenset gjentak, dels ved overgang til 4 timer og dels ved bruk av kun én sensor. Disse besparelsene kan, innenfor rammene av fakultetets økonomi, kanaliseres til andre studiekvalitetstiltak rettet mot første semester.

Med hilsen

Erling Hjelmeng, studiedekan

Rapport til PMR om erfaringer med endringer i JUS5070 Forhandlinger

Til: PMR

Fra: Sverre Blandhol, ansvarlig faglærer

Dato: 4. februar 2019

Forslag om endringer i JUS5070 Forhandlinger ble behandlet i PMR i møte 19. april 2018 der ble fattet følgende vedtak:

- «Antall plasser på emnet økes fra 32 til 64.
- Det tilsettes to viderekomne studenter høsten 2018, en som undervisningsassistent og gruppeleder, en annen som kun gruppeleder. Det gis inntil 20*2 timer for hver gruppeleder, og i tillegg inntil 30*2 timer for arbeidsoppgavene som undervisningsassistent. De gis samme lønnsbetingelser som kollokvieveiledere på rettsstudiet dvs. lønnstrinn 35.
- Vurderingsformen i emnet endres til kun hjemmeeksamen over 3 dager med ordgrense 3000-4000 ord, aktivitet i klassen og innlevering av refleksjonsnotater inngår som obligatorisk krav, men ikke del av karakteren i emnet.
- Alle forslag om endringer for emnet JUS5070 Forhandlinger vedtas med virkning for høsten 2018 som pilot, PMR ber om å få tilbakemelding på hvordan endringene i undervisningsopplegg og vurderingsform har fungert før de eventuelt videreføres for senere semestre.»

Her skal jeg gi en tilbakemelding på hvordan endringene har fungert som grunnlag for videreføring til senere semestre.

JUS5070 Forhandlinger gjennomføres med erfaringsbasert undervisningsmetode, der rollespill og andre øvelser inngår i undervisningen hver gang over 10 uker. Faget spiller en viktig rolle i fakultetets satsning på nye erfaringsbaserte undervisningsformer i CELL – Center for Experiential Legal Learning – som et sentralt fag i sentrets første pillar eller arbeidspakke.

Undervisning ved hjelp av rollespill foregår med diskusjoner av gjennomførte rollespill i grupper på inntil 32 studenter. I diskusjonene får deltakerne reflektert over sine erfaringer og sine forsøk på å iverksette bestemte strategier og taktikker, samtidig som faglig relevante teorier og begreper presenteres. Det er en god del administrasjon som kreves for å få dette til å fungere, blant annet inndeling i forhandlingsgrupper, fordeling av konfidensielle instruksjoner, oppfølging underveis og i gruppediskusjonene. Dessuten vil diskusjoner fungere best dersom gruppene ikke har mer enn maksimalt 32 studenter.

Bruken av gruppeleder og undervisningsassistent høsten 2018 fungerte etter ansvarlig faglærers oppfatning meget tilfredsstillende, og gjorde det mulig å gi et undervisningstilbud i forhandlinger på meget høyt nivå med stor grad av individuelle bidrag og tilbakemeldinger til studentene. Uten assistanse fra gruppeleder og undervisningsassistent ville det ikke vært mulig å gjennomføre undervisningen på denne måten, som også er slik faget undervises ved ledende universiteter verden over. Gruppelederne bisto med debrief og diskusjoner av rollespill. Undervisningsassistent bisto i tillegg med produksjon og fordeling av materiale til øvelser, inndeling i grupper og annet praktisk rundt gjennomføringen. Også den andre gruppeleder bidro til noe av dette. Faglærer og gruppeledere fungerte som et team som kunne levere et meget profitt og vellykket undervisningsopplegg.

Jeg vil særlig fremheve følgende forhold ved bruk av gruppeleder og undervisningsassistent:

- Forhandlingsfaget er et ferdighetsfag. Som vedtatt med CELL, bygges ferdigheter gjennom observasjon, refleksjon, og tilbakemelding. Faglærer alene vil få det vanskelig å gjøre dette for 64 studenter samtidig alene.
- Det har vært høy aktivitet i timen under gruppeseansene. Mange hender i været. Dette har funket. Emnets karakter og metoder tiltrekker seg utadvendte studenter.
- Alle studentene leverer fire skriftlige innleveringer gjennom semesteret. De har blitt rettet og gitt tilbakemelding fra gruppelederne. Uten gruppeledere må faglærer gi tilbakemelding til 64 x 4 (tot. 256) innleveringer. Det vil påvirke kvaliteten på tilbakemeldingene og låse ressurser som faglærer kunne brukt på andre ting.
- Mangel på assistenter kan risikere å trekke emnet bort fra det praktiske og moderne, og «tilbake» til det teoretiske og tradisjonelle. Det er vanskelig for en faglærer å administrere og utvikle 64 studenter samtidig.
- Studentene har likt «annerledesheten» i faget mht bruk av viderekomne studenter og nye undervisningsmetoder. Tilbakemeldingene har vært svært bra fra studentene.
- I et slikt undervisningsopplegg er det viktig å kunne svare studentene raskt på sine henvendelser angående det praktiske, og ellers hvis det skulle dukke opp noe. Det ble en god del henvendelser til gruppelederne gjennom semesteret. Dette vil også låse ressurser hos faglærer hvis det ikke er gruppelederne som kan ta det.
- I tillegg til at emnets karakter og metoder tiltrekker seg utadvendte studenter, så gir det studentene muligheten og rom til å delta aktivt igjen og bruke stemmen på en måte som ikke er mulig i store deler av studiet. Dette i seg selv er også ett viktig verktøy å ta med seg inn i arbeidslivet, og noe studentene har gitt gode tilbakemeldinger på. Dette vil for mange studenter bli vanskeligere i en større gruppe med studenter.
- Bruken av undervisningsassistenter gjør undervisningsopplegget mindre sårbart med tanke på oppsatte undervisningstimer, og hvis det skulle komme noe i veien for faglærer. Noe som er særlig viktig i ett fag med obligatorisk undervisning og som baserer seg i så stor grad på aktiv deltakelse i undervisningen.

Overgangen til hjemmeeksamen har også etter undertegnede oppfatning fungert meget tilfredsstillende. Det ble gitt en oppgave der studentene skulle analysere og forberede en forhandlingssituasjon, på tilsvarende vis som de rollespill de har arbeidet med i undervisningen.

På denne bakgrunn bes det om at ordningen med gruppeleder og undervisningsassistent, hjemmeeksamen og de øvrige endringer som gjengitt i vedtaket videreføres og gjøres permanente.

**Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap
Universitetet i Oslo**

Hanne Harlem (Kommuneadvokaten i Oslo)
Professor Jørn Jacobsen (Universitetet i Bergen)
Kasper Fryd Jensen (Student, Syddansk Universitet)
Professor Nina Dietz Legind (Syddansk Universitet)
Professor Bjørn Stensaker (Universitetet i Oslo)

Oslo, november 2018

1. Introduksjon

Juridisk fakultet (JUS) ved Universitetet i Oslo (UiO) oppnevnte 1. juni 2018 følgende komité til å gjennomføre den periodiske evalueringen av masterprogrammet i Rettsvitenskap: Hanne Harlem (Kommuneadvokat i Oslo), professor Jørn Jacobsen (Universitetet i Bergen), Kasper Fryd Jensen (student, Syddansk Universitet), professor Nina Dietz Legind (Syddansk Universitet), samt professor Bjørn Stensaker (komiteens administrator, LINK, UiO).

En periodisk evaluering er en del av kvalitetssystemet ved UiO, og er en prosess som i hovedsak er innrettet for å gjøre en helhetlig vurdering av programmene, herunder også tiltak som er igangsatt eller planlagt igangsatt for å forbedre studiekvaliteten.

I forkant av evalueringen hadde Juridisk Fakultet nedsatt en arbeidsgruppe som utarbeidet en egevaluering som ga komiteen sentral og meget nyttig bakgrunnsinformasjon om studieprogrammet, dets innretning og resultater. I tillegg fikk komiteen også tilsendt en del statistikk og studentevalueringer, og annet dokumentasjonsgrunnlag. Komiteen hadde den 1. november møter med programledelsen, representanter for studieadministrasjonen, et utvalg lærere og et utvalg studenter ved studieprogrammet. Komiteens synspunkter og anbefalinger er basert på dette datagrunnlaget og interne drøftinger i komiteen. Komiteen står samlet bak synspunktene og anbefalingene i denne rapporten.

I mandatet for komiteen er det eksplisitt bedt om at den periodiske evalueringen gir tilbakemeldinger på forholdet og koplingene mellom undervisning, vurdering og ønsket læringsutbytte, der helheten og sammenhengen i programmet er det sentrale. Komiteen har forholdt seg til dette i utformingen av rapporten med den konsekvens at rapporten i mindre grad er opptatt av de innholdsmessige elementene i de ulike emner som tilbys, og i større grad har lagt vekt på overordnede grep på programnivå. For mer detaljerte beskrivelser av studietilbudet viser vi derfor til egevalueringen som er utarbeidet.

2. Kort om master i Rettsvitenskap – dagens status

I denne delen av rapporten vil vi gi en kort vurdering av de sterke og svake sider ved Rettsvitenskapsprogrammet slik komiteen oppfatter programmet. Våre anbefalinger til mulige tiltak (se punkt 3 i rapporten), bør leses i lys av disse vurderingene.

2.1 Rekruttering, målgrupper, studentopptak, inntakskvalitet

Som dokumentert i egevalueringsrapporten er masterprogrammet attraktivt for studentene, og søkningen til programmet er svært høy med det resultat at de som tilbys plass har et svært høyt karaktersnitt. Inntakskvaliteten er derfor vurdert som høy, og studentene synes å ha sterk motivasjon for studiet. Mange av de studenter og de lærere som komiteen snakket med opplevde at studieprogrammet hadde høy prestisje, og at studiet åpnet mange dører til yrkeslivet – både i offentlig og i privat sektor. Motivasjonen for noen

studenter kan imidlertid være mer preget av prestisjen ved studiet snarere enn dyp interesse for faget.

2.2 Programdesign, struktur og læringsmål

Masterprogrammet har et design som er gjenkjennelig fra flere integrerte og profesjonsorienterte masterprogram, der studiet er delt opp i fem studieår med en noe forskjellig faglig profil. Samtidig har studiet mange kunnskapsfelt som man skal innom i løpet av de fem årene, og det kan således være vanskelig å bygge opp en tydelig progresjon i studieløpet. I dag synes studieløpet å være bygget opp rundt både hva som det har vært en historisk tradisjon for, og der vurderinger om hva som er det enkleste stoffet er lagt til grunn for programdesignet.

Av de 300 studiepoeng som studentene skal ta i løpet av studiet, er rundt 2/3 del (190 poeng) obligatoriske emner hvor mesteparten av de valgfrie emnene er lagt til de to siste studieårene. Gitt det relativt avgrensede omfanget av valgfrihet i studiedesignet er antall valgfrie emner svært stort, og fakultetet tilbyr i dag hele 71 slike emner. Fakultetet ser at denne valgfriheten har en ressurside, og har ønsket å redusere omfanget i lengre tid, dog uten at ambisjonen foreløpig har blitt realisert. Studentene opplever at den relativt faste strukturen i oppstarten av studiet er en fordel, spesielt siden de har lite erfaring som studenter og har lite kunnskap om hva som er relevant å ta av valgfrie emner. Samtidig ble det uttrykt ønske fra flere studenter om mer «praktiske» fag tidlig i studieløpet – ut fra at de mener dette øker opplevelsen av relevans for nye studenter.

Dagens læringsmål er oppdelt i henhold til de standarder som eksisterer på feltet, og studiet synes å ha en sterk tradisjon for å vektlegge kunnskapsmålene, mens ferdighetsmålene og den generelle kompetanse studentene skal ha ervervet seg i mindre grad har styrt programdesignet. Her har imidlertid flere initiativ vært tatt de seneste årene som nettopp har prioritert å styrke ferdighetsdelen i studieprogrammet. Disse initiativene synes imidlertid å være noe tilfeldig initiert og implementeringen har skjedd mer pragmatisk enn som en del av en overordnet plan. Studiet sett under ett synes derfor å mangle en helhetlig profil og en tydelig målretting, og det synes å være et uutnyttet potensiale i mye av den undervisningen som fakultetet tilbyr.

2.3 Undervisningsformer/læringsformer/vurderingsformer

Selvevalueringen beskriver at den vanligste undervisningsformen på studieprogrammet er kombinasjonen forelesning fulgt av ulike typer gruppeundervisning. I tillegg har man innført ulike former for skrivetrening i 1. og 3. studieår, og man har også prosedyrekonkurranser i 2. (obligatorisk) og 5. (valgfri) studieår. Et kurs med muntlig presentasjon er også obligatorisk i 3. studieår. I enkelte valgemner eksperimenteres det også med ulike undervisningsformer, hvor spesielt muntlig aktivitet oppmuntres fra studentenes side. Det er også lagt noe mer muntlig aktivitet inn i 2 studieår. Generelt er undervisningen ikke obligatorisk i forhold til

oppmøte, men noen aktiviteter må alle studentene delta på (kurs i kildesøk, kurs i yrkesetikk etc.).

I selvevalueringen reflekteres det over at fraværet av obligatorisk oppmøte og det relativt begrensede omfanget på lærerstyrt undervisning, har resultert i at studentene i stor grad organiserer studiene sine selv (29 timer selvstudium i uken i gjennomsnitt). Det faktum at svært mange av forelesningene er tilgjengelige på nett (som opptak) er imponerende, og et tiltak som kan gi studentene mer fleksibilitet i studiehverdagen, selv om eksistensen av slike videoforelesninger også kan tenkes å bidra til et enda større «selvstudiemodus». Dette fordi videoene som er tilgjengelige ikke synes satt inn i et mer helhetlig studiedesign, der bruken av videoene dermed blir mye opp til studentene selv.

Hvordan studentene organiserer den selvstudietid de har til rådighet synes å variere sterkt. Mens enkelte studenter har en mer individuell studieform, har andre organisert seg i ulike former for frivillige kollokvier. At metodeundervisningen på første studieår er lagt om med mer vekt på gruppearbeid og integrert skrivetrening fremheves i selvevalueringen som et tiltak som kan styrke kvaliteten, noe komiteen er enig i. Det som eksisterer av organisert gruppearbeid for studentene synes ellers å være kjennetegnet av stor variasjon der læringsutbyttet varierer sterkt mellom gruppene (se tilsynsensorsrapport). Her har noen tiltak vært igangsatt for å standardisere aktivitetene i disse gruppene, men de studenter som komiteen snakket med mente at det fremdeles eksisterte en relativt stor variasjon i læringsutbyttet i de ulike gruppene.

Rettsvitenskapsstudiet har hvert semester kurs- og fakultetsoppgaver som studentene kan levere (kurs- og fakultetsoppgaver er frivillige), og der tidligere eksamensoppgaver ofte er utgangspunkt. De frivillige fakultetsoppgavene er noe mange studenter leverer inn i starten av studiet, men slike innleveringer avtar etter hvert. Kurs- og fakultetsoppgavene rettes av viderekomne studenter i de første studieårene, og at uteksaminerte jurister for senere årskull. Uansett hvem som retter, er dagens tilbakemeldingssystem med slike «rettere» i mindre grad innrettet for å gi studentene tilbakemelding som de kan bruke konstruktivt i videre læring. Selv om informasjon om hva som er «riktig/galt» også kan stimulere til læring, er det ikke sikkert at dagens tilbakemeldingsformer stimulerer studentene til å tilegne seg juridiske tenkemåter. Det forhold – som ikke minst tilsynsensors har pekt på – at sensurering i all hovedsak foretas av eksternt tilknyttede, er også et forhold som er bekymringsfullt, og som kan ha betydning for kvalitetssikringen av hele sensuringsprosessen. Komiteen er kjent med at fakultetet har ambisjoner om å øke andelen interne som bidrar i sensureringsarbeidet.

Ser man på eksamensformene er den aller vanligste formen for evaluering en skriftlig digital skoleeksamen på mellom 4-6 timer. Fakultetet var tidlig ute på å digitalisere eksamen, og fordi eksamen stort sett er standardisert i form (skoleeksamen) har fakultetet oppnådd full

digitalisering av alle eksamener. Selv om man kan kritisere denne digitaliseringen for å være relativt enkel («strøm på papir»), så fortjener fakultetet honnør for at man har klart å gjennomføre en slik endring over et relativt kort tidsrom. Det er fakultetets ønske å innføre mer varierte eksamensformer, også for å kunne dempe det til dels svært høye karakterfokuset som i dag kjennetegner studiet. Fordi skoleeksamenene gjerne er individuelle, så bidrar disse også til å øke karakterpresset på studiet generelt. Studiet er ellers kjennetegnet av at mange studenter tar opp igjen eksamener, og at klagetendensen på eksamen generelt er høy. Dette er urovekkende forhold som fakultetet har forsøkt å avdempe gjennom å innføre begrensninger på antallet ganger man kan gå opp til eksamen, samt å begrense adgangen til å ta opp igjen eksamener fra tidligere studieår.

Som en del av digitaliseringsambisjonene til fakultetet har man i de seneste årene etablert et samarbeid med Lovdata slik at gjeldende lover og rettskilder er tilgjengelig på nett, og bruken av slike hjelpemidler kan bidra til å gjøre skoleeksamener mer praksisrettet, og en pilotering har allerede vært gjennomført våren 2018. Det ligger også et stort potensial i å bruke Lovdata på nett til å stimulere til mer aktiv læring utenom eksamen, noe fakultetet også synes å være veldig bevisst.

2.4 Ressurser, infrastruktur og samarbeid

Juridiske studier er ikke blant de disipliner som gir god uttelling i dagens finansieringsmodell og rettsvitenskapsstudiet har et meget høyt forholdstall studenter per vitenskapelig ansatt (40/1). Med 2500 aktive studenter på studieprogrammet i rettsvitenskap sier det seg selv at det er en stor utfordring å følge opp studentene, ha god kontakt mellom ansatte og studenter, samt gi studentene tilbakemeldinger. For å bøte på situasjonen har fakultetet en rekke eksterne tilknyttet både til undervisning og eksaminering. Mens en slik kopling til profesjonsfeltet utvilsomt medfører fordeler knyttet til relevans og opplevelse av nærhet til praksis, er komiteen av den formening at det også er store utfordringer med en veldig høy andel eksternt tilknyttede lærekrefter – ikke minst for å få helhet og sammenheng i undervisningsopplegget. Eksternt tilknyttede lærekrefter vil kanskje ha andre perspektiver enn de mer systematiske tilnærmingene som rettsvitenskapsstudiet gjerne tilstreber. Dette kan være sunt, men det kan også bety utfordringer for studentene når de skal orientere seg i hva som er fagets kjerne. Her kan fagforventningene lett bli fragmenterte.

Gitt de ressursmessige begrensninger som eksisterer er det viktig at fakultetet har god styring med ressursbruken. Her ser komiteen at styringen med ressursene kan forbedres, ikke minst knyttet til omfanget av valgfrie kurs og ressursene som går med til avvikling av eksamener. Det forhold at administrasjonen er organisert i henholdsvis en studie- og en eksamensseksjon kan i en slik sammenheng også bidra til å redusere styringsmulighetene, der løpende «driftshensyn» vil kunne bli prioritert fremfor mer strategisk rettet utvikling.

Dagens studium er styrt av programrådet for masterstudiet i rettsvitenskap (PMR). I dette rådet sitter studiedekan, studieårsansvarlige, studentrepresentanter etc. I tillegg har hvert emne en ansvarlig faglærer som har det overordnede ansvaret for faget inkludert oppfølgingen av lærere. Styringsordningene er tydelig med tanke på ansvarfordeling og delegering, og komiteen synes at de skriftlige instruksene som eksisterer for de ulike funksjonene er utmerkede, selv om det kan stilles spørsmål ved om styringssystemet som sådan bidrar til mer helhetlig utvikling av studiet. Desentraliseringen av ansvar og myndighet kan således tenkes å bidra til mer fragmentering enn koordinering. Komiteen er kjent med at det er innført nye semestervise møter mellom fakultetsledelsen, studieårsansvarlige og instituttledelsene, noe som kan bidra til mer helhetlig styring. Komiteen mener fakultetet bør vurdere ytterligere tiltak i denne retning (se punkt 3).

2.5 Drop-out, fullføring, resultater

Generelt er gjennomføringsgraden for masterstudiet i rettsvitenskap lav, og statistikken viser at halvparten av studentene først fullfører 1,5 år utover den normerte tiden. Den totale gjennomføringsgraden synes å ligge relativt konstant mellom 60-65 prosent over tid. Gitt designet på finansieringsmodellen der man i større grad vil bli belønnet for studenter som fullfører studiet, er slike tall urovekkende og kan bidra til å forverre den økonomiske situasjonen ved masterprogrammet.

Analysen fakultetet har foretatt (se selvevalueringen) viser at det største frafallet i studiet skjer etter henholdsvis 1. og 3. studieår. Det er mulig at frafallet på disse tidspunktene har noe ulike årsaker. For de som faller fra tidlig i studiet, kan usikkerhet om studievalget være en viktig årsak, mens for de som faller fra senere (3. studieår), kan kanskje andre årsaker gjøre seg mer gjeldende, herunder manglende motivasjon og sosial/faglig integrasjon. Frafallstallene viser for øvrig tendenser som er gjenkjennbare fra andre fag, inkludert at eldre studenter i større grad bruker lengre tid på studiet og i større grad faller fra enn yngre studenter. Fakultetet har allerede fattet en del beslutninger for å ta fatt i frafalls-/fullføringsproblematikken, herunder at studentene etableres i faste, mindre grupper gjennom semesteret, og at man satser på å styrke oppfølgingen rundt studiestart.

I forhold til internasjonalisering synes fakultetet, og studiet i rettsvitenskap å være attraktivt, og andelen utenlandske utvekslingsstudenter er nesten fordoblet siden 2011. I dag har studiet nesten 240 innreisende studenter. Antallet utreisende studenter er betraktelig mindre (153), men også her har andelen økt de seneste årene. Det er mulig at andelen utreisende studenter er mer beskjeden fordi mange studenter prioriterer praksisrelevans i stedet for. De som reiser ut synes å være veldig godt fornøyd med oppholdet. For innreisende studenter synes det å være en utfordring å integrere dem bedre i studiet/studiemiljøet. Ikke minst rapporteres det om at det kan være vanskelig å finne faddere til de utenlandske studentene, noe som kan være en kritisk faktor for å skape sosial/faglig integrering i starten av oppholdet.

2.6 Relevans

Masterstudentene får seg i all hovedsak relevante jobber etter endt utdanning, og studiet som sådan kvalifiserer til en rekke ulike jobber i både privat og offentlig sektor. Studiets relevans for arbeidslivet er svært høy.

For å øke relevansen ytterligere har fakultetet også tatt initiativ til å stimulere studentene til å få seg praksiserfaring underveis i studiet. Her har fakultetet en imponerende liste av arbeidsgivere som er mottakere av studenter, og en ordning med lokale veiledere som synes å fungere godt. Studenter som er på slike praksisopphold er svært godt fornøyde, og tiltaket må sies å være svært vellykket. Noen arbeidsgivere har i tillegg traineeordninger som enkelte studenter kan nyte godt av. Her vil ofte karakterer være faktoren som gjør at studentene ender opp med en slik trainee plass eller ikke.

3. Oppsummering og forslag til tiltak

I en evaluering vil ofte de problematiske sidene ved studietilbudene ha størst oppmerksomhet, og komiteen vil i denne sammenheng understreke at masterprogrammet i rettsvitenskap har mange meget sterke sider. Programmet er godt kjent utad og kan sies å ha etablert seg som en god «merkevare» og som et «prestisjestudium». Det er mange søkere til programmet, og muligheten for å selektere studenter med gode og relevante forkunnskaper og motivasjon synes svært gode. Kandidatene er attraktive på arbeidsmarkedet. Det er også mulig å finne sterke koplinger mellom definerte læringsmål og resultatene til programmet, ikke minst knyttet til kunnskapsmålene. Programmets livsberettigelse synes derfor å være hevet over tvil. Samtidig mener komiteen programmet har potensial for kvalitetsforbedring på flere områder.

Programmet synes å være inne i en fase hvor det er mange mindre endringer som har allerede er gjennomført, der andre er på gang, og flere planlagt. I tillegg har programmet også en ny generasjon med lærekrefter som har egne ideer og ambisjoner om utvikling som bør utnyttes i arbeidet fremover.

Mange av de nye initiativene som er tatt er basert på et ønske om forbedring, men i helhet synes programmet som sådan fremdeles å lide under at emner og tiltak er noe fragmenterte og individualiserte med hensyn til gjennomføring og ansvar, og derfor også ujevnt implementert. Helheten i programmet og integreringen av emnene kan forbedres, og komiteen vil understreke de muligheter som åpner seg når fakultetet overtar sitt nye bygg, og de muligheter for samarbeidslæring og sosial og faglig interaksjon som ligger i et bedre tilrettelagt fysisk læringsmiljø.

Under presenteres derfor forslag til tiltak som komiteen mener bør vurderes for ytterligere å styrke masterprogrammet:

- Masterstudiet rekrutterer i dag mange høyt kvalifiserte søkere, og det er stor konkurranse om plassene på studiet. Samtidig sliter studiet også med et relativt stort frafall, noe som kan tyde på at en del søkere tiltrekkes av den prestisje som er forbundet med studiet, og i mindre grad har tenkt over hvorvidt studiet faktisk er i tråd med de interesser de har. Komiteen vil her peke på mulighetene til å eksperimentere mer med opptaksordningene til studiet, ikke minst for å øke mangfoldet i studentmassen. I Danmark har man f.eks. to ulike kvoteordninger for opptak hvor de som ikke rekrutteres ut fra karakterer alene fremviser svært gode resultater og har lite frafall. Det ligger selvfølgelig en ressursutfordring i å endre opptaket, og de tiltak som eventuelt iverksettes på dette feltet bør balanseres for ikke å (over-)belaste allerede pressende ressurser på fakultetet. Samtidig er en mulig gevinst ved endret opptaksordning at fakultetet øker graden av avlagte studiepoeng og øker gjennomstrømningen, noe som ville styrke økonomien. Det er derfor mulig å tenke seg at «investeringer» i opptaket kan gi senere gevinster i form av resultater.
- Komiteen er kjent med at fakultetet allerede har igangsatt tiltak for å styrke mottaket av studenter på første studieår. Dette er prisverdig, men komiteen mener at det på dette feltet kan tas ytterligere grep. For det første er det uklart hva slags forventningsavklaringer som gjøres innledningsvis i studiet. Det synes å være mye «taus» kunnskap som studentene må tilegne seg i starten og en større tydelighet og transparens i de forventninger som stilles til studentene, og til de forventninger som studentene kan stille til fakultetet, kan gi studentene mer informasjon og retning på studenttilværelsen. For det andre kan mottakelsen av studenter kanskje i enda større grad strekkes ut i tid, og med flere systematiske møtepunkter og aktiviteter utover selve fadderuken. Noen fakulteter ved UiO (jfr «Forvei»-ordningen) har etablert ordninger med individuelle samtaler med studenter som opplever å ha utfordringer i studiehverdagen. Det er også mulig å tenke seg at etablering av og aktivitetene i smågruppene første år i større grad kan kombinere faglige og sosiale hensyn. Stabilitet i gruppesammensetning over tid er også noe som kan bidra til sosial integrasjon og sosial forpliktelse, ikke minst hvis gruppen får oppgaver og funksjoner som de må løse/svare på i felleskap.
- Studieprogrammet kan i dag sies å være kjennetegnet av en stor faglig tematisk bredde, noe som – i forhold til andre universitetsstudier - gjør det utfordrende å bygge faglig progresjon gjennom studieløpet. En måte å bygge en tydeligere progresjon på er å utnytte de muligheter som ligger i å utvikle et mangfold av juridiske ferdigheter, og der man gjennomtenker hvordan mer basale ferdigheter etter hvert kan bygges opp til mer avansert kompetanse. Her har fakultetet allerede mange initiativ og tiltak på gang, og komiteen mener at det viktigste grepet er at fakultetet på hvert av studieårene har en tydelig plan for hvilke konkrete ferdigheter og kompetanser studentene skal tilegne seg, og hvor progresjonen fremstår tydeligere – både for studenter og lærere. For å få til dette må også de studieårsansvarlige og de ansvarlige lærerne koples til slik at ferdighetstrening og

kompetanseutvikling koordineres mer systematisk på tvers av kurs. Her trengs det flere faglige møteplasser for å diskutere hvordan dette kan gjøres i praksis, der dette må kunne ut i en sterkere samlet organisering av studieprogrammet. De skrivetreningaktiviteter som er igangsatt er svært positive, men komiteen mener at bredden av oppgaver som det «trenes» i kan økes betraktelig slik at studentene får erfaring med ulike sjangre. Et poeng i denne sammenhengen er også at en helhetstenkning må inn i forhold til de valgfrie emnene.

- Som selvevalueringsrapporten så riktig påpeker så styres mye av studentadferden av eksamen og måten denne legges opp på. I dag dominerer skoleeksamen, og en omlegging til eksamensformer som i større grad tester ulike ferdigheter og generell kompetanse vil kunne ha flere fordeler. For det første kan en omlegging av eksamen til gruppebesvarelser bidra til en større grad av kollektiv orientering hos studentene, og der dagens konkurransepress kan dempes noe. For det andre bør fakultetet vurdere hvorvidt dagens eksamensintensitet er hensiktsmessig, og hvorvidt noen av eksamenene i dag kan erstattes med formelle arbeidskrav, enten i form av kollektive arbeid, muntlig aktivitet, etc. Reduksjon i antall eksamener vil frigjøre ressurser, som igjen kunne brukes på å gi studentene formative tilbakemeldinger på egne arbeider. En mulig bieffekt her er at man også oppnår en reduksjon i antall klager på eksamen. Komiteen er kjent med forslag om å ha bestått/ikke-bestått som karakter på deler av første året, noe som kan bidra til å dempe karakterpresset – i alle fall innledningsvis på studiet - og legge til rette for en mer kollektiv orientering hos studentene. Det foreligger mange muligheter for å sikre at kunnskapsnivået opprettholdes ved løpende å fokusere sterkere på arbeidskrav samt ulike «filtre» for å få adgang til å gå opp til eksamen, f.eks. gjennom beståtte «multiple choice» tester som adgangskriterium, til eksamen. I forhold til å bygge opp spørsmål i slike «multiple choice»-databaser kan også studentene engasjeres mer aktivt. En tredje mulighet er at noen kurs er «eksamensfrie» og at noen eksamener heller kopler kunnskapen fra flere kurs. Dette kan være med på å styrke faglig integrasjon i studiet. En fjerde mulighet er å ytterligere se på hvordan flere former for muntlig eksamen kan være med å gi studentene fokus på andre ferdigheter. En femte mulighet ville være å invitere viktige avtakere til en mer bred debatt om hva slags ferdigheter og kompetanse som fremtiden jurister burde besitte, og hvorvidt deres nåværende rekrutteringspraksis er den beste måten å dyrke frem gode profesjonsutøvere på i fremtidens arbeidsmarked.
- Komiteen synes det generelt er en styrke at studiet har mange eksterne lærekrefter som er tilknyttet både undervisning og eksaminering. Samtidig mener komiteen at en slik «outsourcing» også innebærer noen utfordringer, ikke minst for å sikre kvaliteten overordnet. En måte å gripe dette an på er å jobbe mer systematisk med kompetanseutvikling hos de eksternt ansatte. Fellesarrangementer, gjerne med ulike former for faglig «påfyll», kan være et tiltak som kan være attraktivt i så måte. Slike arrangementer kan også dermed skape møteplasser der fast ansatte, og ikke minst

studieprogramledelsen, etablerer mer systematisk kontakt med de eksternt tilknyttede for å kommunisere hva sentrale læringsmål faktisk betyr og hvilke konsekvenser de har for undervisningsopplegget. Komiteen er kjent med at fakultetet allerede har en ordning med undervisningsfrokoster, men her kan det kanskje være behov for å øke trykket og intensiteten på slike aktiviteter.

- Et viktig poeng som komiteen sterkt vil understreke er at engasjement for undervisning i sterkere grad bør anerkjennes og hvor det institusjonaliseres ordninger med merittering basert på undervisningsinnsats. Komiteen er for øvrig kjent med at er nye retningslinjer på gang på dette punktet ved Universitetet i Oslo, der fakultetet sannsynligvis må tilpasse seg de regler som eventuelt vil bli fastsatt på dette punktet.
- Hvis man ønsker å øke graden av studentaktive læringsformer vil en sentral betingelse for å få til dette være hvorvidt studentene kan engasjeres i slike aktiviteter. Her kan man støte på store kulturelle utfordringer fordi studentene i dag er «sosialisert inn» i en del praksiser og rutiner som i stor grad tas for gitt. Karakterpresset, gjenopptak av eksamen, følelsen av «negativ» konkurranse, mangelen på kollektiv orientering hos studentene, klageadferden i etterkant av eksamen, og den generelle mangelen på engasjement hos studentene i faglige aktiviteter kan sies å være delvis koplet til de forventningene som er skapt for hva som er «normal» adferd. Endring av slik adferd er vanskelig, og krever systematisk opplæring av studentene i forhold til hva som forventes av dem, og at den adferd som fakultetet ser som positiv faktisk belønnes. I forhold til det første punktet blir systematisk opplæring av studentene i mer kollektive arbeidsformer viktig. Det å eksempelvis få en kollokviegruppe til å fungere godt krever innsikt i organisering og arbeidsformer som man ikke kan forutsette at studentene kjenner til. Her må det systematisk opplæring (og forventningsavklaring) til, og der lærerne har en sentral rolle å spille. For det andre må fakultetet i sterkere grad «belønne» kollektivt engasjement og aktivitet. Måten eksamen legges opp på vil her være et viktig redskap, men det er også mulig å tenke seg at fakultetet lager ordninger som «meritterer» studenter som viser engasjement i undervisning og i lærings situasjonene – herunder i evaluering av undervisningen. Initiativ her kan også koples til de etiske og profesjonelle krav som stilles til jurister, og der man kan tenkes seg en enda sterkere kopling til de initiativ som har vært tatt for å styrke praksiserfaringen i studiet. For det tredje må studentenes evaluering av undervisning i større grad dreies mot undervisningsorganisering og studentenes læringsutbytte. En slik dreining ville i større grad skape et fokus på programmet, snarere enn det enkelte kurs og den enkelte lærer. På den måten kunne også det kollektive ansvaret for studieprogrammet understrekes.
- Ressurssituasjonen er et moment som komiteen ofte ble eksponert for under besøket. Komiteen ser at ressurssituasjonen er svært krevende, men siden det ikke er antydnet markante endringer i bevilgningene, vil fakultetet måtte arbeide innenfor de

rammer som i dag eksisterer. Her vil komiteen trekke frem at flere av de tiltak som er nevnt tidligere vil kunne ha betydning for ressursbruken, herunder reduksjon i antallet eksamener, å bruke studenter mer systematisk som en ressurs i undervisningen, f.eks. til å gi hverandre tilbakemelding, bruk og utvikling av «multiple choice» tester som arbeidskrav, etc. Samtidig er komiteen også kjent med den store mengden valgfrie emner som tilbys, og det burde være mulig å fristille en del ressurser ved å faktisk redusere mengden valgfrie kurs/emner.

Studiekvalitetsutviklingen i rettsvitenskap kan sies å være et «wicked problem», ikke minst fordi mange utfordringer er så tett sammenvevd og komplekse. Dette innebærer betydelige utfordringer når man skal sette i verk tiltak, der grep som har som fokus å løse ett problem kan ha utilsiktede virkninger på andre forhold. Våre anbefalinger er gitt med det utgangspunkt at rettsvitenskapsstudiet på mange måter er på rett vei, og at komiteen ikke ønsker å ta til orde for en overgripende reform. Våre innspill skal heller leses som en etterlysning av at de mange gode grep som allerede er tatt nå har behov for en overbygning som sikrer at eksisterende og nye initiativ blir en del av en større helhet. Her vil vi avslutningsvis også trekke frem at innflytting i en nytt bygg og innføringen av Canvas som læringsplattform kan gi en betydelig drahjelp i det videre utviklingsarbeidet ved fakultetet, men at det først og fremst fordrer en enda tydeligere utdanningsledelse som kan skape forbindelseslinjer mellom alle lærekreftene som er involvert og alle emnene som studiet består av. Med fare for å forenkle kompleksiteten i de utfordringer fakultetet står overfor, tenker komiteen at en 1) en revidert opptaksordning, 2) en sterkere progresjonstenkning på ferdighetssiden for programmet som helhet, 3) en gjennomtenkning av eksamens- og vurderingsformene (som er koplet til ferdighetene man ønsker at studentene skal ha), og 4) en systematisk oppfølging av og kompetanseutvikling hos fast ansatte/eksternt tilknyttede og studenter (slik at ferdighetene kan oppøves), er de grep som bør prioriteres.

Sluttrapport fra arbeidsgruppe for integrering av kjønnsperspektiv i rettsstudiet

Ved Anne Hellum

1. Arbeidsgruppens oppnevning og sammensetning

Det juridiske fakultet opprettet ved Dekanvedtak – JF – 2018/5 en arbeidsgruppe som skal arbeide med å integrere kjønnsperspektiv på rettsstudiet.

Arbeidsgruppen bestod av Anne Hellum (leder), John Asland (IFP), Herman Bruserud (IFP/LiMU) Ragnhild Hennem (SMR), Ingunn Ikdahl (IOR), Synnøve Ugelvik (IOR), Thea Gabrielsen (JURK) og Kristin Steen Slåttå (sekretær).

2. Bakgrunn for opprettelsen

Bakgrunn for opprettelsen var at *Juss og Kjønn*-rapporten avdekket svakheter i måten kvinne- og kjønnsperspektivet var integrert i fagene i master i rettsvitenskap, til tross for at det allerede i 2003 ble gjort vedtak om at dette skulle integreres i alle fag.

Programrådet for master i rettsvitenskap har i 2017 gjort flere konkrete vedtak for å bedre kjønnsbalanse og integrering av kjønnsperspektivet på rettsstudiet. Følgende er konkretisert i instruks for studieårsansvarlig og ansvarlig faglærer:

- Det er ønskelig med en god kjønnsmessig balansen blant de studieårsansvarlig og de ansvarlig faglærerne.
- Fakultetet har et mål om kjønnsmessig balanse blant lærerne. Både den studieårsansvarlige og ansvarlig faglærere skal oppmuntre til, og legge forholdene til rette for, at kvinnelige lærere påtar seg forelesninger. Både studieårsansvarlig og ansvarlig faglærere har et særlig ansvar for å følge opp ubalanse over tid.
- Ansvarlig faglærer skal påse at aktuelle kjønnsperspektiv inkluderes i faget. Skjema for å melde inn endringer av litteratur i fag er oppdatert høsten 2017 med en egen rubrikk hvor det bes om å fylle inn hvordan kjønnsbalanse og kjønnsperspektiv inkluderes i faget.

De studieårsansvarlige ble i april 2017 bedt om å følge opp forslagene fra *Juss og kjønn*-rapporten med ansvarlige faglærere på sitt studieår. Videre ble det av Anne Hellum og Ingunn Ikdahl utarbeidet en veileder for hvordan man kan integrere kjønnsperspektiv. Denne ble gjennomgått av PMR i desember 2017, med enighet om at denne skulle sendes ut til de ansvarlige faglærerne med frist for tilbakemelding i løpet av våren 2018.

3 Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppens mandat framgår av Dekanvedtak – JF – 2018/5:

«De ansvarlige faglærerne på rettsstudiet, både for studieår og valgemner, skal gis en bestilling om å gå en runde med sitt fag og rapportere tilbake til PMR innen 1. juli hvordan faget forholder seg/ikke bør/kan forholde seg til kjønnsperspektivet. Som et ledd i denne prosessen oppnevnes det en arbeidsgruppe som skal fungere som en ressurs for de ansvarlig faglærerne og Fakultetet ved PMR. Formålet er å få til dialog og samarbeid mellom henholdsvis faglærere som i sin forskning og

undervisning arbeider innenfor etablerte obligatoriske fagområder og faglærere som i sin kvinne-, kjønns- og likestillingsforskning arbeider på tvers av disse. På kort sikt bes arbeidsgruppen om å fungere som en ressurs for de ansvarlig faglærerne og PMR på følgende måte:

- Komme med råd og innspill med sikte på å bistå de ansvarlige faglærere med å velge ut artikler, rapporter eller rettskilder som kan tas inn i pensum eller brukes i undervisning. Ansvarlige lærere som ønsker råd og innspill henvender seg til gruppens leder; Anne Hellum. Som en ressurs for Fakultetet ved PMR skal arbeidsgruppen i lys av faglærernes innspill og PMRs behandling av disse høsten 2018:
- Bidra til å utarbeide en oversikt som synliggjør hvordan kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektivet er integrert i juss studiets struktur, herunder de obligatoriske juridiske fagene, de semi-obligatoriske juridiske fagene samt egne valgfag. En slik oversikt publiseres på fakultetets nettside for kjønnsperspektiv i juss studiet. En integrasjon av kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektivet er en langsiktig faglig prosess som forutsetter samarbeid mellom forskere som arbeider innenfor tverrgående fagfelt som kvinnerett og diskriminerings- og likestillingsrett og andre juridiske disipliner. For å fremme integrasjon av kjønnsperspektivet på lenger sikt bes arbeidsgruppen:
- Utpeke et redaksjonsutvalg som inviterer interesserte faglærere fra ulike områder til samarbeid om å skrive fram en antologi bestående av artikler som tar opp temaer som berører ulike aspekter ved forholdet mellom kjønn og rett innen ulike fag. Det er ønskelig med en «open access» publikasjon på et anerkjent forlag som kan publiseres på nettsiden for Kjønnsperspektiv i juss studiet. Fakultet setter av midler til økonomisk støtte, herunder utgifter forbundet med utgivelse av «open access» bok. «

4. Arbeidsgruppens arbeid

4.1 Arbeidsgruppens møter

Arbeidsgruppen har, i tråd med mandatet, hatt to møter.

Gruppens konstituerende møte fant sted 14. mars. Det ble 1) foretatt en gjennomgang av gruppens mandat, 2) utarbeidet en arbeidsplan og 3) utsendt et informasjonsbrev til ansvarlige faglærere om gruppens tilbud om råd og veiledning.

Gruppens andre møte fant sted 6. november. Den tok opp 1) behandlingen av rapportene fra de ansvarlige faglærerne i PMR, 2) Opprettelse av nettside med informasjon om undervisning i kjønn og rett, 3) Nedsettelse av redaksjonsutvalg for «open access» bok om kjønn og rett.

4.2 Råd og innspill til ansvarlige lærere

Arbeidsgruppen har, i tråd med mandatet, gitt råd og veiledning vedrørende tekster, artikler, rapporter og annet materiale som kan tas inn på pensum, etter henvendelse fra faglærerne.

Arbeidsgruppen sendte 19. mars et brev med informasjon om arbeidsgruppens arbeid og rådgivningstilbud (vedlegg 1). I henvendelsen presiserte arbeidsgruppen følgende knyttet til den rapportering faglærerne skulle sende til PMR sommeren 2018: «integrasjon av kjønnsperspektiver dreier seg om det faglige innholdet i undervisningen i obligatoriske juridiske fag og ikke om kjønnsbalanse mellom forelesere og pensumforfattere. Faglærerne bes således om å rapportere om hvilke kjønnsrelaterte problemstillinger de planlegger å ta opp i undervisningen i sitt fag og hvilke

kilder (fagartikler, dommer etc.) de planlegger å ta inn i pensum. Videre bes de om å angi hvordan kjønnsperspektiver vil inngå i fagets læringskrav, herunder eksamenskrav.»

Rådgivning og veiledning har funnet fant sted gjennom bilaterale uformelle samtaler og mail utveksling mellom gruppens medlemmer og individuelle faglærere etter henvendelse fra sistnevnte.

Anne Hellum har hatt møter og besvart henvendelser som gjelder rettsøkonomi, forsikringsrett, sjørett, og EØS-rett. Ingunn Ikdahl og Hermann Bruserud har hatt møte og e-postkorrespondanse knyttet til fagene obligasjonsrett, kjøpsrett, avtalerett, entrepriserett, og konflikthåndtering. Arbeidsgruppens medlemmer John Asland, Ragnhild Hennem og Synnøve Ugelvik har blitt konsultert av egne fagmiljøer. Vedlagt Synnøve Ugelviks redegjørelse for sitt arbeid innen strafferett/straffeprosess:

- Møte med fagansvarlig for strafferett (JUS4211), Ulf Stridbeck, om kjønnsperspektivet i strafferettsundervisningen
- Felles møte i strafferetts- og straffeprosessgruppen om kjønnsperspektivet innenfor feltet
- E-postutveksling innenfor strafferetts- og straffeprosessgruppen om innholdet i rapportene i de respektive fagene
- Utarbeidelse av rapport for kjønnsperspektivet i straffeprosessfaget
- E-postkorrespondanse med fagansvarlige for sivil- og straffeprosessfagene om revisjon av pensum og læringsmål, derunder muligheten for inkludering av flere kvinnelige forfattere i straffeprosessfaget.

4.3 Gjennomgang av faglærernes rapporter

Arbeidsgruppen har foretatt en gjennomgang av faglærernes rapporter til PMR og konkluderer med at inntrykket fra rapportene i hovedsak er positivt.

Gruppen mener det har vært viktig at PMR har holdt i denne saken, og at kjønnsperspektiv i pensum og undervisning er gjort til et ledelsesansvar. PMR har, etter arbeidsgruppens oppfatning, vært eksemplariske i sin oppfølging av LiMUs utrednings- og evalueringsarbeid.

Gruppen understreker at integrasjon av kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektiver er en utviklings- og modningsprosess. Rapportene fra faglærerne er, med noen unntak, grundige og viser at det er en positiv interesse og oppfølgingsvilje innen mange fagområder. Flere av faglærerrapportene inneholder eksempler på hvordan kjønnsdimensjonen kan brukes som et utgangspunkt for problemorientert og tverrjuridisk undervisning, og som et redskap til å kaste lys over generelle faglige spørsmål som f.eks. bruken av internasjonale rettskilder.

4.4 Innspill til PMR/LiMU

Arbeidsgruppen gir sin tilslutning til følgende forslag fra PMR 17. september 2018 (sak 6) om videre oppfølging av arbeidet med å integrere kjønnsperspektiv i undervisning/pensum:

- Integrasjon av kjønnsperspektiv bør inn i evalueringsskjemaene som sendes ut til studentene
- Det er ønskelig å jevnlig få oppdaterte tall på kjønnsfordelingen av: forelesere, ansvarlige faglærere og pensumforfattere
- Feltet om hvordan kjønnsperspektiv er integrert, inntatt i «skjema for endringer av litteratur og læringskrav», bør følges opp ved innmelding av endringer.

Arbeidsgruppen vil, på bakgrunn av sitt arbeid, komme med følgende innspill til PMR/LiMU:

4.4.1 Behov for langsiktig oppfølging av PMR:

- Integrasjon av kjønnsperspektiv i pensum og undervisning er et langsiktig prosjekt. For å sikre framdrift og oppfølging i PMR vil arbeidsgruppen understreke betydningen av å få på plass noen langsiktige institusjonelle forankringspunkter, med rutinemessige rapporteringspunkter som fortløpende analyseres og vurderes. Dette gjelder både faglæreres oppfølging av anbefalingene i evalueringsrapporten *Kjønn og rett* fra 2018, og oppfølging i form av studentevalueringer.
- Det er, etter arbeidsgruppens oppfatning, viktig at rapporteringsspørsmål til faglærere og studenter gis en konkret og forståelig utforming. Gruppen ser i denne sammenheng et behov for å tydeliggjøre hva som ligger i et kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektiv, særlig at et slikt perspektiv ikke bare omfatter kvinner og menn – men også skjæringsfeltet mellom kjønn og andre identiteter som etnisitet, sosial stilling, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.
- Et aktuelt spørsmål på spørreskjema for studenter kan være: «Gir emnet deg innsikt i hvordan ulike grupper, f.eks. ulike grupper kvinner, etniske minoritetsgrupper, LHBT-personer eller mennesker med funksjonsnedsettelse, møtes av det aktuelle regelverket og praksis?»

4.4.2 Langsiktig oppfølging av LiMU

LiMU har siden vedtakelsen av å integrere kjønnsperspektiv i 2003 foretatt to gjennomganger av vedtakets gjennomføringer. Arbeidsgruppen anbefaler at LiMU får ansvar for at det hvert fjerde eller femte år utarbeides en rapport som:

- Undersøker hvordan kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektivet er integrert i læringsplaner, pensum og undervisning.
- Gir en vurdering av endringer vedrørende kjønnsperspektiv, sammenlignet med opplysninger som framkommer i tidligere rapporter.
- Legger fram tall for kjønnsbalanse når det gjelder ansvarlige lærere, faglærere og lærebokforfattere hvert 4-5 år.

4.4.3 Andre tiltak fra fakultetsledelsen

- Innvilgelse av stipend og fradrag fra undervisningsplikten for kvinner og menn som vil skrive/omarbeide lærebøker som kan bedre integrasjon av kjønnsperspektivet

4.5 Utpeking av redaksjonsutvalg for «open access» bok om kjønn i jusstudiet

Arbeidsgruppen har forespurt Ingunn Ikdahl, som takket ja til å være hovedredaktør for den planlagte «open access» antologien om kjønn i jusstudier. Gruppens forslag til medlemmer i redaksjonsutvalget ble sendt PMR, PMR vedtok opprettelse av redaksjonsutvalget på møtet 4. desember 2018 (sak 6). I tillegg til arbeidsgruppens medlemmer Jon Asland, Hermann Bruserud og Anne Hellum, vil Maria Hjort (IOR), May-Len Skilbrei (IKRS) og Frøydis Patursson (JURK) delta. Lederen for redaksjonsutvalget vil sammenkalle redaksjonen i første halvdel av vårsemesteret.

Arbeidsgruppen har hatt en kort diskusjon om bokens form. Det ble nevnt muligheten for å kombinere artikler som integrerer et kjønnsperspektiv innen en klassisk disiplin med problemorienterte artikler som går på tvers av ulike disipliner. Videre ble det uttrykt ønske om å ha med både obligatoriske og semi-obligatoriske fag som rettsøkonomi, retts sosiologi og rettsfilosofi.

Det ble i arbeidsgruppens mandat forutsatt at Fakultetet setter av økonomiske ressurser til bokutgivelsen. Arbeidsgruppen har vært i jevnlig kontakt med Likestillingsutvalget vedrørende avsetning av økonomiske ressurser og ytterligere finansieringskilder.

4.5.1 Arbeidsgruppen har anmodet PMR om:

- Å foreta en formell oppnevning av redaksjonsutvalget.
- Arbeidsgruppen anbefaler videre at det innvilges et fradrag i undervisningsplikten for dette arbeidet (særlig ledelsesarbeid).

PMR oppnevnte redaksjonsutvalget den 4. desember 2018 og gav sin støtte ovenfor dekanen at det gis noe uttelling i regnskapet for de som deltar i utvalget.

4.6 Nettside med oversikt over hvordan kjønn og rett er integrert i jusstudiet

Arbeidsgruppen har, i tråd med mandatet, utarbeidet et utkast til rammeverk for en ny nettside som gir en oversikt over hvordan kjønn og rett er integrert i juss studiets struktur (KR-siden). Utkast til KR-sidens rammeverk finnes i vedlegg 2.

Formålet med KR-siden er å gjøre studenter, lærere, ledelse og allmenheten oppmerksomme på hva studentene lærer om kjønn og rett i jusstudiet. Den vil synliggjøre hva Fakultetet har gjort og gjør for å integrere dette perspektivet.

Det var enighet i arbeidsgruppen om at KR-siden bør inneholde en oversikt over hvilke vedtak som er fattet, og hvordan kjønn er integrert i jusstudiet. Kjønn er en dimensjon i flere obligatoriske fag, i alle semi-obligatoriske fag og i mange valgfag. Nettsiden bør vise til fag (alle disse kategoriene) som har kjønnsperspektiv, til JURK og JUSSBUSS som praksisfag med kvinneperspektiv, og til valgprofilene hvor dette er et fokus. Ved utarbeidelsen av en slik oversikt må man ta i bruk eksisterende læringskrav, pensum lister og oversikt over forelesningstemaer. En viktig kilde er rapportene fra de ansvarlige faglærerne (men de skal ikke publiseres på denne siden).

Kristin Slåttå har ansvar for å opprette KR- siden i samarbeid med arbeidsgruppens leder og kommunikasjonsavdelingen. Det arbeides med å få på plass KR-siden løpet av februar 2019. Nettsiden som allerede er opprettet som ressurside for fagpersoner ved fakultetet revideres samtidig.

Det er utarbeidet en kommunikasjonsplan for likestillings- og mangfoldsarbeidet ved JUS. KR-siden skal fremvise integrasjonsarbeidet som er gjort, må sees i lys av denne. KR-siden har i tillegg til studenter eksterne som målgruppe, særlig media, interessenter og ansatte i UH-sektoren. For å nå disse målgruppene må KR-siden aktivt brukes og lenkes opp fra aktuelle innlegg i eksempelvis dekanblogg, egne artikler, sosiale medier og innlegg i annen presse.

Profilen i Velferd og likeverd er aktuelt nettsted for å nå studenter som er interessert i kjønnsperspektiv. Profilen og KR-siden kan brukes til kommunikasjon til disse studentene.

Vedlegg 1

Brev til alle ansvarlige faglærere på rettsstudiet fra Arbeidsgruppen av 19 mars.

Viser til mail fra 19. januar fra studiedekanen hvor alle ansvarlige faglærere på rettsstudiet, i lys av Kjønn og rett rapportens vurdering av deres fag, er bedt om å rapportere om hvordan kvinne-, kjønn – og likestillingsperspektiver (kjønnsperspektiver) vil bli ivarettatt.

<http://www.jus.uio.no/om/strategi/instillinger-rapporter/juss-og-kjonn-publisert.pdf>

Det er videre utarbeidet en veiledning til bruk i arbeidet med å integrere kjønnsperspektiver som er tilgjengelig her: <https://www.uio.no/for-ansatte/enhetssider/jus/administrative-prosjekter/kjonnsperspektiv/forslag.html>

Den konkrete fristen for denne rapporteringen er nå satt til 1. juli 2018. Dere rapporterer tilbake til sekretær for PMR; Kristin Steen Slåttå: <http://www.jus.uio.no/personer/eksamen/krthor/>

Arbeidsgruppen for integrering av kjønnsperspektiver i rettsstudiet er nå etablert og har avholdt sitt første møte. Denne arbeidsgruppen skal fungerer som ressurs for dere som ansvarlige faglærere i dette

arbeidet. Faglærere som ønsker å diskutere spørsmål vedrørende integrasjon av kjønnsperspektiver i deres fag kan kontakte arbeidsgruppen ved leder Anne Hellum:

<http://www.jus.uio.no/ior/english/people/aca/ahellum/index.html>

Arbeidsgruppen understreker at integrasjon av kjønnsperspektiver dreier seg om det faglige innholdet i undervisningen i obligatoriske juridiske fag og ikke om kjønnsbalanse mellom forelesere og pensumforfattere. Faglærerne bes således om å rapportere om hvilke kjønnsrelaterte problemstillinger de planlegger å ta opp i undervisningen i sitt fag og hvilke kilder (fagartikler, dommer etc.) de planlegger å ta inn i pensum. Videre bes de om å angi hvordan kjønnsperspektiver vil inngå i fagets læringskrav, herunder eksamenskrav.

Generelt vil arbeidsgruppen presisere at det ikke er satt noe mengdekrav knyttet til integrasjon av kjønnsperspektiv, det er ansvarlig faglærer som vurderer hvordan og hvor mye som skal integreres. I noen fag vil kjønnsperspektiver utgjøre en mer en betydelig del av den faglige tematikken enn i andre fag.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør Fakultetets ambisjon være at rettsdogmatiske spørsmål knyttet til kjønn integreres og ikke behandles separat med mindre dette tilsies av faglige hensyn. Grunnlovens diskrimineringsforbud, den menneskerettslige diskrimineringslære og den rettskildemessige betydningen av disse kildene er eksempler på det siste.

Innen noen fagområder finnes det en stor kriminologisk/rettssosiologisk litteratur som analyserer forholdet mellom rett og kjønn. Arbeidsgruppen vil presisere at det ved integrasjon av kjønnsperspektiver i de obligatoriske juridiske fagene dreier seg om å innta rettsdogmatiske problemstillinger knyttet til kjønn. Faglærerne i de semi-obligatoriske fagene rettsosiologi, rettshistorie og rettsøkonomi vil sørge for at kjønnsperspektivet settes inn i en bredere sosiologisk, økonomisk og historisk sammenheng.

Arbeidsgruppen vil oppfordre til at ansvarlig faglærer tar initiativ til å diskutere dette i faglærergruppen eller andre relevante faglige fora, instituttlunsjer kan også være en arena for denne diskusjonen og medlemmer fra arbeidsgruppen kan inviteres ved ønske.

Vennlig hilsen

Kristin Steen Slåttå

Vedlegg 2

Utkast til rammeverk for Fakultets nettside om kjønn og rett, behandlet i Arbeidsgruppen

Momenter til nettsiden

- Kort innledning om hva kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektivet er – koblet opp mot jussstudiets samfunnsoppdrag
- Oversikt over vedtak og evalueringsrapporter (klikkbart)
- Veiledning til lærerne (utarbeidet av Hellum og Ikdahl - klikkbart)
- Hva lærer du om kjønn i obligatoriske fag? (klikkbart)
 - Fag som, gjennom sin overrislingsfunksjon,
 - Statsrett/grunnlov

- Menneskerettighetene
 - Rettskildelære
 - Eksempler på fagområder hvor kvinne-, kjønns- og likestillingsprinsippet er godt integrert
 - Familierett
 - Straffeprosess
 - Erstatningsrett
 - Andre fag
 - Eksempler på områder hvor det gis egne forelesninger med kjønnsperspektiv
 - Strafferett
- Hva lærer du om kjønn i de semi-obligatoriske fagene
 - Retts sosiologi
 - Rettsøkonomi
 - Rettshistorie
 - Rettsteori?
- Hva lærer du om kjønn og rett i valgfagene
 - Valgfag som har kvinner, kjønn og likestilling som hovedtema
 - Likestillings- og diskrimineringsrett
 - Women's Law and Human Rights
 - Andre fag
- Valgfag hvor kjønnsperspektivet er integrert
 - Trygderett
 - Arbeidsrett
 - Barnerett
 - REfugee Law
 - Andre fag
- Kjønnsperspektiv i praksis ordning
 - Juridisk rådgivning for kvinner
 - JUSS BUSS
- Valgempnprofil – muligheten for spesialisering i kjønn
 - Velferd og likeverd
 - Andre relevant profiler

Dato: 14.01.2019

Saksbehandler: Kristin Steen Slåttå

Faglig eksamensleder våren 2019

Fra Instruks for eksamen og sensur § 1-2 Faglig eksamensleder:

1. Oppnevning:

a. For masterstudiet i rettsvitenskap oppnevner prodekan for studier en faglig eksamensleder for hver studieårs- / avdelingseksamen. Prodekan for studier oppnevner også vara, som er neste semesters faglig eksamensleder.

Følgende oppnevnes som faglig eksamensleder og vara faglig eksamensleder for oppgaveutvalget våren 2019:

1. studieår

Faglig eksamensleder: Tone Sverdrup

Vara: Herman Bruserud

2. studieår

Faglig eksamensleder: Alf Petter Høgberg

Vara: Kirsten Sandberg

3. studieår:

Faglig eksamensleder: Giuditta Cordero-Moss

Vara: Knut Kaasen

4. studieår

Faglig eksamensleder: Anders Løvlie

Vara: Jukka Mähönen

Eksamensseksjonen

Postadr.: Postboks 6706 St. Olavs plass,
0130 Oslo

Kontoradr.: Urbygningen, Karl Johans gate
47, 0162 Oslo

Telefon: 22 85 95 00
Telefaks: 22 85 96 58
postmottak@jus.uio.no
www.jus.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Til: PMR

Dato:
29.01.2019
Deres ref.:
Vår ref.:
2019/2139

Tall for eksamensmøtte på valgemner høsten 2018

Vedlagt er tall for eksamensmøtte på valgemner høsten 2018 til PMRs orientering.

Det er ingen emner som har et gjennomsnittstall på under 15 som ikke allerede går uten undervisning, eller er vedtatt ikke videreført som del av valgemneprosessen. Emner som er vedtatt ikke videreført er markert med rødt, emner som har vedtatt lavere hyppighet er markert med gult. Alle emner som har ett lavere gjennomsnittstall enn 20 har fått et rødt tall.

Vi ser igjen en nedgang i antall eksamensmøtte på valgemner:

- Høsten 2016: 1828 eksamensmøtte
- Våren 2017: 1855 eksamensmøtte
- Høsten 2017: 1725 eksamensmøtte
- Våren 2018: 1702 eksamensmøtte
- Høsten 2018: 1588 eksamensmøtte

Nedgangen har trolig sammenheng med utfasingen av særlige privatistemner og færre privatister som avlegger valgemner.

Saksbehandler:

Kristin Steen Slåttå

22 85 98 61, k.s.slatta@jus.uio.no

Eksamensseksjonen

Postadr.: Postboks 6706 St. Olavs plass,
0130 Oslo
Kontoradr.: Urbygningen, Karl Johans gate
47, 0162 Oslo

Telefon: 22 85 95 00
Telefaks: 22 85 96 58
postmottak@jus.uio.no
www.jus.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Emnekode	Emne	V15	H15	V16	H16	V17	H17	V18	H18	Gjennomsnittstall
JUS5500	Allmen rettsteori	1		1		3		2		2
JUS5511/JUR1511	Arbeidsrett - den individuelle del		345		368		318		268	318
JUS5512/1512	Arbeidsrett - den kollektive del	55		99		79		69		82
JUS5970/JUR1970	Barnerett	177		216		151		117		161
JUS5220/JUR1220	Bygge- og entrepriserett	104		147		116		111		125
JUS5240/JUR1240	Comparative Private Law		46		47		70		64	60
JUS5930	Comparative Public Law			11		18		17		15
JUS5650	Cybersecurity Regulation	47		41		33		73		49
JUS5590/JUR1590	Diskriminerings- og likestillingsrett		72		79		74		87	80
JUS5251/JUR1251	Ekspropriasjonsrett		39		26		24		20	23
JUS5670	Electronic Commerce Law	35		38		36		27		34
JUS5641/JUR1641	Electronic Communications Law		46		45		45		3	31
JUS5260/JUR1260	English Law of Contract	54	63	48	56	28	52	34	72	53
JUS5831	Environmental Law and Economics	0		0		0		0		0
JUS5310/JUR1310	EU Competition Law		74		47		79		52	59
JUS5440/JUR1440	EU Substantive Law	45		37		40		43		40
JUS5870	European Labour Law	12		13		14		8		12
JUS5880/JUR1880	Financial Market Law and Regulation		39		34		16		16	22
JUS5070	Forhandlinger						26		39	33
JUS5420/JUR1420	Forsikringsrett	46		63		32		20		38
JUR3011	Grunnleggende regnskapsforståelse og regnskapsrett		7		9		1		3	6
JUS5550/JUR1550	Helserett		162		130		140		124	131
JUS5503	Human Rights and Counter-Terrorism: Striking a Balance?		44				72			58
JUR1285	Innføring i markeds-, konkurranse- og immaterialrett	21	18	19	30	14	34	20	16	23
JUS5660	Intellectual Property Law in the Information Society		58		34		49		47	43
JUS5280/JUR1280	Internasjonal privatrett		42		49		18		20	29
JUS5911	International Climate Change and Energy Law	25		20		15		19		18
JUS5852	International Commercial Arbitration		22		21		18		9	16
JUS5230/JUR1230	International Commercial Law	79		58		50		54		54
JUS5560/JUR1560	International Constitutional Law and Democracy	29		56		25		42		41
JUS5570	International Criminal Law	43		49		35		36		40
JUS5520	International Environmental Law		39		35		33		20	29
JUS5710/JUR1710	International Human Rights Law: Institutions and Procedures		79		95	25	73		79	59
JUS5730/JUR1730	International Humanitarian Law (The Law of Armed Conflict)		107		117		113		85	105
JUS5851	International Investment Law		28		32		27		18	26
JUS5850	International Trade Law		27		25		22		18	22
JUS5680	Internet Governance		42		38	35	40		52	42
JUS5580/JUR1580	Kommunalrett	21		25		25		35		28
JUS5504/JUR1504	Konfliktløsning			55		123		118		99
JUS5860	Konkurs- og panterrett	33		49		38		20		36
JUS405	Law of the Sea			5		16		9		10
JUS5912	Legal Writing and Oral Advocacy in International Law		45		39		23		11	24
JUS5671/JUR1671	Legal Technology: Artificial Intelligence and Law									
JUS5502	Lovgivningslære		20		17		15		19	17
JUS5450/JUR1450	Marine Insurance	34		21		18		22		20
JUS5401	Maritime Law - Contracts	8	50	3	33	11	35	2	35	34
JUS5402	Maritime Law: Liability and Insurance		41		26		25		28	26
JUS5701	Menneskerettigheter		8		18		13		18	16
JUS5920	Naturressursrett i et miljøperspektiv		10		8		12		4	8
JUS5940	Offentlige anskaffelser		49		78		71		54	68
JUS5810	Opphavsrett		71		74		50		36	53
JUS5820/JUR1820	Patent- og varemærkerett	60		70		63		49		61
JUS5411	Petroleum Law	24		24	0	16		16		19
JUS5010	Praksisordning	40	52	53	52	47	49	39	41	43
JUS5630/JUR1630	Privacy and Data Protection	66		88		100		126		105
JUS5040	Prosedyrekonkurranse						11	16	1	9
JUS5540	Public International Law		47		52		45		44	47
JUS5530/JUR1530	Refugee and Asylum Law	88		114		119		82		105
JUS5901/JUR1901	Rettshistorie		26		23		15		20	19
JUS5501	Rettslig bevisteori		70		48		21		28	32
JUS5720	Samerett		0		2		1		5	3
JUS5801	Selskapsrett	70		87		59		49		65
JUS5404	Sjørett - Ansvar og forsikring	19		13		10		7		10
JUS5403	Sjørett - Kontrakter	14		21		10		12		14
JUS5981/JUR1981	Skatterett I, grunnleggende skatterett	115		98		95		78		90
JUS5980	Skatterett II		43		37		35		26	33
JUS5982	Skatterett III Internasjonal skatterett				22		17		15	18
JUS5950	Sosialrett	29		23		16		10		16
JUS5134	The Right to Peace				52				61	57
JUS5430/JUR1430	Tilvirkningskontrakter (dynamisk kontraktsrett)	35	55	26	23	16	31	12	48	30
JUS5960/JUR1960	Trygderett	64		69		67		61		66
JUS5120/JUR1120	Utlendingsrett	183		277		181		141		200
JUS5910/JUR1910	Women's Law and Human Rights	61		61		63		72		65

Til:

Dato: 6. februar 2019

UTKAST TIL Retningslinjer for godskriving av eksternt avlagte valgемner i Masterprogrammet i rettsvitenskap

Retningslinjer for godskriving av juridiske valgfag avlagt ved annen utdanningsinstitusjon

Dette skrivet er utarbeidet for å forenkle arbeidet med godskriving av eksterne emner, og for å sørge for en enhetlig praksis på fakultetet.

Krav om godskriving følger av Universitets- og høyskoleloven [§ 3-5](#).

Formelle krav til godskriving (kontrolleres av administrasjonen)

- For å gis fritak fra valgемner må eksternt avlagte emner være på minimum 7,5 studiepoeng
- Emner avlagt på bachelornivå kan som hovedregel ikke gi fritak fra valgемner på masternivå
- Emner må være avlagt på akkreditert lærested og dokumentasjon må være tilfredsstillende

Generelle faglige krav:

- Emnene må være overveiende juridiske. Tverrfaglige emner kan godkjennes, men hovedvekten av emnet bør være klart juridisk
- Emnene må ikke overlappe med de obligatoriske studieårsemnene i 1. til 4. studieår
- Emnene må ikke overlappe med valgемner som studenten har avlagt eller planlegger å avlegge her ved fakultetet
- For emner på masternivå vil det normalt settes krav om forkunnskapskrav tilsvarende treårig juridisk utdanning
 - o For emner avlagt i Norge vil dette i hovedsak begrense seg til emner avlagt ved Universitetet i Bergen eller Tromsø
 - o For utenlandsk utdanning vil dette typisk være emner fra en LLM eller tilsvarende

- Emner uten slike forkunnskapskrav kan i særskilte tilfeller allikevel godkjennes om de inngår i grader som er overveiende juridisk, eller som på annen måte er særlig relevante

Dersom det eksternt avlagte emnet fyller kravene ovenfor bes en av fakultetets fast ansatte vitenskapelig ansatte med kompetanse på feltet gjøre en vurdering av om emnet oppfyller faglige krav tilsvarende valgemner i Masterprogrammet i rettsvitenskap. Det stilles ikke krav om at de eksterne emner overlapper med et konkret valgfag her ved JF, men emnet bør være av en slik art at det kunne utgjort et valgemne her ved fakultetet.

Fakultetsadministrasjonen utarbeider en liste over eksterne emner som tidligere er vurdert av faglærer, og sørger for å holde denne oppdatert. Emner som tidligere er vurdert sendes i utgangspunktet ikke til ny faglig vurdering.

Med hilsen

Erling Hjelmeng
Studiedekan